

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK ANABİLİM DALI
GRAFİK BİLİM DALI**

**TÜRK MİTOLOJİK KARAKTERLERİNİN
İLLÜSTRASYON SANATINDA KULLANIMI**

FATMA GÜNAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ DİLEK NUR ÜNSÜR**

KONYA-2025

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK ANABİLİM DALI
GRAFİK BİLİM DALI**

**TÜRK MİTOLOJİK KARAKTERLERİNİN
İLLÜSTRASYON SANATINDA KULLANIMI**

FATMA GÜNAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ DİLEK NUR ÜNSÜR**

KONYA-2025

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma GÜNAY		
	Numarası	22812801003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Grafik Ana Bilim Dalı / Grafik Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Türk Mitolojik Karakterlerinin İllüstrasyon Sanatında Kullanımı			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Fatma GÜNAY

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma GÜNAY		
	Numarası	22812801003		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Grafik Ana Bilim Dalı / Grafik Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Dilek Nur ÜNSÜR		
Tezin Adı	Türk Mitolojik Karakterlerinin İllüstrasyon Sanatında Kullanımı			

İllüstrasyon, görsel kültürün hızla dönüşüm geçirdiği günümüzde, güçlü bir ifade biçimi olarak öne çıkmaktadır. Sanatsal ve özgün bir anlatım diliyle sadece metni destekleyen bir unsur olmaktan çıkan illüstrasyon; izleyiciyle anlamsal bağ kurabilen, kültürel belleğin aktarımını mümkün kılan ve düşünsel düzeyde etki yaratan bir iletişim aracı haline gelmiştir.

İllüstrasyon sanatı, kültürel ve mitolojik unsurların görsel hafızada kalıcılığını sağlayarak, izleyicide çeşitli anlam çıkarımlarına imkân tanıyan bir anlatım biçimi sunmaktadır. Bu yönüyle illüstrasyon, Türk kültürü ve mitolojisinin zengin içeriklerinin güncel sanat diliyle yeniden inşa edilmesine katkı sağlamaktadır.

Bu tez çalışması, Türk mitolojisinde yer alan karakterlerin illüstrasyon yoluyla aktarımını ele almaktadır. İncelenen karakterler, mitolojik anlatılarla olan uyumları, kültürel kodların yansıtılması ve Türk sembolizminin illüstratif anlatımla nasıl görselleştirildiği bağlamında değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, analiz edilen mitolojik figürler; illüstrasyonda kullanılan kompozisyon yapısı, renk tercihleri, sembolik öğeler ve sanatçının kişisel yorumları ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk mitolojisi, illüstrasyon, mitolojik karakterler, karakter tasarımı

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Fatma GÜNAY		
	Student Number	22812801003		
	Department	Department of Graphics / Graphics Department		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Dr. Öğr. Üyesi Dilek Nur ÜNSÜR		
Title of the Thesis/Dissertation	Use of Turkish Mythological Characters in Illustration Art			

Illustration stands out as a powerful form of expression in today's rapidly transforming visual culture. With its artistic and original narrative language, illustration has become a communication tool capable of establishing a semantic connection with the viewer, facilitating the transmission of cultural memory and creating an intellectual impact.

Illustration offers a narrative form that allows the viewer to infer various meanings by ensuring the permanence of cultural and mythological elements in the visual memory. In this respect, illustration contributes to the reconstruction of the rich content of Turkish culture and mythology through the language of contemporary art.

This thesis examines the transmission of characters from Turkish mythology through illustration. The examined characters are evaluated in terms of their compatibility with mythological narratives, the reflection of cultural codes, and how Turkish symbolism is visualized through illustrative expression. In this context, the analyzed mythological figures are examined in light of the compositional structure used in the illustrations, color choices, symbolic elements, and the artist's personal interpretations.

Keywords: Turkish mythology, illustration, mythological characters, character design

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
GÖRSELLER LİSTESİ.....	viii
TEŞEKKÜR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM VERİ SETİ YÖNETİMİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Araştırmanın Yöntemi.....	3
1.5. Evren ve Örneklem	3
1.6. Veri Toplama Araçları	3
1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar	4

İKİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İllüstrasyon.....	5
2.1.1. İllüstrasyonun Tarihi.....	5
2.2. İllüstrasyonun Ülkemizdeki Gelişimi	8
2.3. İllüstrasyon Kullanım Alanları	11
2.3.1. Botanik İllüstrasyonlar.....	11
2.3.2. Reklam İllüstrasyonları.....	12
2.3.3. Editoryal İllüstrasyonlar	12
2.3.4. Moda İllüstrasyonları.....	13
2.3.5. Fantastik İllüstrasyonlar.....	14
2.3.6. Mitolojik İllüstrasyonlar	15
2.3.7. Tıbbi İllüstrasyonlar.....	16
2.4. İllüstrasyonda Kullanılan Başlıca Malzemeler ve Teknikler.....	17
2.4.1. Geleneksel İllüstrasyon Teknikleri	17
2.4.1.1. Guaj Boya	18
2.4.1.2. Karakalem Tekniği	18
2.4.1.3. Sulu Boya.....	19
2.4.1.4. Akrilik Boya	20
2.4.1.5. Lavi	21
2.4.1.6. Pastel Boya	22
2.4.1.7. Kolaj.....	23
2.4.1.8. Keçeli Kalem/Marker	24
2.4.1.9. Özgün Baskı.....	25
2.4.2. Dijital İllüstrasyon Teknikleri.....	26
2.4.2.1. Vektör Tabanlı İllüstrasyonlar	27
2.4.2.2. Piksel (Bitmap) Tabanlı İllüstrasyonlar	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MİT VE MİTOLOJİ

3.1. Mit ve Mitoloji Kavramı.....	30
3.2. Mitlerin Sınıflandırılması	30
3.2.1. Genel Kategori.....	31
3.2.1.1. Kozmogonik Mitler.....	31
3.2.1.2. Yaratılış Mitleri.....	31
3.2.1.3. Türeyiş Mitleri	31
3.2.1.4 Takvim Mitleri.....	31
3.2.2. Özel Kategori.....	32
3.2.2.1. Teogoni Mitler	32
3.2.2.2. Köken (etiolojik) Mitler.....	32
3.2.2.3. Eskatolojik Mitler	32
3.2.2.4. Totem Mitleri.....	32
3.2.2.5. Kahramanlık Mitleri	33
3.3. Mitolojinin Tarihsel Gelişimi	33
3.3.1. Asya Mitolojisi	34
3.3.2. Avrupa Mitolojisi.....	35
3.3.3. Afrika Mitolojisi	36
3.3.4. Amerika Mitolojisi.....	37
3.3.5. Orta Doğu Mitolojisi.....	37
3.3.6. Türk Mitolojisi.....	38
3.3.6.1. Türk Mitolojisinde Evren ve Yaratılış	39
3.3.6.2. Türk Mitolojisinin Kökenleri.....	40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MİTOLOJİSİNDE SEÇİLİ DOĞA VE HAYVAN UNSURLARI

4.1. Türk Mitolojisinde Seçili Doğa Unsurları	44
4.2. Türk Mitolojisinde Seçili Hayvan Unsurları	49

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

5.1. Türk Mitolojisinde Tanrı ve Tanrıçalar	59
5.1.1. Kayra Han	59
5.1.2. Umay.....	63
5.1.3. Erlik	68
5.1.4. Ülgen.....	72
5.1.5. Kızagan	78
5.1.6. Mergen	81
5.1.7. Ak Ana/Ağ Ana/Ak Ene	85
5.2. Türk Mitolojisinde Doğa Varlıkları	89
5.2.1. Arçura	89
5.2.2. Su İyesi	94
5.2.3. Etügen/Ötügen	96
5.2.3. Od İyesi.....	99
5.3. Türk Mitolojisinde Öne Çıkan Mitolojik Kahramanlar ve Doğaüstü Varlıklar	102

5.3.1. Korkut Ata/Dede Korkut	102
5.3.2. Tepegöz.....	105
5.3.3. Basat.....	107
5.3.4. Oğuz Kağan	111
5.3.5. Tulpar.....	114
3.5.6. Alper Tunga	116
3.5.7. Albastı/Al Karısı	118
SONUÇ.....	121
ÖNERİLER.....	123
KAYNAKÇA.....	124
SANAL KAYNAKÇA	130
GÖRSEL KAYNAKÇA	131
SANATÇI BİYOGRAFİLERİ	137

KISALTMALAR LİSTESİ

MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
yy.	Yüzyıl
vb.	Ve Benzeri

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Paleolitik Dönem Mağara Duvar Yazısı Örneği	6
Görsel 2: Çivi Yazısı Örneği	7
Görsel 3: Hiyeroglif Örneği.....	8
Görsel 4: Uygur Resim Sanatı, Arzhang Kitabının Bir Yaprağı	9
Görsel 5: Varka İle Gülşah Minyatürlerinde Yer Alan Savaş Sahnesi.....	9
Görsel 6: Mehmet Siyah Kalem, Minyatür Örneği.....	10
Görsel 7: Priscilla Susan Falkner, Botanik İllüstrasyon Çalışması	11
Görsel 8: İhap Hulusi Görey, Piyale Markası Reklam Afişi	12
Görsel 9: Ethem Onur Bilgiç, Batman: Dünya Adlı Çizgi Romanı.....	13
Görsel 10: Pisanello, Moda İllüstrasyonu Örneği.....	14
Görsel 11: Kerem Beyit, Fantastik İllüstrasyon Örneği	15
Görsel 12: Tyler Miles Lockett, Athena, Mitolojik İllüstrasyon Örneği	16
Görsel 13: Tıbbi İllüstrasyon Örneği	17
Görsel 14: Albrecht Dürer, Guaj Boya Çalışması	18
Görsel 15: Fikret Mualla, Karakalem Çalışması	19
Görsel 16: Nazmi Ziya Güran, Sulu Boya Çalışması	20
Görsel 17: Sedat Girgin, Akrilik Boya Çalışması.....	21
Görsel 18: Avni Arbaş, Lavi Çalışması	22
Görsel 19: Müfide Kadri, Pastel Boya Çalışması	23
Görsel 20: Richard Hamilton, Kolaj Çalışması	24
Görsel 21: Marker Tekniği Kullanılarak Yapılan İllüstrasyon Çalışması	25
Görsel 22: Özgün Baskı Tekniği	26
Görsel 23: Vektör ve Piksel Karşılaştırma Örneği	27
Görsel 24: Fatma Günay, Vektör Tabanlı İllüstrasyon Çalışması	28
Görsel 25: Kaan Bağcı, Piksel (Bitmap) Tabanlı İllüstrasyon Çalışması.....	29
Görsel 26: Yakut Şamanı	42
Görsel 27: Kahramanmaraş Domuztepe Höyüğü'nde Bulunan Hayat Ağacı Motifli Kap.....	45
Görsel 28: Okunev Kültürüne Ait Taş Oymasındaki Güneş Tasviri	46
Görsel 29: Batı Sibiryaya Samoyedlerine Göre Hayat Ağacı ile Ay ve Güneş	47
Görsel 30: Doğu Türkistan'da Bulunan, Koço Uygur Kağanlığı'na Ait Bir Freskodan Kurt Başlı Gönder (Bayrak) Tutan Hükümdar Figürü.....	50
Görsel 31: Türk Memlûklü Minyatüründe Kullanılan Dört Yön Sembolizmi	52
Görsel 32: Altay Şamanlarının Efsanevi Kartalları	53
Görsel 33: Aslan - Geyik Mücadelesini Gösteren Duvar Resmi, Azerbaycan Şeki Hanlar Sarayı	54
Görsel 34: Şahmaran: Yılan Gövdeli Kadın Görseli	56
Görsel 35: Anka Kuşu.....	57
Görsel 36: Hun Devrine Ait Hayvan Üslubuyla Yapılmış Eyer Kaplaması.....	58
Görsel 37: Hazar Çatak, Kayra Han İllüstrasyonu	61
Görsel 38: Mehmet Değirmenci, Kayra Han illüstrasyonu	62
Görsel 39: Yiğit Yerlikaya, Umay İllüstrasyonu	65
Görsel 40: : Esra İlter Demirbilek, Umay Ana İllüstrasyonu	67
Görsel 41: Volkan Yenen, Erlik İllüstrasyonu.....	69
Görsel 42: Ebru Beyza Yel, Erlik İllüstrasyonu	71

Görsel 43: Gushina Anna, Ülgen İllüstrasyonu	74
Görsel 44: Mehmet Süleyman Sağlam, Ülgen İllüstrasyonu.....	76
Görsel 45: Fatih Karaoğlu, Kızağan Han illüstrasyonu	78
Görsel 46: Bartu Bölükbaşı, Kızağan Tengri İllüstrasyonu.....	80
Görsel 47: Alper Anayurdu Mergen Han İllüstrasyonu.....	82
Görsel 48: Mehmet Değirmenci, Mergen İllüstrasyonu	84
Görsel 49: Ahmet Can Kahraman, Ak Ana İllüstrasyonu	86
Görsel 50: Ece Zeber, Ak Ana İllüstrasyonu	88
Görsel 51: Ahmet Oğuzhan Akkök, Arçura İllüstrasyonu	90
Görsel 52: Bartu Bölükbaşı, Arçura İllüstrasyonu.....	92
Görsel 53: Nuray Bilgili, Su Perisi İllüstrasyonu	94
Görsel 54: Esra İlder Demirbilek, Ötügen Ana İllüstrasyonu	96
Görsel 55: Maëva Corvest, Etügen İllüstrasyonu	98
Görsel 56: Joel Chaim Holtzman, Khazar (Hazar) Od İyesi İllüstrasyonu	100
Görsel 57: Bartu Bölükbaşı, Korkut ve Arkadaşı Jelmaya İllüstrasyonu	103
Görsel 58: Mutlu Horasan, Tepegöz İllüstrasyonu	106
Görsel 59: Bartu Bölükbaşı, Basat İllüstrasyonu.....	108
Görsel 60: Fatih Güney, Tepegöz ve Basat Adlı Kitabın İç Sayfa İllüstrasyonu	110
Görsel 61: Alper Anayurdu, Oğuz Ata ve Kıyant İllüstrasyonu.....	112
Görsel 62: Fırat Solhan, Tulpar İllüstrasyonu	115
Görsel 63: Hümevra Yorgancı, Alp Er Tunga İllüstrasyonu	117
Görsel 64: Ege Büyükkakın, Al Karısı İllüstrasyonu	119

TEŞEKKÜR

Tez alıŐma s¼recimin her aşamasında desteğini esirgemeyen ve akademik bilgileriyle bana rehberlik eden değerli danıŐmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Dilek Nur Ünsür'e ve yüksek lisans s¼recime katkı sağlayan Grafik Ana Bilim Dalı hocalarıma, içtenlikle teŐekk¼r ederim.

Her zaman yanımda olan, sevgisiyle güç veren aileme ve beni destekleyen tüm sevdiklerime gön¼lden teŐekk¼r ederim.

Fatma GÜNAY

Konya-2025

GİRİŞ

İllüstrasyon, bir düşünceyi, sözlü veya yazılı anlatıları görsel ifade biçimiyle aktarmaktadır. Bu bağlamda illüstrasyon, estetik üretimin yanında kültürel ve sembolik unsurların bulunduğu içerik bakımından oldukça zengin bir araç haline gelmiştir. İllüstrasyon sanatı, insanın kendi ifade etme ihtiyacıyla birlikte ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaçla birlikte dönemin yaşama biçimi mağara resimlerine yansımıştır. Mağara resimlerinde bulunan figüratif anlatılar, av sahneleri ve semboller, zamanla insanlığın inanç sistemlerini, deneyimlerini ve kültürel mirasının aktarılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Resimsel anlatım, geçmiş dönemler hakkında bilgiler sunarken, günümüzde bunun yeniden üretilmesine olanak sağlayan kültürel aktarıcı konumundadır.

Mitoloji, toplumların evreni ve insanlığı anlamlandırmalarını içeren sözlü veya yazılı anlatılardır. Mitoloji bünyesinde tanrılar, tanrıçalar, kahramanlar, doğaüstü varlıklar, efsaneler, iyeler ve kötücül ruhlar bulundurmaktadır. Mitolojilerin içerdiği zengin çeşitlilik, illüstrasyon sanatçılarına son derece önemli ve etkileyici kaynaklar sunmaktadır.

Türk mitolojisi, Türklerin inanç sisteminin, destanlarının, karakter çeşitliliğinin, sosyal yapısının, sembollerinin ve kültürünün yansıtıldığı zengin bir içeriğe sahiptir. Sözlü ve yazılı olarak kuşaktan kuşağa aktarıla gelmiş bu anlatılar günümüzde illüstrasyon sanatı ve farklı sanat dallarıyla varlığını sürdürmektedir.

Bu çalışma, Türk mitolojisine ve Türk mitolojisinde yer alan karakterlerin illüstrasyon sanatında kullanımlarına değinmektedir. Türk mitolojisinde yer alan tanrı ve tanrıçalar, doğa tanrıları ve ruhları, mitolojik kahramanlar ile doğaüstü varlıkların illüstrasyonları üzerinden incelemeler yapılmıştır. Çalışma kapsamında bazı karakterlerin birden fazla illüstrasyonuna yer verilerek farklı sanatçılar ve mitolojik karakterleri yorumlama biçimleri analiz edilmiştir. Seçilen karakterlerin fiziksel özellikleri, renk kullanımları, arka plan kurguları ve anlatıyla uyumları göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VERİ SETİ YÖNETİMİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Bu tezin araştırmanın konusu, Türk mitolojisinde yer alan karakterlerin illüstrasyon sanatındaki kullanımlarını incelemektir. Bu bağlamda, illüstrasyonun kültürel belleğin aktarımına katkı sağladığı ve düşünsel boyutta anlam üretimine olanak verdiği üzerinde durulmuştur. Tez içeriğinde, araştırılan karakterlerin mitolojik anlatılarla uyumunun, içerdiği sembolik anlamların ve kültürel çağrışımların üzerinde durulmuştur.

Bu tezin problemi, Türk mitolojisinde yer alan karakterlerinin araştırmaları ile illüstrasyonları arasındaki uyumuna ve bu illüstrasyonların kültürel aktarımda nasıl bir rol üstlendiğidir. Araştırma kapsamında, incelenen mitolojik karakterlerin içerdiği sembollere, figüratif yapı, kıyafet, renk paleti gibi kompozisyon öğelerinin mitolojik karakterin özünü yansıtıp yansıtmadığı irdelenecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu tezin amacı, Türk mitolojik karakterlerinin illüstrasyon sanatında nasıl yer edindiğidir. İncelenen illüstrasyonların kültürel aktarımı ve mitolojik anlatılar ile uyumunu tespit etmektir. Bu tezde, sanatçıların illüstrasyonda biçimsel olarak hangi unsurlara dikkat ettiği, mitolojik anlatılar ile karakterlerin ne ölçüde örtüştüğü, illüstrasyonun içerdiği kültürel ve sembolik unsurları, renk ve kompozisyonun mitolojik bağlamda değerlendirilerek Türk mitolojik karakterleri hakkında çıkarımda bulunmayı hedeflemektedir. Tez kapsamında, kültürel kodların illüstratif anlatımla görselleştirilmesi ve Türk mitolojisinin güncel sanat diliyle yeniden yorumlanması hedeflenmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi, Türk mitolojik karakterlerinin etkili görsel ifade biçimi olan illüstrasyon aracılığıyla Türk mitolojik karakterlerinin tanınmasında ve konu hakkında bilgi edinmek isteyen kişilere aktarılmasında olanak sağlamaktadır. Türk mitolojik karakterlerinin; sanatçılar tarafından illüstrasyon sanatına nasıl yansıtıldığı,

araştırmalar ile uyumu ve sanatçının kişisel yorumlamaları göz önünde bulundurularak analiz edilen bu tez teorik ve sanatsal bilgiler içermektedir. Kısacası, illüstrasyon sanatının kültürel belleğin korunmasındaki rolü ile günümüz izleyicisi arasında güçlü bir iletişim kanalı oluşturabilmesidir.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İncelenen illüstrasyonlar, Türk mitolojisine ait karakterlerin anlatımlarıyla ilişkisi bağlamında sembolik, biçimsel ve kültürel açılardan çözümlenmiştir. Bu amaçla ikonografik ve semiyotik analiz yöntemleri kullanılarak karakterlerin illüstratif anlatımlarındaki kültürel kodlar, renk tercihleri, kompozisyon yapıları ve sanatçı yorumları değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırma kapsamında literatür taramasıyla mitolojik anlatımlar ve görsel iletişim kuramları temel alınarak karşılaştırmalı analiz yapılmıştır.

Bu araştırmada Türk mitolojik karakterlerinin illüstrasyon sanatında kullanımını hakkında literatür taraması yapılarak konuyla doğrudan ilgili kaynaklar ve konuya katkı sağlayacak kaynaklardan yararlanılmıştır. Konu ile ilgili var olan makaleler, kitaplar, tezler, online kitaplar, dijital sanat platformları, akademik veri tabanları, ansiklopediler ve dergiler detaylı şekilde incelenmiştir.

1.5. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Türk mitolojisinde yer alan karakterler oluşmaktadır. Araştırmanın örneğini ise, seçilen karakterlerin dijital illüstrasyon sanatındaki temsilleri oluşturmaktadır.

1.6. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak konuya dair literatür taraması ile veri toplama süreci gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda konuya uygun bilgilerin yer aldığı kitap, tez, makale, ansiklopedi ve veri tabanı gibi akademik yayınlara dijital veya fiziksel olarak ulaşılmıştır. Analiz edilen karakter illüstrasyonları için dijital sanat platformlarından yararlanılmıştır.

1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışma, Türk mitolojik karakterlerinin dijital yöntemlerle üretilmiş illüstrasyonları ile bu karakterlerin mitolojik anlatılarla arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Çalışma kapsamında, seçilen illüstrasyonların kompozisyon, kıyafet, sembolik ögeler ve renk kullanımı gibi biçimsel unsurlar ile karakterin anlatılarla uyumu değerlendirilmiştir. Ayrıca, sanatçıların mitolojik anlatılara bağlılığı ve özgün yorumları, kullanılan teknik ve görsel stiller de analiz kapsamındadır. Çalışma yalnızca illüstrasyon sanatı ile sınırlı olup, belirli mitolojik karakterler ve sanatçıları yer almaktadır. Bu çalışma, son on beş yıl içerisinde üretilmiş güncel dijital illüstrasyonlarla sınırlandırılmıştır. Desen ve illüstrasyon açısından teknik yeterlilik ve estetik bütünlükten yoksun olduğu belirlenen çalışmalar inceleme kapsamına dahil edilmemiştir.

Türk mitolojisindeki tanrı ve tanrıçalar (Kayra Han, Umay, Erlik, Ülgen, Kızağan, Mergen, Ak Ana), doğa varlıkları (Arçura, Su İyesi, Etügen, Od İyesi) ile mitolojik kahramanlar ve doğaüstü varlıklar (Dede Korkut, Tepegöz, Basat, Oğuz Kağan, Tulpar, Alp Er Tunga ve Alkarısı) olmak üzere toplam on sekiz karakterin görsel temsilleri ele alınmıştır.

Çalışmada incelenen illüstrasyonlar, güncel dijital platformlarda üretim yapan sanatçılara aittir. Sanatçıların büyük bölümü grafik tasarım ve dijital illüstrasyon alanında üretim gerçekleştirmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada eserlerine yer verilen sanatçılar şunlardır: Hazar Çatak, Mehmet Değirmenci, Yiğit Yerlikaya, Esra İlder Demirbilek, Volkan Yenen, Ebru Beyza Yel, Gushina Anna, Mehmet Süleyman Sağlam, Fatih Karaoğlu, Bartu Bölükbaşı, Alper Anayurdu, Ahmet Can Kahraman, Ece Zeber, Ahmet Oğuzhan Akkök, Nuray Bilgili, Maëva Corvest, Joel Chaim Holtzman, Mutlu Horasan, Fatih Güney, Firat Solhan, Hümeysra Yorgancı, Ege Büyükakın' dır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İllüstrasyon

İllüstrasyon, resimleme yoluyla hikâyeyi, konuyu, metni, kavramı veya mesajı hedef kitleye etkileyici biçimde ulaştırmaktadır. Anlatılmak istenen konuyu daha kolay kavramayı sağlamaktadır. İllüstrasyon, açıklanması gereken herhangi bir durumu, en anlamlı içerik unsurlarıyla destekleyerek alıcıyı bilgilendirmeyi hedeflemektedir.

Birçok farklı şekilde tanımı olan illüstrasyon, yazılı veya sözlü anlatımı resimsel bir ifadeyle göstermektir. İllüstrasyonların temel amacı; kelimeleri doğru yansıtmak, açıklamaya geniş açıyla bakmak ve mesajı sembolize etmek olarak adlandırılabilir (Ermiş İpek, 2023: 169).

İllüstrasyonun birden fazla anlatım biçimi vardır. Renk, resim, çizgi gibi alanlarda örneklendirilebilir. İllüstrasyonun tasarım ve uygulama aşamaları vardır. Uygulayana illüstratör, tasarlayana ise tasarımcı denir. İllüstrasyonda renk, simetri, gölge ve perspektif tasarımı etkileyici kılan unsurlardır (Kınık & Topaklı, 2012: 72-73).

2.1.1. İllüstrasyonun Tarihi

Görsel iletişim, günlük yaşantımızda sürekli olarak etkileşim halinde olduğumuz görsel materyallerdir. İnsanın varoluşundan günümüze kadar ulaşan bilgi niteliği taşıyan en önemli anlatım biçimidir. Evrensel dil niteliğinde olan görseller eski çağda olmasına rağmen anlaşılabilir ve yorumlanabilir durumdadır (Yaban, 2012: 975).

Çağlar boyunca hayvan ve insan bedenleri, Paleolitik Dönem mağara duvar resimlerinde ve ilkel yollarla yontulmuş figürler ifade biçimi olarak tasvir edilmiştir. Mağara döneminden referans alınarak başlayan bu iletişim dilinde, sosyal ve kültürel değişim ile bilginin artması sonucu resim-yazı formları ortaya çıkmıştır. Antik Çağ'da kullanılan taş zemin üzerine yapılan oyma tekniği zamanla yerini metal levhalara, kâğıt formlara ve tabletlere bırakmıştır (Kaya, 2021: 147).

Görsel 1: Paleolitik dönem mağara duvar yazısı örneği
Kaynak: Paleolitik Dönem Resim Sanatı | SANATIN YOLCULUĞU

Paleolitik dönemde yapılan ilk duvar resimlerinin Altamira Mağarası'nda bulunduğu bilinmektedir. İncelenen mağara resimlerinde hayvan figürleri ön plana çıkmaktadır. İnsanların yaşamış oldukları sahneleri, korktukları veya avladıkları hayvanları duvar üzerine yontarak kendilerine yol gösterici olmalarının yanı sıra, geçmişe dair kalıntılarıyla günümüze sanatsal ve dinsel bağlamda ışık tutmaktadır.

Sırrı henüz çözülemeyen mağara resimleri varlığın anlam ve anlamın simgesel olarak ortaya konulmuş halidir. Paleolitik dönem için kabul görmeyen mağara duvar resimleri ve tarih öncesine ait kalıntılar, o dönemin kaynakları olduğuna inanılmıyordu. Altında yatan temelin inanç sistemleri olduğu akıllara gelmemiş, sadece maddi unsurlara dayatılmıştır (Özdemir, 2021: 826).

İlerleyen zaman diliminde insanların yeni arayışlar içerisine girmiştir. Sümerler'in çivi yazısını keşfetmesiyle, insanlık tarihinin ilk hiyeroglif, sembol, piktogram, hece, kelime, stilize gibi kavramlarının ortaya çıkmasının zeminini hazırlamıştır.

Görsel 2: Çivi yazısı örneği

Kaynak: <https://fethidemir.blogspot.com/2019/01/civi-yazisi-bulunusu-ve-cozulmesi.html>

Çivi yazısı Sümerliler'in Uruk hanedanlığı zamanında geliştirilen ilk yazı sistemlerinden biridir. Yiyecek stoklarını kaydetme amacıyla yazının keşfinin ortaya çıktığı görülmektedir. Sistemin temelini resimsel olarak ifade edilen semboller yani piktogramlar oluşturmaktadır. Çivi yazısı olarak adlandırılmasının sebebi ise kil tabletler üzerine bırakılan izlerin kama şeklinde olması nedeniyle kama (çivi) yazısı denilmektedir. Yapılan her iz gelişerek heceyi ortaya çıkartır. Daha sonra düşünce ve sesleri ifade eder düzeye gelmektedir. Bütün bu özellikleri sayesinde çivi yazısı dekoratif yazı olmaktan ziyade işlevselliği anlatım gücü yüksek yazı olarak adlandırılmalıdır (Kara, 2004: 20).

İnsanlar geçmiş çağlardan bu yana birlikte var olabilmenin ve evrenselleşmenin yolunu iletişim kurarak sağlamaya çalışmışlardır. Kullanılan sembollerin ortak bir dili yansıtması istenmiş, iletişimde kolaylık olarak görsel anlatımı kullanmışlardır.

Görsel 3: Hiyeroglif örneği

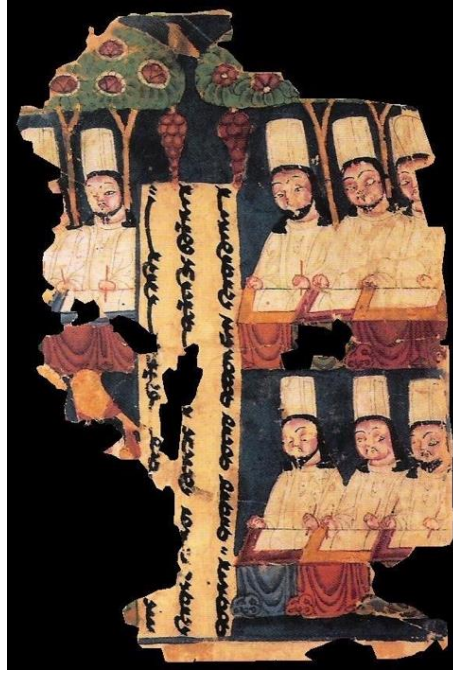
Kaynak: <https://pressbooks.nebraska.edu/surveywesternart1/part/ancient-egyptian-art/>

Mısırlılar, Sümerler'den farklı olarak başından beri ifade edilebilen grafiksel bir sistem oluşturmuşlardır. Mezopotamya'da yer alan ilkel yazıtlar hatırlamaya yardımcı olduktan daha sonra yazıya dönüşmüştür. Hiyeroglif ise gerçek bir yazı niteliğindedir. Konuşma dilini aktarabilen, soyut ve somut olayları açıklayabilen, tıp, eğitim, tarım gibi olguların kayıt altına alınmasında etkili olmuştur (Yücel, 2017: 39-40).

Kullanılan semboller bir nevi illüstrasyonun temelini oluşturmaktadır. Mağara resimleri, Sümerliler'in çivi yazısını bulması ve Mısırlılar'ın hiyeroglifleri, sembollerin anlam kazanmasını sağlamıştır. Sonraki süreçte kâğıdın bulunması, matbaanın ortaya çıkması ve teknolojideki gelişmelerle birlikte illüstrasyon bir düşünceyi, olguyu, sorunu çarpıcı hale getirerek kitaplarda, billboardlarda, sosyal medyada vb. birçok alanda karşımıza çıkmaktadır.

2.2. İllüstrasyonun Ülkemizdeki Gelişimi

Türk illüstrasyon sanatı, geçmişini Uygurlar döneminden almaktadır. Türk resimleme sanatına ilk örnekler olarak Uygurlar döneminde yer alan duvar resimleri ve kitaplarındaki minyatürlü sayfalar gösterilebilir. Bunun sebebi ise Uygurların din değiştirmesi ve yerleşik hayata geçmesidir.

Görsel 4: Uygur resim sanatı, Arzhang kitabının bir yaprağı
Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Uyгур_resim_sanatı

İslamiyet'in kabulüyle Selçuklu döneminde minyatür gelişme göstermektedir. 12. ve 13. yüzyıllarına ait olduğu bilinen ilk İslam minyatürlerinin var olduğu bilinmektedir. İlk atölyeler ise Bağdat'ta kurulmuştur. Selçukluların İran'dan Mezopotamya, Suriye ve Anadolu'ya yerleşmesiyle birlikte ilk Türk-İslam minyatür üslubu ortaya çıkmıştır. İlk tasvirlerde Bizans etkileri gözlemlenmektedir. Minyatürlerde sosyal hayat, günlük yaşantıya ait eşyalar ve olaylar konu edinilmiştir (Kızılsafak, 2014: 164).

Görsel 5: Varka ile Gülşah minyatürlerinde yer alan savaş sahnesi
Kaynak: <https://www.ithafsanat.com/fars-ve-turk-edebiyatlarında-bir-ask-hikayesi-varka-ile-gulshah/>

Anadolu Selçuklu döneminde ise nakkaş Abdülmü'min el-Hûyî tarafından resmedilen Varka ve Gülşah minyatürlerinin, İslam resim sanatının şekillenmesinde yeni bir üslûp anlayışı kazandırması bakımından kıymetli bir eser olduğu görülmektedir. Minyatürlerde sembolik kaygı ile resmetme eğilimi dönemin minyatür sanatında etkili olmuştur. Bir bakıma günümüz illüstrasyon sanatı, minyatürün görsel anlayışı ile benzerlik göstermektedir. İllüstrasyonların oluşumunda kullanılan renk, denge, hayal gücü, simetri, hareket gibi kompozisyon öğelerine Varka ve Gülşah minyatürlerinde rastlanılmaktadır. Bu bağlamda Varka ve Gülşah minyatürleri illüstrasyon ve minyatür sanatının arasındaki bağı örnek olabilecek niteliktedir. Varka ve Gülşah Mesnevîsi, İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine 841 Numara ile kayıtlı minyatürlü tek nüshadır (Berber & Başar, 2019: 71).

Minyatürün en gelişmiş hali ise Osmanlı döneminde görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bilimsel, tarihsel ve gerçek olayların çizimleri gerçekleştirilmiştir. Yine Osmanlılar dönemindeki minyatür örnekleri tabana yani halkın geneline hitap edecek şekilde günlük hayat ve şehirdeki önemli olaylara öncelik verilmekteydi. Saray hayatı, av hayatı, tahta çıkma törenleri, cenazeler ve düğünler resmedilmekteydi (Sağlam, 2017: 6).

Görsel 6: Mehmet Siyah Kalem, minyatür örneği

Kaynak: <https://tersdergi.com/cinlerin-ve-insanlarin-ustasi-mehmet-siyah-kalemle-tanisin/>

19. Yüzyıldan itibaren minyatür sanatında, gelişen tekniklerle eserler üretilmeye başlanmıştır. İlk basım evinin yeni gelişmelerin yaşanmasıyla birlikte resimli kitaplar basılmaya başlanmıştır. Türk illüstrasyon tarihinde önemli eserler bu dönemden sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Grafik tasarım üretim alanları gelişerek

afiş, kitap, gazete, kitap kapakları ve ambalajlarda illüstrasyon ve grafiksel yaklaşımlar etkisini göstermektedir (Yıldırım, 2022: 47).

Cumhuriyetin ilk yıllarında İhap Hulusi Görey, Ramiz Gökçe, Münih Fehim gibi sanatçıların yapmış olduğu grafik çalışmaları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşturulmak istenen nitelikleri yansıtılmaktadır. Daha sonraki süreçte grafik tasarım reklam, siyaset ve toplumsal yaşam gibi birçok alanda kendini göstermiştir (Boztepe, 2015: 48-50).

2.3. İllüstrasyon Kullanım Alanları

İllüstrasyonun birçok kullanım alanı vardır. Farklı alanlarda farklı amaçlara hizmet eden illüstrasyon sanatsal ve teknik açısından çeşitlilik gösterir. Görsel anlatım gücü yüksek olan illüstrasyonlar kullanıldıkları alana göre adlandırılırlar.

2.3.1. Botanik İllüstrasyonlar

Çizim, gravür veya sulu boya bitki türlerinin renklerini, özelliklerini ve bunun gibi diğer özelliklerini bilimsel ve ayrıntılı şekilde göstermeye yaramaktadır. Bitki bilimine katkı sağlamak amacıyla ortaya çıkan illüstrasyonun geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Bitkinin niteliklerini, zehirli olup olmadıklarını, yenilebilir veya yenilemez oldukları hakkında bilgi vermeye çalışmaktadır. Botanik illüstrasyonlar 16. yüzyıldan beri varlığını sürdürmektedir (Wigan, 2012: 52).

Görsel 7: Priscilla Susan Falkner, botanik illüstrasyon çalışması
Kaynak: http://www.publicdomainfiles.com/show_file.php?id=13931436017319

2.3.2. Reklam İllüstrasyonları

Matbaanın bulunmasıyla birçok alanda yenilikler ortaya çıkar. Tipo baskı ile ortaya çıkan tanıtımlar, afişler, duvar ilanları, el ilanları görsel alanda çeşitliliği sağlar. Ticaret ve rekabet sistemi sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkar. Görüntülü, sesli ve yazılı medya reklamcılığı olguları gelişmeye başlar. Reklamın birçok alanı bulunmaktadır. Eşya dışı araçlar ile reklam yapmak mümkündür. Otobüsler, afişler, posterler, postayla tanıtım vb. görsel alanda kendini gösterir (Çamdereli, 2013: 9-10).

İllüstrasyonlar, reklamı yapılacak ürün hakkında bilgi vermelidir. Tanıtımda kullanılan illüstrasyonun dikkat çekiciliğinin yanında, ürün özelliklerini de tüketiciye yansıtmalıdır. Tasarlanacak reklamda, hedef kitle göz önünde bulundurulmalıdır.

Görsel 8: İhap Hulusi Görey, Piyale markası reklam afişi

Kaynak: <https://www.istanbulunsirlari.net/2016/11/23/turkiyeyi-markalastiran-usta-grafiker/>

2.3.3. Editoryal İllüstrasyonlar

Yayın illüstrasyonları genellikle gazete, dergi, kitap ve dijital içerikler sunan yayınlarda yer alan yazılı metinlerle ilişkili olarak kullanılan illüstrasyon türleridir. Yayın illüstrasyonları, okuyucunun günlük haber ve dergi kültürü deneyiminin önemli bir parçasını oluşturur. Metnin içeriğine göre şekillenen illüstrasyonlar, konuyu

destekleyen ve zenginleştiren bir görsel hikâye anlatımı unsurudur. Kimi zaman içinde barındırdığı mizah, zekâ ve estetikle okuyucuyu düşünmeye itmektir. Günümüzde yayın illüstrasyonları dergi ile gazetelerin önemli ve ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Görsel hikâye anlatımıyla bilgi aktarımının artması sonucunda gazete ya da dergi gibi metinlerin ağırlıkta olduğu kitle iletişim araçları, mesajlarını okuyucuya daha kolay iletmek amacıyla yayın illüstrasyonlarından yararlanmaktadırlar.

Görsel 9: Ethem Onur Bilgiç, Batman: Dünya adlı çizgi romanı

Kaynak: <https://ethemonur.com/batman-the-world-turkey-cover-and-story-the-cradle>

Yayınlarda kullanılan illüstrasyonlar metin içeriğiyle uyumlu olmalıdır. Okuyucunun merak duygusunu canlandırmalıdır. Kullanılan illüstrasyonlar yerine göre kolay anlaşılabilir veya düşünmeye teşvik edici nitelikler taşınmalıdır. Çocuk kitaplarında tasarlanan illüstrasyonlar, çocuğu okumaya teşvik ederken, metni ve hikâyeyi kolay anlayabilmesine katkı sağlamaktadır.

Yayın sektöründe çalışan illüstratörler, üzerinde çalışma yapacağı metnin konusu ve içeriği hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Metinde anlatılmak istenen mesajı resim diline aktarabilmelidir (Becer, 2005: 210).

2.3.4. Moda İllüstrasyonları

Moda illüstrasyonu, üretim aşamasını içeren dikiş, kup, ölçü gibi detayları bulandırmayan artistik çizgilerin yer aldığı illüstrasyonlardır. Üretilmek istenen giysilerin tasarım aşamasında, sunumunda veya basılı medyada yer alacak illüstrasyonların ekipman yardımıyla görselleştirilmesidir (Akdemir, 2016: 184).

Moda illüstrasyonları, dijital ve geleneksel yöntemlerle oluşturulan moda dünyasının sanatsal ifadesidir. Giyim, aksesuar, stil gibi moda yön veren unsurları, tasarımcıların yaratıcı yorumlamalarıyla yansıtır.

Görsel 10: Pisanello, moda illüstrasyonu örneği

Kaynak: <https://www.frammentiarte.it/2016/22-cavaliere-e-dama/>

2.3.5. Fantastik İllüstrasyonlar

Çeşitli kaynaklardan etkilenen fantastik illüstrasyonlar genellikle filmler bilgisayar oyunları, çizgi romanlar, kitap kapakları, dijital sanat, web tasarımı, afişler gibi birçok alanda hayal gücünün sınırlarını zorlayan görseller ortaya çıkmaktadır. Yapılan illüstrasyonların, doğaüstü olaylar ve bilim kurgu ile bağlantılı olduğu görülmektedir. İllüstrasyon sanatçıları, mekân ve karakter tasarımlarıyla izleyiciye görsel şölen sunmaktadır. Fantastiğin bazen doğaüstü, bilim-kurgu gibi akraba türlerle ilişkili olduğu görülse de fantastiğe özgü özellikler komşu sayılan türlerin içerisinde olabileceği gibi, bunun tersi de mümkündür (Ertekin, 2010: 36).

Görsel 11: Kerem Beyit, Fantastik illüstrasyon örneği

Kaynak: <https://nevsepic.com.ua/en/art-and-hand-drawn-graphics/page,2,12599-digital-artists-collection--kerem-beyit-170-works.html>

2.3.6. Mitolojik İllüstrasyonlar

Mitoloji, yaratıcı hayal gücüyle yeni bir dünyanın kapılarını açar. Etkileyici hikayeleriyle günümüz ve 2000 yıl öncesinde bile insanları büyüleyici niteliktedir (Ar, 2022: 60).

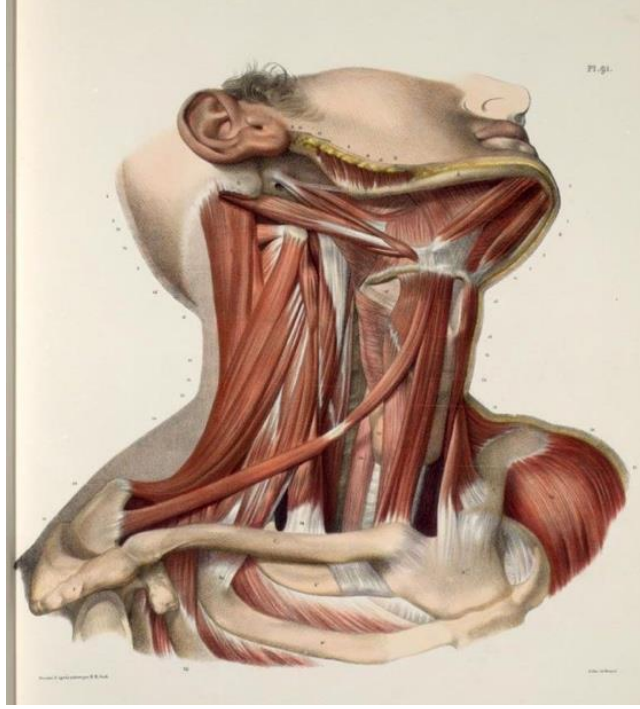
Mitolojik illüstrasyonlar efsanelerden, farklı kültürlerden, mitolojik karakterlerden ve mitolojik hikayelerden ilham alınarak oluşturulan fantastik içerikli görsellerdir. Çizgi romanlar, oyun tasarımları, posterler, belgeseller gibi alanlarda kullanılan mitolojik illüstrasyonların özgün, etkileyici ve bilgi verici yönleri bulunmaktadır. Mitolojide geçen kahramanlar, yaratıklar, tanrılar, tanrıçalar ve olağanüstü hikayelerin betimlemesiyle oluşan sanat türüdür.

Görsel 12: Tyler Miles Lockett, Athena, mitolojik illüstrasyon örneği
Kaynak: <https://www.tylermileslockett.com>

2.3.7. Tıbbi İllüstrasyonlar

Bilim, teknoloji ve sanat alanlarındaki gelişmeler, yeni yaklaşımları ortaya çıkarmakla birlikte bu yaklaşımları tek bir alanda düşünme ve değerlendirme görüşü yok olmuştur. Günümüzde yer alan farklı disiplinler etkileşim haline girerler. Tıp ve illüstrasyon alanlarının birlikte kullanımı disiplinler arası etkileşimin en önemli örneklerindedir. Bu bağlamda, tıbbi illüstrasyondan bahsederken tıp alanından soyutlayarak açıklayabilmek mümkün değildir. Tıp biliminin insan vücuduyla doğrudan alakalı olduğu bilinmektedir. Cerrahi işlemler, insan vücudunun bölümleri, yapısı gibi bütün oluşumlar görsel yol ile desteklenmeli ve bilgilendirmeyi amaçlamaktadır (Çeliker & Yılmaz, 2017: 18-55).

Görsel 13: Tıbbi illüstrasyon örneği
Kaynak: <https://pin.it/7H2FChp>

2.4. İllüstrasyonda Kullanılan Başlıca Malzemeler ve Teknikler

Dönemsel farklılıkların getirmiş olduğu imkanlar ile illüstrasyon sanatının farklı teknikleri ortaya çıkmıştır. Geçmiş dönemlerde sanatçılar geleneksel yöntemler ile sanatını icra etmekteyken, yeni keşifler sonucu teknolojik gelişmeler ışığında yeni dijital alanlarda eser üretmeye başlanmıştır. Kullanılan teknik sanatçının tarzına ve kendini ifade etme biçimine göre değişkenlik gösterir. İllüstrasyon alanında kullanılan teknikleri geleneksel ve teknolojik olarak iki ana başlık olarak nitelendirebiliriz.

2.4.1. Geleneksel İllüstrasyon Teknikleri

İllüstrasyon bakma, düşünme, görme ve gözlemlemeye vurgu yapar. Geleneksel illüstrasyonlar kişiseldir ve elle üretim tekniklerinden yararlanır (Wigan, 2012: 100).

Geleneksel illüstrasyon, geçmişten günümüze kadarki süreçte sanatçıların teknolojik herhangi bir ürünü kullanmadan fiziksel becerilerini kullanarak farklı malzemelerden meydana getirdikleri eserlere verilen adlandırmadır. Sanatçılar,

illüstrasyonu oluştururken kâğıt, tuval, mukavva, karton, ahşap gibi farklı yüzeylerde çalışma imkânı bulurlar. Kullanılan sanat malzemeleri başlıca şunlardır:

2.4.1.1. Guaj Boya

Guaj boya, su ile istenilen kıvama göre yoğun ve mat görünüme getirilebilen boya türüdür. Guaj boyanın hızlı kuruma özelliğine dikkat edilmelidir. Çalışmada yapılan herhangi bir yanılda guaj boyanın kapatici özelliğinden faydalanılır. Guaj boya ile istenilen renk paleti kolay şekilde elde edilebilir. Reklam, afiş, ticari, dekor, çizgi roman, kitap kapağı gibi birçok alanda guaj boya kullanılabilir.

Görsel 14: Albrecht Dürer, guaj boya çalışması

Kaynak: <https://bayaiyi.com/albrecht-durer/>

2.4.1.2. Karakalem Tekniği

Karakalem, illüstrasyon sanatının geleneksel çizim tekniğinde önemli bir yere sahiptir. İllüstratörler, tasarımlarının ve fikirlerinin eskizini karakalem tekniği ile pratik bir şekilde kâğıda yansıtabilmektedirler. Duygu ve ifade içerikli illüstrasyonlar, karakalem tekniğiyle etkileyici biçimde yansıtılabilir. Karakalem ile derinlik, ton geçişleri ve gerçekçi dokular kolaylıkla sağlanır. Karakalem, illüstrasyonun yaratıcı sürecinde oluşan fikirlerin pratik bir şekilde kâğıda aktarımını sağlar

Görsel 15: Fikret Mualla, karakalem çalışması

Kaynak: <https://wannart.com/icerik/8269-kendini-cizgiyle-tedavi-eden-bir-ressam-fikret-mualla>

2.4.1.3. Sulu Boya

Sulu boya, sanat alanında sıkça rastlanılan bir tekniktir. Şeffaf ve ince dokusuyla birden fazla katmanlı illüstrasyonlar yapılabilir. Seçilen renkler açık, orta, koyu ve ara tonlarla farklı etkiler oluşturulur. Sulu boya tekniğine uygun kâğıt seçimi önemlidir. Kâğıdın sert ve dokulu olması yapılan çalışmanın görsel etkisini artırarak olumlu sonuçlar elde edilmesini sağlar. Kullanılan fırçaların yapısı, inceliği ve kalınlığı sulu boya tekniği için önemli bir husustur. Sulu boya ile tek başına pastel ve doğal tonlar elde edebileceği gibi farklı teknikler ile birlikte kullanılarak etkileyici görsellerin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Görsel 16: Nazmi Ziya Güran, sulu boya çalışması

Kaynak: <https://artam.com/muzayede/289-degerli-tablolar-ve-antikalar/nazmi-ziya-guran-1881-1937-peyzaj>

Eski dönemlerde doğadan elde edilen renkler bağlayıcılar ile karıştırılır. İlk yollar ile ortaya çıkan bu renklere ilk sulu boya örneği denebilir. Daha sonraki zamanlarda ise teknolojiye bağlı olarak sulu boyanın gelişimi devam etmektedir. Gelişen teknolojiyle birlikte zamandan ve maliyetten tasarruf edilerek doğal pigmentli boyaların yerini sentetik boyalar almıştır (Caferoğlu, 2021:53).

2.4.1.4. Akrilik Boya

Akrilik boya, su bazlı bir boyadır. Hızlı kuruması ve istenilen renk karışımlarının oluşturulabilmesiyle çeşitli yüzeylere uygulanabilmektedir. Akrilik boya illüstrasyonun birçok alanında kullanılmaktadır. Reklam, afiş, çocuk kitapları, gibi alanlarda kullanılarak illüstrasyonun görsel zenginliğini arttırmaktadır.

Görsel 17: Sedat Girgin, akrilik boya çalışması
Kaynak: <https://sedatgirgin.com/night-n1n2n3>

2.4.1.5. Lavi

Lavi tekniğinde, mürekkep ve su karıştırılarak lekesele ve kontrastlı alanlar oluşturulur. Farklı ton ve gölgelendirmeler elde edilir. İllüstrasyonlarda sık kullanılan tekniklerden biridir. Boyalar suyla inceltilerek kâğıda sürülür. Su ve mürekkep oranına göre ton yoğunluğu belirlenir. Katmanlar oluşturularak çalışma üzerinde derinlik, form ve üç boyutluluk etkisi yaratılabilir. Lavi tekniği, fırça yardımıyla kâğıda uygulanır. Genellikle tek renk mürekkep kullanılarak ton farklılıklarıyla ve katmanlarla görselin formu oluşturulur. Bu teknik ışık ve gölge oluşturmada etkili sonuçlar verir. Portre, manzara ve mimari illüstrasyon çizimlerinde sık kullanılmaktadır.

Görsel 18: Avni Arbaş, lavi çalışması

Kaynak: <https://www.polartmuzayede.com/en/product/7840580/avni-arbas-1919-2003-karton-uzeri-lavi-28x20-cm-1982-iznali>

2.4.1.6. Pastel Boya

Pastel, normal şekli çubuk olan bir boya çeşitidir. Pastellerin yaygın olmasının sebebi kil veya tebeşir gibi beyaz seyreltici tozla karıştırılmasıyla elde edildiği içindir. Bağlayıcının türü pastellerin sert veya yumuşak özellikte olmasını belirler. Yumuşak pastellerin parlak, yoğun ve pigmentli yapısının olması toz pastele kıyasla kullanım açısından avantaj sağlar (Kaew-on, 2017: 51).

Pasteller, yağlı ve toz pastel olmak üzere ikiye ayrılır. İllüstrasyonda farklı etkiler yaratmak için her iki boya da kullanışlıdır. Yağlı pastel boya daha yoğun ve canlı etkiler için kullanılırken, toz pastel daha doğal ve soft tonlar için kullanılabilir. Yağlı pastel boya yumuşak ve kolay sürülebilir bir etkiye sahipken, toz pastel daha sert ve uçucu özelliğinden dolayı sabitleme gerektiren bir boyadır. Yüzey üzerinde daha iyi sonuçlar elde edebilmek için her iki boyanın kâğıt ve malzeme seçimi önemlidir.

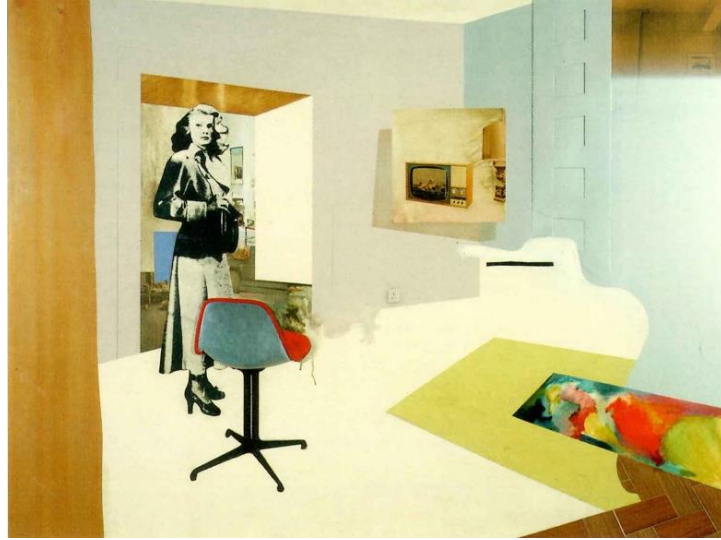

Görsel 19: Müfide Kadri, pastel boya çalışması
Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Müfide_Kadri

2.4.1.7. Kolaj

Kolaj, her türlü basılı ya da fotografik malzemelerle çeşitli yüzeylerde çeşitli kompozisyonlar elde edilerek sabitlenebilen bir tekniktir. Sanatsal nitelikte sayılmayan malzemeleri, farklı yorumlamalar ile anlam kazandırılarak yeni bir düzen oluşturularak sanat eseri meydana getirilebilmektedir. Kolaj, bütünden bir parça alınarak, uyum sağlayabilecek başka bir parça içine yerleştirilerek farklı bir eser ortaya çıkarılabilmektedir (Süzen, 2017: 416).

Görsel sanatlar eğitiminde kolaj tekniği dergi, gazete, kumaş, duvar kâğıdı, fotoğraf gibi çeşitli malzemeler bir araya getirilerek oluşturulmaktadır (Beyoğlu, 2015: 228).

Görsel 20: Richard Hamilton, kolaj çalışması

Kaynak: <https://paisleypedlar.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/hamilton-cards1.jpg>

2.4.1.8. Keçeli Kalem/Marker

Marker ve keçeli günümüzde taslak oluşturmak için kullanılan sanat araçlarıdır. Geniş renk yelpazesine sahiptirler. Fırça ve su kabı gibi ek malzemeye ihtiyaç duyulmaz. Hızlı çalışmaya elverişli oldukları için moda ve reklam sektöründe yaygın olarak kullanılmaktadır. Marker ve keçeli kalem çalışmalarında iyi sonuçlar elde etmek için özel üretim yarı saydam marker kağıtları tercih edilmelidir. Marker kalemlerin en çok kullanılanı ise kesik uçlu olanlarıdır (Becer, 2005: 215).

Keçeli kalem ve markerla yapılan illüstrasyonlar sanatçıya hızlı ve doğrudan uygulayarak sonucu gösterme imkânı sunar. Renklerin canlılığı, net hatlar oluşturabilmesi, kontrastlı yapısı ile etkili sonuçlar elde edilmektedir. Marker ve keçeli kalemler, illüstratörlere pratiklik sunarken birçok alanda kullanım olanağı sağlamaktadır. İnce detaylar ve geniş kompozisyonlar içinde kullanılabilirler. Alkol bazlı markerlarla ton geçişleri sağlanabilir. Çizgi romanlar, moda illüstrasyonları, konsept illüstrasyonlar, reklam illüstrasyonları gibi birçok alanda kullanılabilir. Dijital illüstrasyon programları bu teknikleri kullanarak benzer etkide kalem araçları üretmektedirler.

Görsel 21: Marker tekniği kullanılarak yapılan illüstrasyon çalışması

Kaynak: <https://pin.it/7aDeImSf6>

2.4.1.9. Özgün Baskı

Özgün baskının ilk örneklerine Doğu Asya'da rastlanılmaktadır. Kötü ruhları kaçırmak için tahtaları oyarak mühür hazırlayıp ipek üzerine basmışlardır. M.Ö. 2000'li yıllarda ise Sümerliler oyulmuş silindir mühürleri kil üzerinde döndürerek baskı oluşturmuşlardır (Gürler, Doyran & Yılmaz, 2019: 411).

Özgün baskı, sanatsal ifade amacıyla oluşturulur ve sınırlı sayıda çoğaltılabilir. Oluşturulan her bir baskı, sanatçı tarafından imzalanır, isimlendirilir ve numaralandırılır. Sanatçı tasarımlarını linolyum, taş, metal plaka, ahşap gibi malzemeleri kalıp olarak kullanır ve kâğıt, tuval, kumaş vb. yüzeyler üzerine baskı yapar.

Görsel 22: Özgün baskı tekniği

Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/resim-dunyasi/ozgun-baski-nedir/>

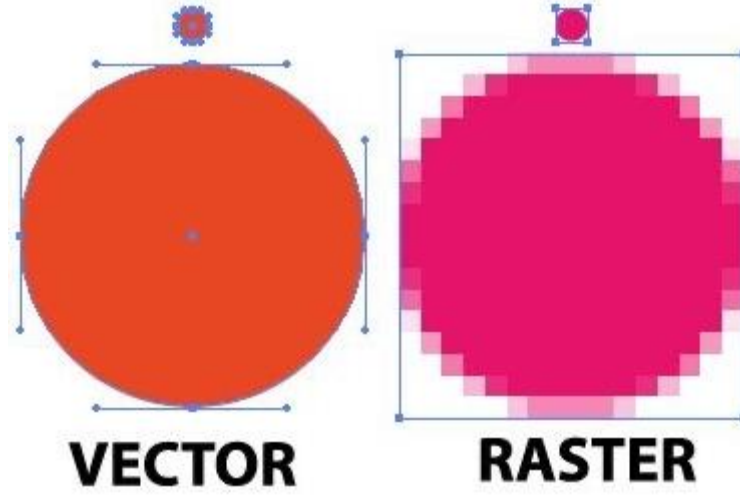
2.4.2. Dijital İllüstrasyon Teknikleri

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte illüstrasyon sanatında yenilikçi dönüşümler gözlemlenmektedir. Geleneksel tekniklere farklı bir bakış açısı olarak dijital ortamda hazırlanan illüstrasyonlar geliştirilmiştir. Dijital illüstrasyonlar, sanatçıya pratiklik, zamandan tasarruf, kurtarılabilir hatalar, deneme yanılma ve zengin çeşitlilik gibi olanaklar sağlayarak çekici hale gelmiştir.

Teknoloji ve sanat birbirleri ile etkileşim halindedir. Dijital sanat kavramının etkinliği 2000'li yıllarda daha ön plana çıkmaktadır. Bilgisayarlar tekniklerinin yaygınlaşması ve gelişmesiyle sanat, tasarım ve teknolojiyle birlikte ifade gücü bulmaya başlamıştır (Atan & Uçan & Bilsel, 2015: 2).

Dijital sanat, bilgisayar desteği kullanılarak oluşturulan sanat çalışmalarını içermektedir. Programlar ile yapılan karakter tasarımları, fotoğraflarda kullanılan efekt veya renk ayarı, kâğıt üzerine yapılan çalışmayı tarayarak programlar ile üzerinde oynamalar yapmak gibi pek çok üretim dijital sanat alanına girmektedir (Öncü, 2024: 27).

Bilgisayar destekli illüstrasyonlara getirilen yeniliklerin büyük kısmı Adobe firmasının teknolojiye kazandırmış olduğu yazılım ürünleridir. Adobe Illustrator ve Adobe Photoshop gibi tasarım programları bilgisayar destekli programların gelişmesini sağlamıştır. Dijital ortamlarda hazırlanan illüstrasyonlar bitmap (piksel) veya vektör tabanlıdır. Vektör tabanlı programda, görüntü sayısal komutlar ile oluşturulur ve görüntü boyutlarında bozulmadan değişiklik yapılabilir. Piksel tabanlı programlar ise noktacıklardan oluşur ve görsel boyutu değişikliğinde bozulmalar meydana gelebilir. Yaygın olarak kullanılan yazılımlardan olan Adobe firmasının geliştirmiş olduğu Photoshop piksel tabanlı bir programken, Illustrator programı vektör tabanlıdır (Karaçeper, 2018: 75-77).

Görsel 23: Vektör ve piksel karşılaştırma örneği
Kaynak: <https://pin.it/5CRaG5mZ9>

2.4.2.1.Vektör Tabanlı İllüstrasyonlar

Vektör tabanlı programlarda yapılan illüstrasyonlar herhangi bir boyut değiştirme işlemi sırasında görüntüde bozulma yaşanmadığı için rağbet gören bir yazılımdır. Albüm kapakları, ambalajlar, basım ilanları, afiş gibi büyük boyutlu çalışmalarda vektör tabanlı illüstrasyonlara sıkça rastlanmaktadır. Vektörel çizimlerde yaygın olarak kullanılan program Adobe Illustrator'dür. Bu program illüstratörler için kullanışlı fırça ve araçlarıyla sanatçıya geniş tasarım yelpazesi sunar. Adobe Illustrator

programından sonra sık kullanılan vektör tabanlı program ise Corel Draw programı olduğu söylenebilir (Uysal, 2021: 11).

Görsel 24: Fatma Günay, vektör tabanlı illüstrasyon çalışması

2.4.2.2. Piksel (Bitmap) Tabanlı İllüstrasyonlar

Piksel tabanlı illüstrasyonlarda görüntü kare biçiminde piksellerin birleşmesiyle oluşur. Görüntünün çözünürlüğü piksel sayısına göre değişiklik göstermektedir. Piksel tabanlı illüstrasyonların çözünürlük ayarları kullanılacak yere göre düşük çözünürlük veya yüksek çözünürlük olarak ayarlanabilmektedir. Piksel tabanlı illüstrasyonlar dijital sanat alanında önemli bir yere sahiptir. Renk geçişleri, ince detaylar, çeşitli dokular ve fırçalar sayesinde sanatçıya özgürlük sağlar. Adobe Photoshop ve Procreate programları rağbet gören piksel tabanlı yazılımlardan bazılarıdır.

Bitmap tabanlı illüstrasyonlarda görüntü piksellerden oluşmaktadır. Bitmap tabanlı çalışmalarda oluşturulan görüntü bazı değişiklikler yapıldığında görüntü kalitesinde bozulmalar yaşanmaktadır. Piksel tabanlı yazılımlara kıyasla vektör tabanlı çalışmaların tercih edilmesindeki en büyük etkilerden biri görüntü kalitesinin bozulmamasıdır (Kırdar, Uysal, 2024: 142-143).

Görsel 25: Kaan Bağcı, piksel (bitmap) tabanlı illüstrasyon çalışması
Kaynak: <https://www.instagram.com/kaanbagci/>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİT VE MİTOLOJİ

3.1. Mit ve Mitoloji Kavramı

Mit; dünyanın ve insanlığın mevcut formuna nasıl ulaştığını açıklamaktadır. Dinsel söylemler olarak karşımıza çıkan mitler, köken olarak konuşma ya da söz anlamına gelen Yunanca bir terimdir. Genel olarak sözlü anlatılan hikayelerdir (Batuk, 2009: 28).

Mitoloji, Yunanca masal veya hikâye anlamını taşıyan “Mythos” ile, söz anlamına gelen “Logos” kelimelerinden türemiştir. Uzun geçmişe sahip ulusların medeniyetlerinin, kültürlerinin, tanrılarının, Kahramanlarının ve perilerinin konu edindiği varoluş ve maceralarından bahseden mitlerden oluşur (Can, 2011: 1).

Birçok milletin ve topluluğun öz benliğine konu olan çeşitli mitolojiler yer almaktadır. Mitler canavarlar, tanrısal varlıklar, kahramanlar ve birçok mitolojik karakterlerin bulunduğu çeşitli hikayeler ve masallar geçmişten izler taşır. Bu izler bizlere medeniyetler hakkında ipuçları vermektedir.

Mitoloji söylence olarak da adlandırılmaktadır. Devler, tanrılar, kahramanlar gibi hayal gücüne dayandırılan karakterlerin geçmiş dönemlerde yaşanan olayların üzerine anlatılan hikayeler, öykü ve masalları içerisinde barındırmaktadır. Terim aynı zamanda toplumda şekillenen öykülerin gelenek ve görenek çerçevesinde geçmiş çağların yaşantı ve düşüncelerini aktarmaktadır. Böylelikle anlatıların nesiller boyunca devamına katkı sağlamıştır (Göğebakan, 2013:43).

3.2. Mitlerin Sınıflandırılması

Mitler, dünyada bulunan toplumların yaşayış biçiminde yer alan kültürel değerleri, işlevleri, konuları ve içerikleri bakımından kategorilere ayrılır. Mitlerin sınıflandırılmasındaki temel amaç toplumların üzerindeki farklı etkileri çözümleyebilmektir. Mitlerde var olan karmaşıklığı düzenlemek ve analiz etmek için sınıflandırılmalara ihtiyaç duyulur. Mitlerin sınıflandırılması genel ve özel kategori olarak ikiye ayrılır.

3.2.1. Genel Kategori

Genel kategoride yer alan mitler her millet ve toplumda görülebilen mitlerdir. Genel kategoride yer alan mitler; kozmogonik mitler, yaratılış mitleri, türeyiş mitleri ve takvim mitleri olarak dörde ayrılır.

3.2.1.1. Kozmogonik Mitler

Kozmogoni mitleri evrenin oluşumu ve dünyanın yaratılması hakkında oluşan mitlerin bulunduğu başlıktır. Evrenin oluşmasında farklı farklı düşünceler vardır. Tanrının vücudundan, yumurtadan, sudan, kaostan vb. çeşitli inanışlar yer almaktadır. (Bayat, 2007:14-15).

3.2.1.2. Yaratılış Mitleri

Evrenin nasıl var olduğuna dair düşünceler insanın kendi varoluşuna duyduğu ilgi ve meraka sebebiyet vermiştir. Çağlar boyunca süregelen bu merak, yaratılış mitleriyle insanların kökenine ve yaşamı anlamlı kılma çabalarına açıklık getirmeye çalışmıştır. İnsan, varoluşunu anlamlı kılmaya yaratılış mitleri ile sağlamaya çalışmıştır (Hafizoğlu, 2022:219).

3.2.1.3. Türeyiş Mitleri

İlk insanın yaratılmasıyla birlikte kabileler, topluluklar, soylar, boylar gibi toplulukların çoğalmasıyla oluşan boyların kendi kurucusu ve atası vardır. Genellikle kabile ve boy isimlerini kurucusundan alır. Genel anlamda türeyiş mitleri kozmik mitlerin genişlemesiyle birlikte ortaya çıkan farklı sosyal gruplar ve atalarından bahseder. Türeyiş mitleri bazı toplumlarda gelişirken, bazılarında gelişme göstermemiştir (Bayat, 2007:14-15).

3.2.1.4 Takvim Mitleri

Yolculuk ve varlık kavramları zaman ile anlam taşımaktadır. Evrenin oluşumu, hareketi ve zamanı temsil eder. Zamanın ölçülmesi çağlar boyunca insanların merakını arttıran olaylardan olmuştur. Bununla birlikte zamanı ölçmeye bağlı olarak öyküler ortaya çıkmıştır. Bu öyküler takvim mitleri olarak adlandırılır (Çobanoğlu, 2013).

3.2.2. Özel Kategori

Genel kategorilerde yer alan mitlerin büyük kısmı öznel olmayan farklı millet ve toplumlarda rastlanılabilen türdedirler. Millete özgü veya benzer türleri bulunan türler ise özel kategori olarak adlandırılır. Özel kategori; teogoni, köken (etiolojik), eskatolojik, totem ve kahramanlık mitleri olarak beş başlıkta incelenebilir.

3.2.2.1. Teogoni Mitler

Teogoni mitleri, tanrıların nasıl ortaya çıktığını, evrenin nasıl yaratıldığını, tanrıların birbiriyle olan ilişkilerini anlatan mitlerdir. Toplumların kendine ait çeşitli teogoni mitleri bulunur. Bu mitler dünya görüşlerini oluşturmada önemli etkindir.

Teogoni mitlerinde zaman ve mekân ilişkisi yoktur. Tanrı, rızk ve merhamet sahibidir. Yer ve gök olaylarını yönetmektedir (Kaynak, 2012: 679).

3.2.2.2. Köken (etiolojik) Mitler

Köken mitleri kozmogoni mitleriyle benzerlik gösterir. Her köken miti yeni bir durumu veya oluşumu anlatır. Köken mitleri, kozmogoni mitlerinin sürdürülmesinde ve bütünleştirilmesinde etkin rol oynar. Dünyanın nasıl değişikliğe uğradığını anlatır (Eliade, 2001: 37).

3.2.2.3. Eskatolojik Mitler

Eskatolojik mitleri kıyamet kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. Kıyamet öncesi korkunç betimlemeler ve alametler, kıyamet sonrası cennet, cehennem, adalet gibi konular yer almaktadır. Eskatolojik mitler genel olarak ahiret ile ilgili dinsel anlatılarda önemli kaynaklardır (Kıyak & Taş, 2022: 52).

3.2.2.4. Totem Mitleri

Totem mitleri, genellikle totem varlıkların ve atalarının sahip olduğu hayvanları ile yaptığı yolculukların oldukça sade biçimde hikayeselleştirilmesidir. Totem mitleri, doğaüstü varlıkların nasıl ortaya çıktıklarını, seyahatlerini, hayvanları ve bitkileri yaratmak için duraksamalarını konu olarak ele alır. Daha sonra doğaüstü varlıkların yer altında kaybolmaları ile son bulur. Totem mitleri Avusturalya yerlilerinin yaşamında önemli yere sahiptir. Mitler, bitki ve hayvanların nasıl yararlı

olabileceği ve nasıl çoğalacağı hakkında bilgi verir. Yeni dini kabul eden gençlere kılavuz olarak aktarılır (Eliade, 2001:24).

3.2.2.5. Kahramanlık Mitleri

Mitlerde yer alan kişi ya da kahramanlar olağanüstü güçlere sahiptir. Genellikle tanrı, tanrıça veya tanrısal güçlere sahip varlıklar bulunmaktadır. Mitler, çoğunlukla olağanüstü ve tanrısal karakterlerin kâinatın başlangıcından beri yaratıcı özelliklerini ön plana çıkarmaktadır.

Kahramanlık mitleri, tanrısal olağanüstü güçlerin yaptıklarının kutsallığını veya doğaüstü olma özelliğini gözler önüne sererek kâinatın topyekûn bir yokluk veya kaos denilen bir kargaşa halinden nasıl evren düzenine (kozmos) dönüştüğünü anlatırlar. Kahramanlık mitleri kutsal veya doğaüstü güçlerin evren üzerinde çeşitli zaman aralıklarında heyecan verici, dönüştürücü ve yaratıcı kahramanların tasvir edildiği öyküleri konu edinir (Çobanoğlu, 2013).

Kahramanlık mitleri, toplumun inanç ve kültürel değerlerini yansıtabilmektedir. Kahramanlık mitlerinde yer alan karakterler olağanüstü bir şekilde dünyaya gelerek zorlayıcı görevlerin üstesinden gelmektedirler. Toplumlara deneyim ve değer kazandırır.

3.3. Mitolojinin Tarihsel Gelişimi

Mitolojilerin ilk çıkış noktasının nerede ve ne zaman olduğu konusunda kesin söylemler dile getirmek hemen hemen olanaksızdır. Ancak yazının bulunmasıyla birlikte anlatılan mitolojik hikayelerin çok eski dönemleri kapsaması ilginçtir. Yunan mitolojilerin kaynağının Mısır ve Sümerler'e dayanmakta olduğu görülür. Sümerler'in çivi yazılarıyla yazmış olduğu mitolojilerin irdelendiği konuların kaynaklarının Üst Paleolitik dönemlerden kaldığı anlaşılmıştır. Bununla birlikte Neolitik dönemde kutsal kabul edilen istiridye, inek, boğa, inci gibi öğelerin ve mitolojilerin kaynakları Üst Paleolitik çağlara kadar gitmektedir (Ateş, 2001:34).

Mitoloji zenginliğini kültürel etkileşimler ve sözlü aktarımlardan alır. Savaş, ticaret, işgal ve göç gibi faktörler kültürel etkileşime sebep olmuştur. Karşılıklı diyaloglar farklı medeniyetlere ait mitolojilerin kaynaşmasını sağlamıştır. Birbiriyle kaynaşma halinde olan mitolojilerin olay örgüleri genellikle benzerlik gösterse de

tanrı, kahraman ve mekân isimlerinde farklılık gözlemlenmektedir (Mutlu, 2017:16-17).

İnsanlık tarihi boyunca var olan mitolojileri coğrafi anlamda Asya, Avrupa, Afrika, Amerika, Orta Doğu ve Türk mitolojisi olarak başlıca 6 kategoriye ayırabiliriz

3.3.1. Asya Mitolojisi

Asya mitolojisi, Asya kıtasında bulunan geniş coğrafyayı barındırmaktadır. Farklı kültürlerin, dinlerin, toplumların, etnik kökenlerin zengin içerikleri ile mitolojik çeşitlilik sunmaktadır. Asya mitolojisini oluşturan başlıca mitolojiler: Hint, Çin ve Japon mitolojileridir.

Hinduizm dini halen varlığını sürdüren ve içerdiği bazı geleneklerin milattan öncesine kadar uzandığı bir dindir. Günümüzde farklı gelenek ve felsefi inançları benimseyen birçok Hindu yaşamaktadır. Fazla nüfusa bağlı olarak, mitolojileri de o denli zengin ve çeşitlidir. Bünyesinde Hinduizm'in dili olan Sanskritçe ile yazılmış sayısız metin ve destanlar bulundurulur. Günümüze değin sürmüş olan uzun Hint tarihi, başka kültürlerin mitlerinden daha akışkan ve renkli olması kaçınılmazdır. Anlatılan öykülerde tanrıların isimleri ve işlevleri zamana, mekâna, bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Hint mitolojisi, kahramanları, tanrıları, savaşları ve aşklarıyla zengin ve renkli bir içeriğe sahiptir. Hint mitolojisinde Trimurti, üç temel tanrıyı ifade eder. Brahma yaratıcıdır, kırmızı tenli, dört baş ve kolu olan varlık olarak betimlenir. Vişnu, farklı vücutlara bürünür ve yaşam ile evrenin koruyucusudur. Şiva, evreni yok etme gücüne sahiptir. Evreni yok etmesinin nedeni, evreni yeniden yaratmak ve geliştirmektir (Bowstead, 2022: 59-60).

Araştırmacılara göre Çin mitolojisinde yer alan anlatıların, diğer kültürlere göre eski ve özgün içerikleri bulunmamaktadır. Bunun sebebi ise Çin imparatorunun kitap kaynaklarını yok etmesidir. Çin mitolojisinde ayrıntılı olarak bilinen yaratılış söylencesi, Pangu'nun yaratılış söylencesidir. Kaos düzeninin nasıl ortaya çıktığı ve bu düzenin korunması üzerine yazılan bu metinlerin tarihi MS 200 ve 500'lü yıllara dayanmaktadır. Eski kültürlerden farklı olarak Çinliler, evreni birbirini tamamlayan iki kuvvetin olduğunu ifade ederler. Yin (gölgeli) Yang (güneşli) birbirini

tamamlarken, dünyada yer alan parçaların bir bütün olduğunu tasvir eder (Rosenberg, 2003: 561-562).

Japon mitolojisi, Shinto yaratılış mitine göre takımadaların oluşmasıyla ilgilidir. Izanami (kadın) ve Izanagi (erkek) Gök Kamileri tarafından yeryüzünü yaşama hazır hale getirmeleri için görevlendirilmiştir. Izanami ile Izanagi yeryüzü ve gökyüzünü birleştiren köprüden kutsal mızrağı sarkıtarak okyanusu karıştırırlar. Mızraktan akan damlayla Onogoro adası oluşur. Onogoro adasına indiklerinde kutsal bir sütun etrafında dönmeye başlarlar. Karşılaştıkları zaman ilk konuşan Izanami olur. Izanami, Izanagi'ye iltifat eder ve böylelikle evlenmiş olurlar. İlk konuşan tarafın kadın olması bu evliliği lanetlemiştir. Daha sonra doğan çocukları küçük Japon adalarını oluşturmuştur. Gök Kamileri Izanagi ve Izanami'nin tekrardan evlenmesini ister. Bu sefer erkek kadından önce konuşur. Doğan çocuklar ise sekiz büyük adayı, Japonya'yı meydana getirir (Arslan, 2019: 106).

3.3.2. Avrupa Mitolojisi

Avrupa mitolojisi, farklı dönemlerde gelişmiş zengin içerikli efsanelerden oluşan, içerisinde kahramanlar, yaratıklar, tanrılar barındıran kitadır. Geniş alanlara yayılarak birçok kültürün etkisinde kalmıştır. Avrupa kıtasında bulunan her bölgenin kendine has belli başlı mitolojik unsurları vardır.

İskandinav mitolojisi, eski Norveç paganizminden etkilenerek meydana gelmiştir. Sözlü olarak kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Bu kaynakların çoğu, 8. ve 12. yüzyıllar arasında İskandinavya'nın Hristiyan dinini benimsemesine kadar olan süreçte yazılı hale getirilmemiştir (Bowstead, 2022: 43). Yunan mitolojisinde öğrenilmek istenen ilk şey dünyanın nasıl yaratıldığıdır. Denizin, havanın, ışığın, suyun, yerin ve göğün nasıl var olduğunu bilmek istemişlerdir. Bu konu hakkında yeterli bilgileri olmadığı için bütün oluşumları ve diğer tabiat olaylarını varlık olarak betimlemektedirler. Evrenin bütün olgularını tanrı olarak adlandırdılar. Tabiat olaylarının temsili olarak insanları görmüşlerdir (Can, 2011: 5). Kelt mitolojisinin kökleri ise eski Kelt dinine kadar uzanır. Bu mitolojide tanrılar, krallar, yaratıklar, değişik varlıklar ve özel bir somon balığından bahsedilir. İrlanda, İskoçya, Galler ve

Cornwall mitolojileri Kelt mitolojisinde yer alan birbirine benzer yönleri ve farklılıkları olan alt grupları oluşturmaktadır (Bowstead, 2022: 50).

3.3.3. Afrika Mitolojisi

Afrika, Akdeniz' den başlayarak Oğlak Dönencesi'nin güneyine kadar uzanan çok geniş bir coğrafyaya sahiptir. Afrika'nın geniş toprakları nemli ve yağmurlu Kongo ormanlarını içerirken, Sahra'nın kuru çöllerini de içerisinde barındırır. Uygarlığın tarihi Afrika'da çok geniş zaman aralığında görülmektedir. İnsanlığın Afrika'da bir milyon yıldan daha fazla olması uygarlığın çok eski dönemlere dayandığını kanıtlar niteliğindedir. Her kabilenin özgün hikayeleri, gelenekleri, tören ve ritüelleri bulunur. Afrika mitolojisinin büyük bir kısmı yazıyla geç tanışmış, ağızdan ağıza aktarılarak gelmiştir. Farklı mitolojiler arasında çok az ortak nokta bulunur. Ortak noktalara örnek verecek olursak, tüm tanrıların üzerinde ulu bir tanrının var olduğu inancıdır. Bu tanrıya; ata, kabile büyüğü, yaratıcı, dost gibi kabiliye göre farklı sıfatlar verilerek adlandırılır. Ölüm ve gök gürültüsü gibi doğa olaylarının olması ulu bir tanrının varlığını işaret etmektedir. Ulu tanrı ve diğer tanrılar halk ile tören yoluyla iletişim sağlar. Bu tür ritüellerin en önemli karakterleri büyücü tabip veya şamandır. Şamanın almış olduğu eğitim sayesinde doğaüstü dünyayla iletişim kurma yeteneği vardır. Şaman Afrika mitolojisinde önemli bir anahtardır (Wilkinson, 2010: 232-233).

Mısır mitolojisi, medeniyetlerin en eski ve uzun ömürlüsü olan Eski Mısır uygarlığı MÖ 3400 ile MÖ 30 yılları arasında bugünkü ilahi dinleri etkilemiş olup birçok gelenekten oluşan din ve çok tanrılı inanç sistemi vardır. Rüzgâr, nehir, ve yağmur gibi tabiat olaylarına tapınan Mısırlılar, Nil vadisi etrafında bulunan kentlerde insan-hayvan karışımı tanrılar yaratmış ileriki zamanlarda tanrıların işlevleri de artmıştır. Firavunlar MÖ 3100'lerden itibaren başkent Memphis'te hüküm sürmeye başlamışlardır. İlk hiyeroglifler Narmer veya Aha döneminde kullanılmaya başlanmıştır. Firavun tarafından yeryüzünde temsil edilen evrenin yöneticisi Şahin başlı tanrı Horus ile birlikte Osiris, Ra, Ptah, Aton ve İsis saygı görmüştür. Eski Mısırlılar tanrı ve tanrıçaların hayat ile iç içe varsayarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bazı hayvanların tanrısal nitelikleri olduğunu düşünmüşlerdir. Ölümünden sonraki hayata önem verir, Mısır'dan daha zengin bir ülke olduğuna inanmışlardır. Ölülere

mumyalayıp bezlere sararak yanlarına mücevher, giysi ve yiyecekler ile gömerek mezarlarının üzerine ölen kişilerin ruhlarının korunması için papirüslere yazılmış Ölüler Kitabı nüshalarını bırakmışlardır (Öztürk, 2016:828).

Batı Afrika mitolojisinde, evrenin yaratılışından iklim olaylarına kadar doğal hayatın hemen her alanından sorumlu farklı tanrılardan oluşan mitolojiler yer almaktadır. Afrika halkının dünyanın yaratılışını, ayın, güneşin, yıldızların ve kabilelerin varoluşunu açıklamak için çeşitli hikayeleri bulunmaktadır (Wilkinson, 2010: 249).

3.3.4. Amerika Mitolojisi

Amerika mitolojisi, koşullara ve gelişime bağlı olarak tarım, avcılık ve savaşa bağlı gelenekleri mitolojilerinde önemli yere sahiptir. Güney kesiminde kültürel tarihte Mezoamerika olarak adlandırılan alanda kurban ve savaş mitleri ön plandadır. Aztek, Maya ve Toltekler gibi yerli halklar hiyerarşik sosyal yapı, anıtsal binalar ve şehirler oluşturmuşlardır. Ancak kana susamış tanrılarını sakinleştirmek için insanları kötü bir şekilde şiddet içerikli davranışlar göstermişlerdir. İnkalar ve diğer Güney Amerika uygarlıkları taş oymaları ve altın el işlemeciliğinin bulunan resimler ile özellikle güneş tanrısına olan bağlılıklarını kalıntılar vasıtasıyla göstermişlerdir. Hristiyanlığın gelişi ve Afrika'dan köle akınlarının gelmesi mitolojik bağlamda büyük etki olmuştur. Kuzey Amerika'nın en kuzeyinde bulunan halk, soğuk kutup denizlerinde balıkçılık yaparak ve avlanarak yaşamlarını sürdürmekteydiler. Yaşantılarının deniz ile iç içe olması mitolojilerine yansımıştır. Kuzey Amerika mitolojilerinde deniz hayvanları, deniz kabukluları ve denizde yaşayan yaratıklardan bahsedilmektedir. Efsanelerinde, birçok cine yer verilmektedir. İnuitler gibi bazı toplulukların aralarında bulunan şamanlar, sıklıkla hayvan suretine bürünen cin yardımcısı İnu'a'nın yardımıyla cinlerle iletişim kurabilmektedir (Wilkinson, 2010: 278-290).

3.3.5. Orta Doğu Mitolojisi

Mezopotamya mitolojisi, Fırat ve Dicle havzalarında yer alan günümüzde Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Suriye ve Kuveyt'in bulunduğu MÖ 4200 - MÖ 1000 aralığında yaşamış olan Sümerler, Doğu Samileri ve daha sonradan gelmiş olan

Arami, Haldiya halklarının çok tanrılı inanç ve hikayelerini içermektedir. Mezopotamya dininde Anu, Ea, Enlil, Tammuz, Tiamat önemli tanrılarından bazılarıdır. Mezopotamya mitolojisinde Gılgamış, Yaratılış Destanı, Erra gibi destanlarda bulunmaktadır (Öztürk, 2016: 826).

3.3.6. Türk Mitolojisi

Türk kelimesinin çağlar boyunca farklı adlandırmaları mevcuttur. Türk kaynaklarına göre “olgunluk çağı”, İran kaynaklarına göre “güzel insan”, doğu bilimci Vambery’e göre “türemek ve çoğalmak”, Çin kaynaklarında “miğfer”, Kaşgarlı Mahmut’a göre ise “gençlik, kuvvet ve kudret sahibi” anlamlarında kullanılmıştır. Türkler var olduklarından itibaren uzun süreler göçebe yaşam tarzını benimsemek zorunda kalmışlardır. Bunun sebebi; salgınlar, hayvan hastalıkları, savaş, kuraklık gibi sorunlardır. Sık göç etmek Türklerin kültürel gelişimini ve zenginliğini arttırmıştır. Hukuk kuralları ve ekonomik faaliyetler yarı göçebe yaşam tarzına göre şekillenmiştir. Hâkimiyet ve egemenlik anlayışı tanrı tarafından verildiğine inanılmaktadır. Bu inanç “kut” anlayışı olarak adlandırılmaktadır. Kültigin ve Göktürk Yazıtları’nda da kut inancının yani hakimiyet gücünün tanrı tarafından verildiğine dair ifadeler yer almaktadır. Kutun kan yoluyla babadan oğula geçtiğine, kanında kut bulunan herkesin tahta geçme hakkı bulunduğuna inanılır ve bu düşünce taht kavgalarına neden olmuştur. Kut anlayışında Kağanın tanrı tarafından seçildiğine, yönetme yetkisinin bulunduğuna ama töreye aykırı hareketlerde bulunmaması gerektiğine inanılmaktadır. Kutsal görev karşısında hükümdara saygınlık artmıştır. Kağanın kurultay adı verilen hatun, boy beyleri ve askeri yöneticilerin yer aldığı birlikte halkı yönettiği ve kararlar aldığı danışma meclisi bulunmaktadır. Ülkeyi yönetmekle yükümlü olan kağan herhangi bir nedenle kurultaya katılmadığında kurultayı yönetme yetkisi eşi hatuna verilmiştir (Köken, 2022: 11-15).

Evrende yaşamayı sürdüren her topluluk gibi Türk milletinin de tarih öncesi çağlardan beri insanın anlamlandırma, evrenin oluşumunu çözümleyebilmek gibi kavramların nasıl oluştuğunu adlandırabilmesi kendine özgü mitolojilerini oluşturmaktadır.

3.3.6.1. Türk Mitolojisinde Evren ve Yaratılış

Orta Asya ve Sibirya’da anlatılan yaratılış efsanelerinden en doğru olan Radlof’un Altay Türklerinden derlediği yaratılış mitidir. Altay yaratılış efsanesinde kâinat başlangıcında tanrı Ülgen ve Erlik vardır. Dünyanın oluşumunda sadece iki varlığın bulunması diğer Sibirya ve Orta Asya efsanelerinde de yer alır. Bu nedenle Altay efsanesinin ilk bölümleri Orta Asya’nın inanışlarına benzerdir. Fikir ve düşünce bakımından diğer Türk efsanelerinden ayrılır. Erlik başta tanrının yardımcısıyken ilerleyen süreçte şeytana dönüşmüş ve Ehrimen’in (kötülük tanrısı) yerine geçmiştir. Kâinatın başlangıcından bu yana iki varlığın yani tanrı ve şeytanın bulunması eski İran mitolojisinin temel sistemine benzerlik gösterir. Altay yaratılış efsanesinin bir diğer ayırt edici özelliği ise insanoğlunun kâinatın başlangıcında bile var olmasıdır (Ögel, 1971: 420-422).

Altay yaratılış mitinde tanrı ve insan su üstünde uçar. Tanrı, insana (kişiye) suyun derinliklerinden toprak getirmesini ister. Getirilen topraklar ile tanrı yeryüzünü meydana getirir. Kişi suya daldığı esnada ağzında toprak biriktirerek kendisine ayrı bir dünya yaratarak dağları ve tepeleri oluşturur. Tanrı kendisinin “Kurbustan”, kişinin ise “Erlik” (şeytan) olarak adlandırılmasını ister. İyiler ve kötüler arasındaki ayrıma değinmek istemektedir. Middendorf’un derlediği anlatıda tanrı, küçük ve düz bir dünya yaratmıştır. Şeytan ayakları ve elleriyle dünyanın şeklini bozar. Daha sonra tanrı dünyayı daha güzel ve büyük olarak yaratır. Şeytanın bastığı yerler suyla kaplanarak denizleri kabaran topraklar ise dağları oluşturmaktadır. Anuçin’in derlediği bir alıntıda ise; şaman tanrının yerini aldığı görülmektedir. Büyük deniz şeklinde olan evrende şaman çeşitli balıkçıl kuşlar ve kuğularla birlikte uçmaktadır. Bunlar şamanın halkı ve arkadaşlarıdır. Şamanın dinlenecek yeri olmadığı için halkına denizin dibinden toprak getirmelerini ister. Üçüncü dalış başarılı olur ve getirilen toprak ile ada oluştururlar (Çobanoğlu, 2013).

Türk mitolojisinde evren yeraltı, yer ve gök olmak üzere üç katman şeklinde oluşmaktadır. Katmanlar iyi ve kötü kavramlarını temsil etmektedir. Gök, tanrıların yaşadığı mekân olarak nitelendirilerek iyiliği ve aydınlığı ifade eder. Yeraltı, tanrı tarafından cezalandırılan Erlik’ in (şeytan) yaşadığı, karanlığı ve kötülüğü temsil eden

katmandır. Yeryüzü, insanların ve canlıların yaşadığı hem iyi hem de kötüye meyilli kişilerin yaşadığı katmandır (Akçam & Köse, 2022:389).

Türk mitolojisi evren düzeninde yer alan gökyüzü, yeryüzü ve yeraltı katmanlarının içerisinde de ayrıştırılmış katmanların ve yönlerin bulunduğu bilinmektedir. Her bir katmanın kendine özgü ruhları ve anlamları bulunmaktadır.

3.3.6.2. Türk Mitolojisinin Kökenleri

Toplumda yer alan destanlar, mitoslar, halk hikayeleri gibi sözlü anlatılar toplumun kültürel yapısını ve kökenlerini analiz etmekte önemli rol oynamaktadır. Köklü bir geçmişe sahip olan sözlü gelenekler, toplumların mitolojik unsurlarını ve inanç sistemini etkilemiştir. Sözlü anlatılar kültürler arası etkileşimi ve gelişimi sağlayarak Paleolitik dönemden günümüze güçlü bir bağ oluşturmuştur. Bu bağ yazınsal ve plastik sanatlara katkı sağlamıştır. Türk mitolojisi, çevre kültürler başta olmak üzere Paleolitik dönemlerden günümüze kadar kültürel etkileşim halindedir. Şamanizm, Budizm gibi farklı inanç sistemlerinin harmanlanmasıyla derin mitolojik olaylar ve inanç sistemi görülmektedir. Bozkır kültürü, Türk mitolojisinin şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Bozkır kültürünün getirmiş olduğu hayvan ve hayvancılık her daim Türk mitolojisinde tema olarak işlenerek birer imge haline gelmiştir. Hayvan ve doğa kültürleri Şamanizm gibi inanç sistemleriyle daha da ön plana çıkmaktadır (Orgun, 2023:154).

Türk mitolojisinin temel yapı taşlarının birisi de inanç sistemleridir. Türk mitolojisinin şekillenmesinde dini ritüeller ve uygulamalar önemli rol oynamaktadır. Gök Tanrı inancı ve Şamanizm birbirini tamamlayan yapısı ile birçok mitolojik hikayelere konu olmuştur. Gök Tanrı, evrenin sahibi ve koruyucusu olarak nitelendirilirken şamanlar tanrı ile insan arasındaki iletişimin kurulmasını sağlar.

Gök, insanda güç ve kutsallığı çağırıştırır. Göğe bakmak aydınlık, sonsuzluk ve ulaşılmazlıktır. Tanrılar, insanın elde edemeyeceği, ulaşamayacağı, sonsuzluk ve en yüksekte olmak gibi ayrıcalıklara sahiptir. Tanrı dışında yüксеğe ulaşabilen birkaç ayrıcalıklı kişi vardır ve ayin yoluyla göğe yükselirler. Bazı dinlerde ise ölümlerin ruhlarının gidebildiği yerlerdir. Gök, insanların erişemeyeceği alandır. Göğe ulaşabilmek için insanüstü varlık veya güçlere sahip olmak gerekir (Eliade, 2017: 66).

Gök Tengri, Türk inanç sisteminde yüce bir varlıktır. Tengri'nin (tanrı) göğün en yüksek katında var olduğuna inanılır, çünkü gök kutsanmış ve koruyucu vasfını taşımaktadır. En üst katta yani tanrının bulunduğu alanda karanlığı yok eden, yeryüzünü aydınlatan ay, güneş ve yıldızlar bulunmaktadır. Günümüzde gök ile ilişkisi olan ve gelenek haline gelen halk arasında yapılan birçok davranışta izi vardır (Yıldırım, 2000:179).

Şamanizm, milattan önceki dönemlerden bu yana Türk ve çevredeki yer alan toplumların İç Asya ve Orta Asya'da gerçekleştirilen şaman ya da kam adı verilen din adamlarının aracılığıyla uygulanan inanç sistemidir. Şamanizm terimi bazılarında göre bir dini temsil ederken başka bir görüşe göre Hristiyanlık, İslamiyet ve Budizm gibi tam anlamıyla bir din olmamakla birlikte ruhlar, tanrılar ve insanlar arasında gerçekleşen bir sistem olarak görülmektedir. Şamanizm, erken devir Türkleriyle komşularının arasında görülen hayvan kültleri, ata kültleri, doğa kültleri ve totemist inançlar çok eski çağlara dayanmaktadır (Çoruhlu, 2010:15).

Şamanizm, Türklerin İslamiyet'i kabul etmeden önceki inanç sistemidir. Şamanizm'in izleri bugün dahi toplumumuzda görülmektedir. Bu inanç sisteminin oluşturmuş olduğu bellek günümüze kültürel izler bırakmıştır. Şamanist inanç sisteminde insan ve doğa bir bütündür. Bu dengeyi koruyan kişi ise şamandır. Şaman, sadece doğayla dengeyi sağlayan kişi olarak görülmez. Bilinmeyen evrenin temsilcisi, bu dünya ve öbür dünya arasında elçi konumundadır. Şamanın aynı zamanda ölen insanları öbür dünyaya iletmek, hastalara şifa vermek, gelecekte haber getirmek, hayvanlara zarar veren ruhları kovmak, kısırlığı tedavi etmek, kurban sunmak gibi görevleri vardır. Toplumun bilge kişisi olarak adlandırılan şaman göğün beşinci katına kadar ulaşarak gökyüzü ruhları ile iletişim kurabilen, Orta Asya kültürünün şekillenmesinde etkin rol oynayan önemli bir şahsiyettir. Şamanlar seçilmiş kişilerdir. Soyunda şamanlık olan kişilerden seçilir ve ruhlar şaman olmaya teşvik eder. Soyunda şaman olmayanların şaman çıktığı nadiren görülmüştür. Şamanlığın kaderde var olduğunu ve doğuştan geldiğinin vurgulandığı söylentiler vardır. İnanılan söylentiye göre İyık Mas adı verilen ruh ağacında bulunan yaprakların şaman ruhunu taşıdığı,

şaman ruhunun dünyaya gelme zamanı geldiğinde ise annenin rahmine yerleştiğidir (Köken, 2022:17,19).

Görsel 26: Yakut şamanı

Kaynak: <https://ozhanozturk.com/2018/05/06/saman-ve-samanizm/>

Mitoloji, genetik hafızamızda varlığını sürdürmektedir. Bu nedenle yıllar geçse de, Türkler farklı dinleri kabul etmiş olsalar dahi, bilinçaltında mitolojik olguları ve inançları yaşamaya devam etmiştir. Hiçbir medeniyetin ve hiçbir dinin silemediği bu hafıza, zamanla kendini göstermiş ve teknolojinin hızla ilerlemesine rağmen varlığını sürdürmek için farklı yollar bulmuştur. Mitoloji, bazen halk anlatıları içinde, bazen de gerçek olduğuna inanılan olayları aktaran metinlerde varlığını göstermeye devam etmiştir. Türk mitolojisi, kültürel belleğin bir yansıması olarak yalnızca geçmişte kalmamış, günümüzde de bilinçaltında yaşamaya devam etmiştir (Gültepe, 2015: 62).

Türk mitolojisinin kökenleri inanç ve anlatıların yanı sıra fiziksel olarak tanımlanabilen bir Türk tipinin izlerini de taşımaktadır. Baybars Gülensoy'un kaya resimleri, freskler ve balballar üzerinden gerçekleştirdiği kapsamlı araştırmalar sonucunda erken dönem sanat ürünlerinde yer alan figürler üzerinden, Türk insanının fiziksel özellikleri tanımlanmıştır. Hun dönemine ait figüratif temsillerde, hafif çekik

badem şeklinde göz, ince kaşlar, düz yassı burun ve dolgun yanaklı figürler yer almaktadır. Göktürk döneminde saç, toplumsal statünün ve gücün bir göstergesi hâline gelmiş, Göktürk beyleri saçlarını uzun ve serbest bırakmışlardır. Bu uzun saçlar yalnızca matem gibi özel durumlarda kesilmiştir. Uygur döneminde ise saçlar genellikle topuz şeklinde toplanmış, bu topuzlara “teğinsük” adı verilmiştir. Hükümdar figürlerinde bu saç topuzlarının üzerine sembolik olarak taç yerleştirilmiş, bazı topluluklarda ise başın üst kısmının tıraş edilmesi gelenek hâline gelmiştir. Uygur dönemine ait duvar resimlerinde yer alan figürlerde, yüz biçimlerine dair farklılıklara rastlanmaktadır. Bazı figürlerde Çin etkisiyle daha yassı burunlu ve kıllı tasvirler öne çıkarken, Türk olduğu anlaşılan figürlerde ise çekik gözlü, uzun burunlu ve daha europid yüz hatları görülmektedir. Bu durum, Uygur sanatında hem etnik çeşitliliğin hem de sanatsal stilizasyonun etkili olduğunu göstermektedir. Ay yüzlü çehre, çıkık elmacık kemikleri, dar dudaklar ve küçük gözler gibi unsurlar, dönemin Türk tipi temsilinde öne çıkan ortak özellikler arasında yer almaktadır (Gülensoy, 1997: 1113-1117).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MİTOLOJİSİNDE SEÇİLİ DOĞA VE HAYVAN UNSURLARI

Türk sanatında kullanılan imgeler, mitolojik açıdan değerlendirildiğinde çoğunluk olarak bitki ve hayvan imgeleri olduğu görülmektedir. En eski dönemlerden günümüze kadar tercih edilen mitolojik unsurlar kimi zaman bir kaya resmi olarak karşımıza çıkmıştır, kimi zaman ise resim, heykel, rölyef, mimari gibi birçok sanat alanında farklı bakış açısıyla sunulmuştur. Eski sanat eserlerinde kullanılan mitolojik unsurlar, tarihi ve kültürel değerlerimize ışık tutarken, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan kültürümüzün ve kimliğimizin köklü olduğuna kanıt niteliğindedir (Baltacı, 2020:91).

Türkler geçmiş çağlarda göçebe yaşam tarzını benimsedikleri için doğa ile bir bütünlük sağlamışlardır. Doğada bulunan birçok unsura anlam yüklemişlerdir. Türk mitolojisi doğada bulunan ateş, su, ağaç, dağ, gök gibi unsurlara yer verilir ve kurt, at, geyik, kartal, yılan gibi birçok hayvanı bünyesinde bulundurur. Türk mitolojisinde doğa ve hayvan sembolizminin oluşması Türklerin tabiat ile kurdukları uyum ve inanç sistemlerinin etkisi görülmektedir.

4.1. Türk Mitolojisinde Seçili Doğa Unsurları

Ağaç kültürü, farklı kültürlerde de bulunan yaygın bir semboldür. Ağaç farklı kültürlerde çoğunlukla benzer anlamlar taşımaktadır. Ağaç sembolü mitolojide, sanatta, dinler tarihinde vb. alanlarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Ağaç yapısı itibariyle yükseklerde olmak, özlem, göğe yükselmek gibi çağrışımlar uyandırır (Ağaç & Sakarya, 2015:3).

Orta Asya mitolojisinde hayat ağacı ile ilgili inançlar geçmişten beri mevcuttur. Yakut Türklerine göre tüm canlılar hayat ağacından beslenmektedirler. Türk mitolojisinde bazı doğum tanrıçaları da bu ağacın içerisinde bulunmaktadır. Türk mitolojisinde ağaç kutsal olarak görülür ve ağaçtan türeme gibi efsaneler yer almaktadır (Ögel, 2010:96).

Hayat ağacına çeşitli mitolojik anlamlar yüklenmiştir. Türk boylarında farklı adlandırmalar yapılan Hayat Ağacı, dünyanın üç tabakasını temsil ettiği düşünülür. Hayat ağacı bünyesinde bulundurduğu kök, gövde, dallarıyla birlikte evren ile insanlar

arasında uyum ve bağ kurmaktadır. Hayat Ağacı, tanrı tarafından seçilmiş kam ve hakanlar tarafından görülebildiğine inanılmaktadır. Hayat Ağacı biriciktir ve insan bedeninin yapısında büyük etki sahibi olan kemikler ile bağlantı kurularak Hayat Ağacı kâinatın bel kemiği benzetmesi yapılmıştır. Soy ağacı gibi tabirler kullanılarak Hayat Ağacı ve insan arasındaki ilişki bağı güçlenmiştir (Arslan, 2014:64).

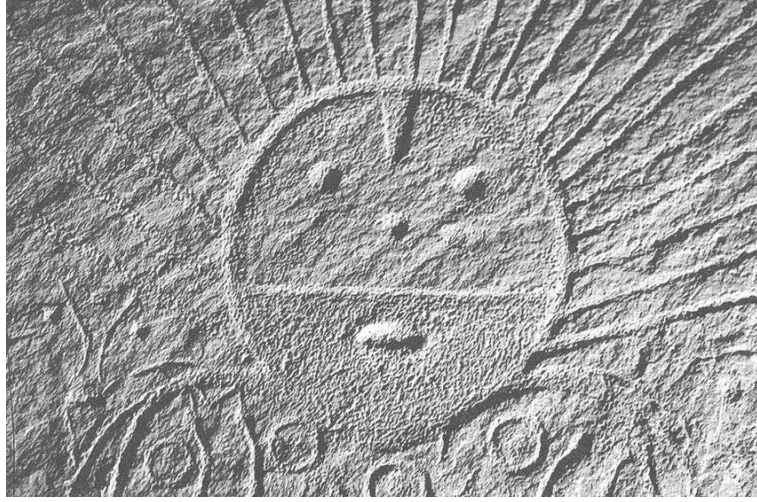
Türk mitolojinde Hayat Ağacı kültürel, inanç sistemi, devlet anlayışı gibi birçok alanda kullanılan önemli bir semboldür. Geçmişten günümüze Türk sanat ve mimari alanında çeşitli yorumlamalarla sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Görsel 27: Kahramanmaraş Domuztepe Höyüğü'nde bulunan Hayat Ağacı motifli kap
Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/domuztepede-hayat-agaci-motifli-kaplar-bulundu/882247>

Güneş, geçmiş medeniyetlerde tanrısal özelliklere sahip olarak görülmektedir. Eski çağlarda güneş, evrensel dengeyi sağlayan, aydınlığın ve varoluşun sembolü olup inanç, ibadet ve sosyal yaşantıda etkin rol oynayan tanrı veya tanrıça olarak adlandırılır. Güneş sembolü birçok kültürün mimari, din, sanat, edebiyat, müzik vb. konu olarak işlenmiştir. Öyledir ki bazı kültürlerde güneşe saygı gelenek halindedir ve güneşe ibadet etmeyi sürdürmektedirler (Bozdemir, 2024:83).

Türk düşünce yapısına göre güneş, önemli bir yere sahiptir. Türkler hemen hemen her çağda güneşli bölgelerde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Türk destan ve düşüncesinde güneş dişiyi temsil ederken, ay erkeği temsil etmektedir. Eski Türk topluluklarında yer-yön bilgisi olarak da güneş ve ay kullanılmaktadır. Uygurların Mani dinini benimsedikten sonra ise güneşe olan ilgi kısmen azalıp ay daha ön plana çıkmaktadır (Ögel, 2020:229).

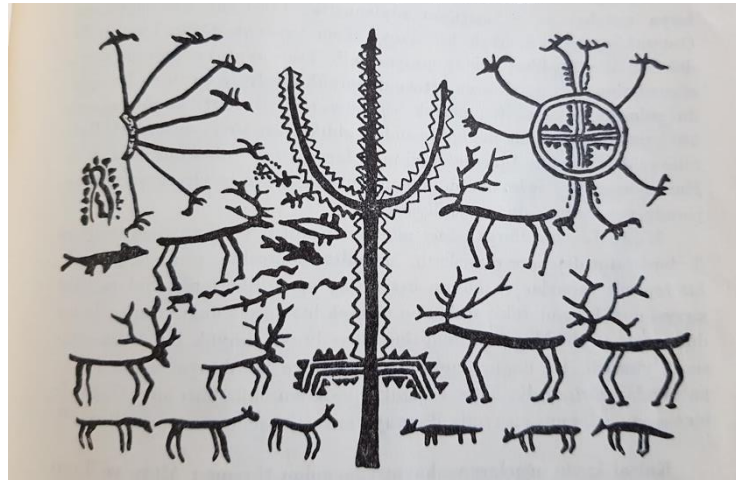
Görsel 28: Okunev kültürüne ait taş oymasındaki güneş tasviri

Kaynak: https://www.researchgate.net/figure/The-woman-face-shaped-sun-figure-with-beams-on-an-obelisk-belonging-to-the-Okunev_fig1_314861488

Eski Türklerde görülen Gök Tanrı inancı ay, yıldız ve güneş kültleriyle bağlantılıdır. Çin kaynaklarında, Hun hükümdarı güneş doğduğunda güneşe uluduğu, akşam ise aya uluduğu yönünde veriler olduğu görülmektedir. Bu kültler Tabgaçlar, Yakutlar ve Vuhuanlar'da devam etmiş, Anadolu Türklerinde dinsel ve mitolojik etkileri görülmüştür (Çoruhlu, 2010:22).

Günümüz Türk inanç isteminde güneş ve ay ile bağlantılı tanrı düşüncesi yoktur. İslamiyet ve geçmişten gelen kültürlerin ortak bir düşünce yapısı ile birlikte ay ve güneş önemli gök cisimleridir. Güneş ve ay tutulması Türkiye'nin bazı bölgelerinde tenekeler ve davullar çalınıp gürültü oluşturularak ayı ve güneşi gökyüzünde bulunan ejderha veya canavarlardan kurtardıkları düşüncesindedirler. Güneşin insan üzerine doğmasının iyi olmadığı bu nedenle güneş doğmadan insanların işlerinin başında olmaları gerektiği, onlara bereket ve uğur getireceğine inanılmaktadır. Ayın görüldüğü anlarda ise dua edilmesinin insana sağlık ve bereket getireceğine inanılır (Çobanoğlu, 2013).

Türk inancında gök cisimlerinin hareketleri çeşitli anlamlarda yorumlanmıştır. Kars'ta bulunan insanlar ayın ilk hilalini gören kişinin altına ve toprağa bakarak gelecek günlerini bereketli ve güzel geçmesini sağladıklarını düşünürler. Sarıkamış'ta yer alan inanışa göre ellerinde ve gözlerinde siğil veya arpacık çıkan kişi aya bakarak mâni söyler böylelikle tedavi olacağını düşünür. Tunceli ve Adıyaman'da aya karşı kül ve çöp gibi şeylerin dökülmemesi saygı göstergesidir. İç Anadolu bölgesinde ise, yeni doğmuş aya bakılarak bereket ve hayırlı haberler getirmesi niteliğinde dualar edilir (Kalafat, 2009).

Görsel 29: Batı Sibirya Samoyedlerine göre Hayat Ağacı ile ay ve güneş
Kaynak: Ögel, 1971, s. 91

İnsanlar geçmişten günümüze kadar evreni gözlemleyen ve anlamlandırmaya çalışan canlılardır. Yaşam içerisinde gerçekleşen tabiat olayları ve gök cisimleri insan üzerinde merak duygusunu açığa çıkarmıştır. Gök cisimlerinde yaşanan bu farklılıklar üzerine sistemler geliştirmişlerdir. Yıldız, antik çağda tanrı olarak kabul edilmiştir. Günümüzde ise astrolojiyle ilgilenen kişiler yıldızların insanların kaderinde önemli rol oynadığını ve insanların dünyaya geldiklerinde yıldızların bulunduğu konumun karakterini etkilediği düşünmektedirler. Yıldız pek çok kültürde kullanılmıştır. Osmanlı'dan sonraki süreçte Türkler yıldızı ve ayı (hilali) bayraklarında kullanmışlardır. Bu sembolizm pek çok Müslüman devletinin yıldız ve hilal kullanmasını sağlamıştır (Koca, 2012: 266-267).

Yıldız ve diğer gök cisimleri yer-yön belirlemede insanlara yardımcı olmuştur. Türklerde yıldızlar, zamanın belirlenmesinde ve gözlemlenmesinde önemli araçtır.

Göçebe tarzı yaşamı benimsemiş olan eski Türkler, gökyüzünde sabit duran Kutup Yıldızı'na Demirkazık ismiyle hitap ederek, yönlerini bulmakta zorluk çekmemişlerdir.

Dağ, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden bu yana, göğe yakınlığı ve erişilmezliği ile kutsallığın, yüceliğin ve ilahi gücün simgesi olmuştur. Dağlarda ilahların ve insanüstü varlıkların yaşadığı düşünülmüştür. Göğe ulaşan, yüksek olan yerler ilahlar ile bağlantı noktası olarak görülmektedir. Dünyada yaşayan farklı dinlere mensup birçok milletin dağlara ve yükseklere olan saygısı benzerlik göstermektedir. Baktığımız zaman Putperest dini ritüelleri genellikle yüksek ve dağlık alanlarda yapılmıştır. Hemen hemen her ülkenin kendine has saygı duyduğu, önem verdiği bir tepesi veya dağı bulunmaktadır. Türkler Ötüken'i kutsal bir merkez olarak görür, İslam milletlerinin Kafdağı mitolojik unsurlar içerir ve Yunanlılar'ın, Olimpos'u tanrıların yaşadığı düşünülen kutsal mekanlar olarak ilk akla gelen örneklerdendir (Ocak, 2000:54).

Türk mitolojisinde dağ, doğum yeri ve mağara gibi kelimeler birlikte anlamlandırılmaktadır. Türk mitolojisinde dağ kültü kutsaldır ve bazı dağlar kutsal mekân olarak atfedilmiştir. Doğu Türk halkı ve Hakanları Gök Tanrı'ya dağlar üzerinden dua eder, dağları gök ve insanlar arasında köprü niteliğinde görmektedirler. Türk mitolojisinde Ulu Demir Dağı'nın bulunduğu ve bu dağın Türk kozmik dünya modeline göre uzaklarda ve gökle yerin birleştiği yerde görüldüğüne inanılmıştır. Hakaslı Türk bilgelere ve geçmişte yaygın olan görüşe göre, dağların canlı olduğu ve yıldan yıla büyüdükleri söylenmektedir. Başka efsanelere göre ise, dağların kendi aralarında dövuştükleri ve yer değiştirebildiklerinden söz edilir. Uygurların yükseltisi fazla olan bir dağda her yıl dua okuyup kurban kestikleri, Dede Korkut kitabında bahsedilen bir bölümde ise Oğuzların dağlarla konuştuğu ve dua edip ant içtiğinden bahsedilir. Altay destanlarında yer alan başka bir rivayete göre, Ulu Tanrı Ülgen yeryüzünü yarattığı zaman göğe yakın kızıl dağda yaşam sürdüğüne inanılmaktadır (Beydili, 2005:145-146).

Ateş, eski Türk inancında kötü ruhlardan arınmayı sağlayan bir kültür. Bazı rivayetlere göre ilk insandan sonraki süreçte Tanrı Ülgen, ateşin nasıl yakılacağını göstermiştir. Ülgen'in öğretisindeki amacı etin çiğ olarak yenmemesini istemesidir.

Ülgen'in bahsettiği ateş, Türkler tarafından kutsal sayılmıştır. Ateşin aniden karıştırılmaması, av hayvanlarının ateşin içerisine düşmemesi için özel çaba ve ateşe su dökülmemesine önem göstermişlerdir. Ateş Türk inancına göre bir ruhtur ve ilk önceleri dişi daha sonra ise eril olarak nitelendirilmiştir. Türk topluluklarının bazıları ateşi tanrı olarak görmüştür. Ateşin tanrı olarak nitelendirilmesi Zerdüşçülük ile benzerlik göstermemektedir. Ateş tanrısı, üç gözlü ve bir gözünün başının tepesinde yer aldığı tasavvur edilmiştir. Ateş ruhunun ise ak saçlı ve ihtiyar olduğu tasvir edilmiştir. Bazı inanışlara göre ateşin külünde meydana gelen hareketlenmeler sonucunda çocuk ruhunun oynadığı ve o hanede bir bebek olacağına inanmışlardır. Kimi zaman ise ateşe bakılarak kehanetlerde bulunulmuştur (Köken, 2022: 92-93).

4.2. Türk Mitolojisinde Seçili Hayvan Unsurları

Orta Asya'da yaşayan Türklerin göçebe yaşam tarzının getirmiş olduğu göçebe sanatı olarak adlandırılan hayvan üslubunun Anadolu Selçuklu sanatının ilk dönemlerine kadar etkisi görülmektedir. Konu olarak hayvanın ele alınmasının sebebi ekonomik ve günlük yaşantının hayvana dayalı olmasıdır. Orta Asya Türk sanatı özellikle o coğrafyada bulunan hayvanların güçlü yanları ve bazı organlarına dikkat çekmeye yöneliktir. Uzak Doğu kültüründen etkilenilerek ortaya çıkan yarı hayvan yarı insan, ejder gibi fantastik figürlerin yanı sıra kurt, geyik, yırtıcı kuşlar gibi hayvanlar temayı oluşturan önemli faktörlerdir. Genellikle hayvanlar arasındaki çatışmayı anlatan bu betimlemeler iyi bir gözlem sonucunda sanata aktarılmıştır. Eşyalar üzerine betimlenen sembolik süslemelerde yer alan hayvanlar bir anlamı veya yer aldığı eşyanın niteliğini temsil eder. Türk sanatında Hayvan üslubu genellikle bir şeyleri sembolize etmektedir. Bu düşünce sistemi ve bulunan veriler Türk mitolojisinin temel yapı taşlarından (Alp, 2009:23-24).

Kurt, Türk mitolojisinde proto-Türklerin (ilk Türk toplulukları) totemi olurken, Hun döneminde ata kültlerinin önemli bir parçası olmuştur. Kurt tasvirlerine mezar, kaya resimleri, şamanların eşya ve kıyafetlerinde sıkça rastlanmaktadır. Kurtlar zamanla hayvan ata kavramıyla hükümdarlık ve devlet gibi otoriterlerin simgesi haline gelmiştir. Doğu Türkistan' da bulunan 6-13. yüzyıllara ait Türk freskolarında Kurt başlı bayrak tasvirleri yer almaktadır. İslamiyet'in kabulünden sonra minyatür sanatında kurt tasvirlerine rastlanmaktadır. Kurt başka bir değerlendirmeye göre Oğuz

Kağan Destanı'nda ve Başkurt Türklerinin efsanelerinde yol gösterici olduğu ifade edilmektedir. Türk ve Çin arasında geçen mücadelelerde ise beyaz kurt, vergi veya haraç olarak değer kazanmıştır. Türklerin kurda vermiş olduğu önemi göstermektedir. Kozmolojik unsurlara bakıldığında, kurda farklı şekilde adlandırılmalar yapılmıştır. Gök kurt, bozkurt, ak kurt, kara kurt, al kurt gibi adlandırmalar renk simgeçiliğinden kaynaklanmaktadır. Ak kurt gök, saflık ve temizliği simgeler. Al kurt, yer ve şiddeti temsil eder. Kara kurt kuvvet, yeraltı ve kötülük gibi unsurları temsil etmektedir. İslamiyet'ten sonra kurda atfedilen ilahi düşünceler önemini yitirmiştir (Çoruhlu, 2010: 154-156).

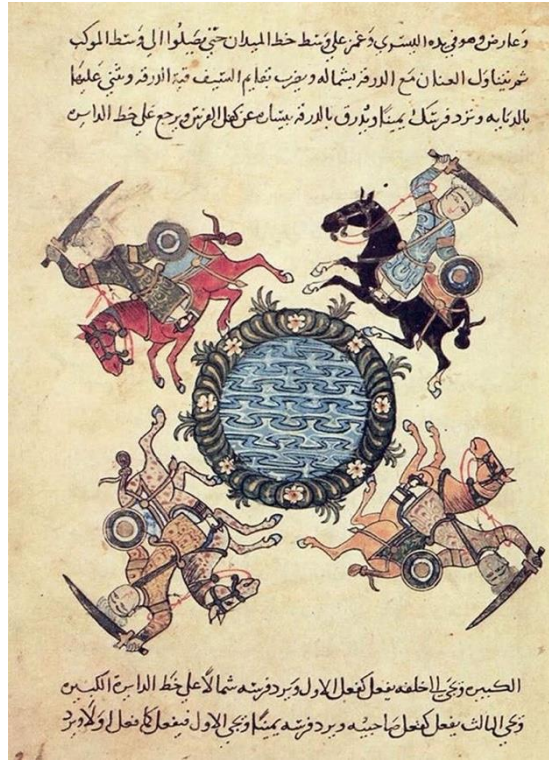
Görsel 30: Doğu Türkistan'da bulunan, Koço Uygur Kağanlığı'na ait bir freskodan kurt başlı gönder (bayrak) tutan hükümdar figürü
Kaynak: Çoruhlu, 2010, s.156

At, eski Türklerin en yakın dostu aynı zamanda Gök Tanrı'ya kurban edilen hayvan olarak bilinmektedir. At ile gök arasında bir bağlantı olduğuna ve atın gök kökenli olduğuna inanılmaktadır. 12 Hayvanlı Türk Takvimi'nde at haziran ayına tekabül etmektedir. At, Turfan metinlerinde yer alan resimlerde mavi renge boyanmış gök ile bağdaştırılırken Kutadgu Bilig'de zamanın simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Roux, 2011:35).

Türk kültüründe atın tıpkı rüzgârın hızı ve gücünde olduğuna, rüzgârdan yaratıldığına inanılmaktadır. Hiç yorulmayan, hızlı, düşmanı hisseden ve sahibini uyaran, ölen kahramanı orada bırakmayarak vatanına geri getiren, renk değiştiren at, iyi olarak nitelendirilir. Gökboz ve Akboz isimli atlar Demirkazığa yani Kutup Yıldızı'na bağlı olan atlardır ve etrafında dönmektedirler. Bazı inanışlara göre atların nefesinin cinleri kovduğunu ve şeytanın eve giremeyeceği düşünülmektedir. Farklı bir düşünceye göre ise, erkeğin bıyığını kesmesi, kadının saçını kesmesi ve atın kuyruğunun kesilmesi yas olduğuna işaret eder. Altay Türkleri 1900'lü yılların başlarına kadar ölüleri atlarıyla birlikte gömmüşlerdir. At, Türkler ve Moğollar ile bağdaştırılmıştır (Karakurt, 2012:116-117).

Türk kültüründe ata verilen değer değişik şekillerde de olsa saygı ve sembolizm kaynaklı yaklaşımlar göstermektedir. İslamiyet'ten önce kutsal sayılan at İslamiyet'ten sonra kutsallıktan ziyade gücün, cesaretin ve keşfin sembolü haline evrilmiştir. İslamiyet'ten sonraki süreçte çeşitli minyatür, çini, oyma gibi sanat eserlerinde sıkça yer almaktadır.

Atların kuyrukları Selçuklu sanatı eserlerinde düğümlü, kesilmiş veya örülmüş şekilde görülmektedir. Kuyruklar bazen köklerine çok yakın şekilde kesildiği bazense topuz veya düğümlenmiş şekilde bağlanmaktadır. Bunun sebebi ölümle sonuçlanabilecek bir savaşa girildiğini göstermektir (Çoruhlu, 2019:94).

Görsel 31: Türk Memlûklü minyatüründe kullanılan dört yön sembolizmi

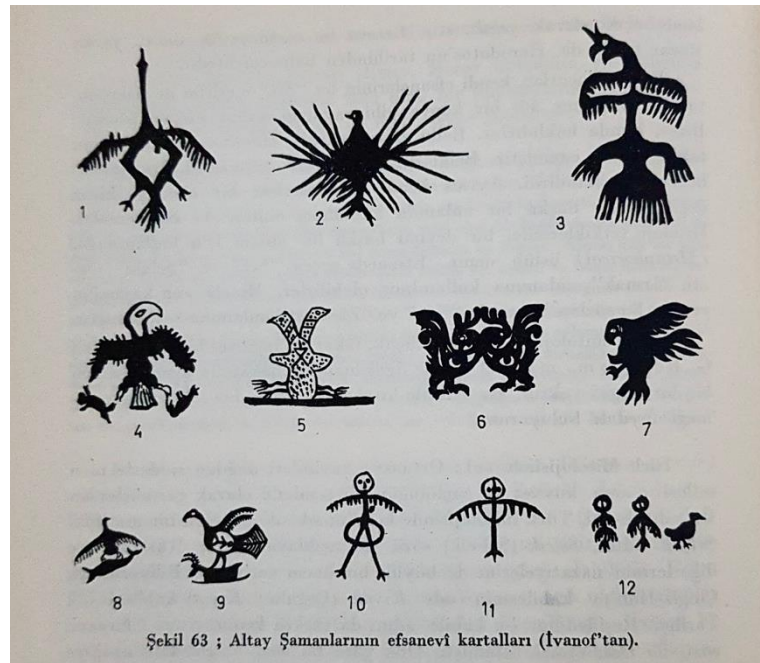
Kaynak: <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/politik-sosyal-kulturel-arastirmalar-merkezi/turk-kulturunde-kozmik-at-mitolojisi-2>

Kartal, Orta Asya Türk inancına göre göğe yolculuk etme ve ulaşma nitelikleri taşır, aynı zamanda koruyucu vasfının bulunduğu önemli bir figürdür. Kartal, hükümdarlık ve gücü temsil etmektedir. Genellikle güçlü kuş türleri hikayelerde ve efsanelerde yerel almaktadır. Türk kültüründe tek başlı ve çift başlı kartal figürü sık görülmektedir. Bu figürler Gök Tanrı inancını, hükümdarlığı, göğe ulaşmayı ve göğün gücünü temsil etmektedir. Kartal tanrıya yakın, elçilik görevini üstlenen önemli bir kuştur. Kartala verilen ululuk, yükseklik gibi ulaşılmaz anlamlar aynı zamanda Türk benliğine ve mitolojisine verilen değer inancının yansımasıdır (Şahin, 2021:104).

Yakut Türklerinin inanışlarına göre ilk şaman, kartallar tarafından getirilmiştir. Kartalın, Yakut Türklerinde kutsal sayılmasının en büyük nedeni şamanların kartal vasıtasıyla dünyaya geldiği düşüncesidir. İnanışa göre, şaman olacağı düşünülen kişinin ruhunu kartal yer ve Güneydoğu Anadolu Bölgesine yönelerek uçar. Ormanlık alanın ortasında karaçam ve kayın ağacı bulup birisine yerleşerek yumurtlar. Daha sonra yumurtadan çıkan çocuğu otların üzerine bırakarak çocuğun yabani hayvanlar tarafından büyütülerek şaman olmasını sağlar. Bu inanış kartalın Yakut Türkleri

tarafından kutsal sayılmasını sağlar. Buna istinaden Yakut şamanları göğe çıkma törenleri esnasında çift başlı kuş heykelini sırık üzerine yerleştirerek törenlerini gerçekleştirmişlerdir. Üstünde çift başlı kartal bulunan sırıkların üzerine merdiven görünümünde 7-9 tane enlemesine ağaçlar çakarak bir taht oturtmuşlar ve üzerine çift başlı kartalı koymuşlardır. Taht göğün ilk katını simgelerken orta kısmında bulunan sırık, göğün direğini simgelemektedir. Bu inanış geniş coğrafyalara yayılan tüm Altay kültürlerinde aynıdır. Bazı Altay Türkleri, kutsal sayılan çift başlı kartalı göğün üçüncü katına oturturken, bazıları dokuzuncu katına oturtmuştur. Bunun nedeni ise göğün yedinci veya dokuzuncu katının Büyük Tanrı'nın oturağının olduğu düşüncesidir. Bazı Altay kavimlerine göre ise tanrı ile çift başlı kartalın aynı yerde oturması uygun görülmemektedir kartalı birkaç kat aşağıya oturtmuşlardır (Alsan, 2005:82-83).

Çift başlı kartal, Türk kültüründe iktidar sembolü olarak da kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin sembolü haline gelen bu sembol kuvvet ve kudret anlamlarını taşımaktadır. Dönemin mimarisinde, para biriminde ve eşyalarında çift başlı kartal sembolüne yer verilmiştir (Özel, 2018: 552).

Görsel 32: Altay Şamanlarının efsanevi kartalları
Kaynak: Ögel 1971, s. 590

Geyik, erken dönemde totem sayılmıştır. Geyiğe ait sembol veya geyiğe ait bir parça şamanların kıyafetinde ya da davullarında bir şekilde bulunmaktadır. İç ve Orta Asya'da beyaz geyiğin değerli görüldüğü bilinmektedir. Bunun sebebi beyaz geyiğin gök unsuruna bağlı olduğu düşüncesidir. Yeraltı unsuruyla bağdaştırılan geyikler ise kahverengi veya al geyiklerdir. Türk mitolojik efsanelerinde geyiğin peşinden koşan avcıyı ölüme götürdüğü anlatılır. Göktürk döneminde geyik hükümdar ile ilişkilendirilir. Kültigin yazıtının doğu yüzündeki kağan damgasında geyik simgesi olduğu bilinmektedir. Geyik Budist mitolojide Buda'nın hayvan biçimine girmiş halidir. Budist efsanelerinde hayvan biçiminde yaşam devrelerini ve fedakârlık konusunu ele alır. Müslüman Türklere geyiğin birçok simgesel anlamı bulunmaktadır. Geyik çeşitli tarikatlarda bulunan menkıbelerde ön plana çıkmaktadır. Mesela geyik biçimine girdiği düşünülen Geyik Baba veya şeyhlerin bineğinin geyik olduğu anlatılmaktadır. Geyiğin bolluk, bereketi simgelediği ve boynuzunun nazara karşı kullanıldığı bilinmektedir (Çoruhlu, 2010:163-164).

Görsel 33: Aslan - geyik mücadelesini gösteren duvar resmi, Azerbaycan Şeki Hanlar Sarayı
Kaynak: Çoruhlu, 2010 s.104

Yılan, dünya görüşlerinde hem olumlu hem de olumsuz anlamlar taşıyan bir hayvandır. Koruyuculuğu, şifayı, bilgeliği ve doğumu temsil ederken aynı zamanda karanlığı, tehlikeyi de sembolize etmektedir. Türk mitolojisinde şaman, tanrı ve ruhlar ile bağlantısı dışında hastalıkları tedavi edebilen kişilerdir. Bu tedaviyi uygularken asalarında, davullarında ve kıyafetlerinde (manyak) yılan figürü çizilidir. Yılanın gücü bu nesnelere sayesinde şamana geçtiği düşünülmektedir. Yılan tedavi edebilecek panzehire sahipken şaman tedavi edebilecek şifalı güce sahiptir (Sivri & Akbaba, 2018:61-62).

Bazı görüşlere göre ise yılan, en sık şeytani varlık olarak nitelendirilen hayvanlar arasında yer alır. Mitolojik anlatılara göre yılanın yer ve su ile bağlantısının olduğu yönündedir. Altay Türklerine göre Erlik, kırbaç yerine elinde yılan tutmuş biçimde betimlenir. Erlik, farklı bir inanışa göre tamamen yılanlarla sarılıdır. Eski dönem eserlerinde karanlık dünya, tek boynuzlu yılan tasviri ile sembolize edilmektedir. Azerbaycan halkının düşüncesine göre ise yılan bereket getirmektedir. Yılan, insanların gözüne ev iyesi olarak görüldüğü zaman onun adına ev yılanı denir. Ev yılanına dokunulduğunda evin bereketinin azaldığına ve eve felaketler getirdiğine inanılmaktadır (Beydili, 2005:616).

Türk mitolojisinde yer alan yarı hayvan yarı insan görüntüsünde olan üç efsanevi yaratık bulunmaktadır. Bu yaratıklar deniz, hava ve karada yaşamlarını sürdürmektedirler. Gövdesi yılan görüntüsünde olan bu yaratıklardan biri, belden yukarısı ve başı genç bir kadın suretinde olarak toprağın derinliklerinde karada yaşamaktadır. Türk- İran mitolojik hikayelerinde bahsedilen bu yaratığa yılanların şahı anlamında olan “Şahmaran” adı verilir. Yer altındaki yılanlara hükmeder, hazinesi zengindir ve Şahmaran’ın resminin asıldığı eve yılan gelmediğine inanılmaktadır. Türk masallarında Keloğlan bir kuyuya girerek rastlantısal şekilde açılan bir deliğe girerek yer altında bulunan zararsız yılanlar ile tanışır. Daha sonra yılanlar ile birlikte giderek Şahmaran’la tanışır. Keloğlan yer altı ülkesinde günlerce kaldıktan sonra Zümrüd-ü Anka kuşu yardımıyla yeryüzüne ulaşmıştır (Önder, 1967:6-7).

Görsel 34: Şahmeran: Yılan gövdeli kadın görseli
Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Şahmeran>

Anka, Türklerin İslamiyet'i kabulünden önce "Karakuş" ve "Tuğrul" olarak adlandırılırken, İslamiyet'in kabulünden sonraki süreçte "Zümrüdü Anka" olarak adlandırılmıştır. Farklı adlandırmalarla karşımıza çıkan Anka kuşu aslında aynı fiziksel ve karakteristik özellikleri taşımaktadır. Anlatılan hikayelerde kendini sürekli yeniden inşa etmesi konu edinilir (Karakuş, 2020:7).

Anka kuşu, birçok kültürde yer alır ve çoğunlukla Kaf dağının tepesinde yaşadığı anlatılmaktadır. Kanatlarının rengarenk, burnunun yassı ve büyük bir vücuda sahip olduğu söylenmektedir. Anka kuşunun güneşten ve ateşten yaratıldığı tüylerinin iyileştirici gücünün olduğuna inanılır (Özdağ, 2017:20).

Anka, Fars mitolojisinde Simurg'un karşılığı sayılmaktadır. İslam kültürü çerçevesinde benzer özellik taşıyan bu kuşlar aynı sembolik anlamları temsil etmektedir. Şehnâme'de Zâl ve Rüstem, destanın en önemli kahramanlarıdır. Bu anlatılarda Simurg, kahramanların kaderine yön veren bilge ve koruyucu bir figür olarak öne çıkar. Ancak bazı beyitlerde Simurg adı doğrudan kullanılırken, kimi beyitlerde ise onun yerine Anka ifadesinin tercih edildiği de görülmektedir (Güler, 2014: 65).

Görsel 35: Anka Kuşu

Kaynak: <https://www.nlm.nih.gov/hmd/arabic/images2/p2187b.jpg>

Grifon, Mezopotamya’da kozmolojik ve ikonografik bağlamda değerlendirilen kuş benzeri yeni varlıklar görülmektedir. Bu varlıklar iki ya da birkaç hayvan bölümünden türeyen kanatlı figürlerdir. Bu değerlendirmede grifon tasvirleri çok sayıda bulunmaktadır. Türk toplumun değerlendirecek olursak, öbür dünya inancı İslamiyet’ten öncesi ve sonrasında da bulunmaktadır. II. Pazırık Kurganı’nda çıkartılan ağzında geyik bulunan grifon zafer kazanmak isteyen insan veya ölüm-kalım savaşıyla ilişkilendirilir. Eyer örtülerinde bulunan aslan-grifon veya kartal-grifon, geyik veya öküz mücadelesi tasvirlerinin bulunması doğa şartlarına ve diğer topluluklara karşı gösterilen çabanın simgesel halidir. Kartal-grifonlu, aslan-grifonlu mücadele sahneleri bozkır yaşamını temsil eder. Bozkırda savaşın ve gündelik yaşamın içerisinde yer edinen bu sahnelerin kimi zaman atların eyer örtüsünde kimi zaman ise gündelik eşyalarda tekrarlanması grifonlara verilen değeri ve sembolizmi ortaya koymaktadır (Oktay, 2009: 543-549)

Görsel 36: Hun devrine ait hayvan üslubuyla yapılmış eyer kaplaması
Kaynak: <https://okuryazarim.com/anadolu-selcuklu-sanatinda-grifon-figuru/>

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

5.1. Türk Mitolojisinde Tanrı ve Tanrıçalar

Mitolojide düşünce sistemi, şartlı uyarıların etkisiyle içgüdüsel olarak bilinçte yer edinen ve sürekli olarak tekrarlanan bu olaylar insanlarda mitolojik tefekkürün gelişmesine katkı sağlamaktadır. İlkel insan tekrarlanan bu olayları gözlemleyerek psikolojik etkilenmeler sonucunda karakterler oluşturmaya yönelmektedir. Karakter yaratmada bireysel özellikler ortak özelliklere çevrilerek kolektif bilincin oluşmasını sağlamıştır. Örneğin, ilkel insanların ay ve güneşi gözlemleyerek güneşin sarı saçlı bir kadına ayı ise erkek imajına uygun olarak görüp tanrıya dönüştürmüştür. Eski Türklerin sarışın olması ve güneşin sarı ışık saçması sarı saçlı Türk kıızı ile benzerlik kurar ve ecdat olarak görmektedir. Güneş ve sarı renk, sarı saçlı kıza benzetilerek kişiselleştirme yapılmaktadır. İlk mitlere bakacak olursak, metinlerde tanrı ile ilgili kavramlar yer almaktadır. Türk mitolojisinde Ülgen, Erlik, Ayzit, Umay gibi birçok tanrının varlığından bahsedilmektedir. Bu tanrılar ile ilgili çeşitli mitler bulunmaktadır (Aliyev, 2020: 10-12).

5.1.1. Kayra Han

Kayra Han, Altay ve Türk mitolojisinde yaratıcı ve önde gelen tanrıdır. Göğün 17. katında oturur ve diğer tanrıları yaratmıştır. İyilik yönü ağır basmaktadır. Kayra Han yeryüzünü yarattıktan sonra yerle göğü birleştiren, dokuz dallı yaşam ağacı olarak adlandırılan “Ulukayın” ağacını dikmiştir. İnsanların atası olarak nitelendirilen dokuz kişi bu ağacın dallarında türeyerek dokuz boyun soyunu oluşturmuştur. Altayların yaratılış efsanesinde dünyanın yaratıcısı olarak anlatılır ve Erlik Han’a ceza olarak yeraltı aleminin tanrısı olma görevini verir. Kayra Han’ın üç oğlu vardır. Ülgen, merhameti ve iyiliği temsil eder. Kızağan, öfke ve intikamı temsil eder. Mergen ise bilgeliği ve hikmeti temsil etmektedir. Kayra Han kışın yeryüzünde, yazın ise gökyüzünde geçirdiği ve değişik renkte yıldırımlar çaktırdığı bilinir. Bu yıldırımlar kimin üzerine düşerse çarpılan kişinin şaman olduğu düşünülmektedir (Karakurt, 2012:463).

Henüz hiçbir şey var olmadan Tanrı Kayra Han ve su bulunmaktaydı. Gök, ay, yıldızlar, toprak gibi unsurların hiçbiri yaratılmamıştı. Tanrı Kayra Han, bütün tanrıların en büyüğü ve varlıkların başlangıcı olarak bilinmekteydi. Kayra Han yalnızlıktan sıkılarak düşünmeye başladığı sırada, suda bir dalga belirdi ve “Ak Ana” isimli bir kadın belirerek, Kayra Han’a “yarat” diye seslendi. Daha sonra suyun derinliklerine karıştı. Bunun üzerine Kayra Han kendine benzeyen birini daha yarattı ve “Kişi” olarak adlandırdı. Bir süre Kayra Han ve Kişi beraber yol aldılar. Daha sonra Kişi bu durumdan hoşlanmayarak Kayra Han’dan daha yükseğe uçmaya başladı, bunu gören Kayra Han, Kişi’ye sinirlenerek uçma yetisini elinden alarak suya düşmesini sağladı. Kişi, Tanrı Kayra Han’dan af dileyerek boğulmaktan kurtuldu. Kayra Han dünyayı yaratmak için Kişi’ye suyun altından bir avuç toprak getirmesini istedi. Fakat Kişi kendi menfaatini düşünüp kendi dünyasını yaratmak için ağzına bir miktar toprak sakladı. Daha sonra elinde getirmiş olduğu toprağı Kayra Han aldı ve toprağı suya dökerek büyü emrini verdi. Dökülen topraktan dünya oluştu. Fakat büyü emriyle birlikte Kişi’nin ağzındaki toprak da büyümeye başladı. Daha sonra tanrının tükür emrini duyan Kişi toprağı tükürdü. Tanrı Kayra Han’ın tasarlamış olduğu dünya düz bir zemindi. Fakat Kişi’nin ağzından çıkan toprak dünyaya düşerek yeryüzünde bataklık ve tepecikler oluşturmuştu. Kayra Han, Kişi’ye sinirlenip onu ışık aleminden kovar. Daha sonra Kişi’yi Erlik (şeytan) diye adlandırır (Banarlı, 1983:12).

Görsel 37: Hazar Çatak, Kayra Han illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Hazar-catak-concept-art-kayra-han.jpg>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Kayra Han
Sanatçı Adı	Hazar Çatak
Mitolojik Özellikleri	En büyük tanrı, kozmik düzenin hâkimi.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Kayra Han uzun sakallı, saçı arkadan bağlı, yaşlı ve bilge bir figür olarak betimlenmiştir. Figürün üzerinde kurt postu, geyik şeklinde asası bulunmaktadır. Boynunda bulunan kolyesinde ve asasında çan kullanılmıştır. Kayra Han gerçekçi illüstrasyon tarzı ile çizilmiştir.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonda siyah-beyaz ve tonları kullanılmıştır. İllüstrasyonda kullanılan siyah-beyaz renk paleti, sanatçının özgün çizim üslubudur.
Anlatıyla Uyumu	Kayra Han'ın yaşlı tasvir edilmesi, onun bilgeliğini yansıtmaktadır. Sanatçı Kayra Han'ın ruhani yönünü, şamanın kişisel özellikleriyle bağdaştırmaya çalışmıştır (çan

bulunması) fakat Kayra Han'ın şaman olmadığı bilinmektedir. Sanatçı eserine kendi yorumunu katmıştır. Boynundaki kurt postu Türk mitolojisinde koruyucu ve kutsal olarak kabul edilir. Elindeki geyik başlı asa, otoriteyi ve hükümdarlığı temsil etmektedir. Belinde bulunan kılıç ile savaşçı kişiliğine değinilmektedir.

Görsel 38: Mehmet Değirmenci, Kayra Han illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://pin.it/5GrEbXfC>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Kayra Han
Sanatçı Adı	Mehmet Değirmenci
Mitolojik Özellikleri	En büyük tanrı, kozmik düzenin hâkimi.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Kayra Han uzun, iki tarafı örülü, kır saçlarıyla tasvir edilmiştir. Sakalının bağlı, bıyığının ise uzun olduğu görülmektedir. Yüz ifadesi keskin ve sert görümlü tasvir edilmiştir. Kıyafetinde zırh ve elinde küre bulunmaktadır. Vücudunda ve gözlerinde

	küreden meydana gelen akımın yansımaları görülmektedir. Arka planda geyik, kurt, yıldız ve ağaç sembolleri bulunmaktadır. Sanatçı, Kayra Han'ı gerçekçi illüstrasyon tarzıyla çizmiştir.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonda gri, lacivert ve siyah tonları hakimdir. Lacivert, bilgeliği ve sakinliği simgeler. Siyah tonları otoriteyi, gri tonları renk geçişleri ve dengeyi sağlamaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Kayra Han'ın yüz ifadesindeki, sert bakışları ve keskin yüz hatları kudretin ve otoritenin yansıması olarak görülmektedir. Kıyafetindeki zırhıyla savaşçı kişiliğine değinilmektedir. Elinde bulunan mavi kürenin dünyayı sembolize ettiği düşünülmektedir. Mavi küre dünyanın yaratıcısı ve hâkimi olduğunu vurgulamaktadır. Vücutunda ve gözlerinde bulunan ışık, küreden gelerek Kayra Han'ın evren ile ilişkisine değinilmiştir. Arka planda, Türk mitolojisinde yer alan bazı semboller bulunmaktadır. Geyik, hükümdarlığın; ağaç, yüksekte ve ulaşılmaz olmanın; kurt, hükümdarlık ve otoritenin; yıldızın ise yön bulma ve ulaşılmaz olma gibi anlamları bulunmaktadır.

5.1.2. Umay

Umay, resmî Türk yazıtlarında geniş işlevsel özelliklere sahipken, zamanla çocuk koruyucusu vasfıyla hafızalarda yer edinmiştir. Umay farklı kültürlerde farklı statülerde yer alır. Bunun sebebi Umay ve birçok mitolojik varlıkların zamanla şaman dünya görüşü bağlamında değerlendirilerek bazı değişikliklere uğramasıdır. Kumanlar Umay'ı sema ruhlarından olup yüksek dereceli kadın ilah olarak adlandırır. Bu düşünce sistemi eski Türk yazıtlarıyla yakın anlamda olduğunu gösterir. Türk mitolojisinde Umay kültü yaklaşık 7. yüzyılda Göktürk anıt yazıtlarında hamî ruh olarak geçer ve Mitolojik Ana adlandırılmasından ayrıldığı görülmektedir. Etnografik incelemelerde Umay ailelerin, çocukların ve annelerin koruyucusu olarak yer alır. Orhun Yenisey abidelerinde Gök Tanrı ile beraber Türk milletinin ve devletinin koruyucusu olarak nitelendirilmiştir. Umay, anlatılarda iki farklı kişi olarak görülebilmektedir. Bazı kavimlerde Kara Umay'dan da bahsedilir ve Altay kavimlerinde Kara Umay'ın çocukları öldürdüğü yönünde inanışlar vardır. Bu

farklılıklar mitolojik değişimlerin zaman içerisinde çeşitlenmesi ve kutuplaştırılmasıyla ortaya çıkmaktadır (Bayat, 2007).

Umay sadece insan yavrularını değil, gebe hayvanları ve yavrularını da korumaktadır. şıfacı ve tedavi edici yönleriyle bilinir. Umay “ilâhe”, “tanrıça” ve “mitolojik ana” olarak nitelendirebileceğimiz bir varlıktır. şamanların, “Benim değil Umay Ana’nın eli” diyerek hasta çocukları iyileştirmeye çalıştığı gözlemlenmiştir. Günümüzde ise bu olay İslami yorum ile değerlendirilerek kurşun dökerken “Benim elim değil Fatıma anamızın eli” diyerek tezahür ettiği düşünölmektedir. Umay, güneş ve ışık ile ilişkilendirilir. Bu yüzden betimlemesi gümüş ya da ak saçlı olup tasvirlerinde ışık ve güneş yer alır. Umay bazı topluluklarda “Sarı Ene” olarak adlandırılır. Bu adlandırma Umay’ın parlak, ışıltılı ve nurani yönüne gönderme yapılmaktadır. Altay Türklerinde ise Umay ismi ilerleyen zamanlarda “Ayısıt” olarak değişmiştir. Duvar resimlerinde ve kurganlarda başında üç çentikli tacı, oku ve yayı ile birlikte yer almıştır. Umay’ın yanında ok ve yayın bulunması, çocukları korumak için olduğu düşünölmektedir. Bu inanış doğrultusunda çocukların beşiklerine ok ve yay nakşedilir. Beşiklere nakşedilen ok ve yayın, çocukları kötölüklerden koruduğuna inanılmaktadır. Yakut Türklerinde Umay’ın, Kübey Hatun ile benzer özelliklerine çok sık rastlanır. Umay ağaç sembolü ile de ilişkilendirilir. Günümüzde bulunan bazı Anadolu köylerinde bazı ağaçlara çaput bağlama geleneği bu durum ile ilişkilendirilebilir (Köken, 2022: 65-66).

Görsel 39: Yiğit Yerlikaya, Umay illüstrasyonu, 2021

Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/122982357/Turkic-Mythology-Tuerk-Mitolojisi>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Umay
Sanatçı Adı	Yiğit Yerlikaya
Mitolojik Özellikleri	Çocukların, hayvanların, doğurganlığın ve annelerin koruyucu kutsal ruhu / tanrıçasıdır. Fiziksel özelliklerinde genellikle beyaz veya gümüş saçlı, parlak ve nurani yönü ön plana çıkar. Elinde ok ve yayı bulunmaktadır. Saçında üç çentikli tacı veya boynuzlu betimlemeleriyle yer alır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Sanatçı Umay'ı beyaz saçlar, parlak gözler, ok ve yay, sarı tonlarında kanat ve üç bölmeli tacı ile tasvir etmiştir. Görselin diğer bölümünde ise ön planda yer alan bir bebek ve etrafında yapraklar yer almaktadır. Sanatçı, Umay illüstrasyonunu vektörel tarzda çizmiştir.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonda canlı ve parlak renkler kullanılarak yaşamın enerjisini, doğayı ve kutsallığı sembolize etmektedir.

	<p>İllüstrasyonda yeşil doğayı ve yenilenmeyi ifade eder. Beyaz, saflığı ve iyi niyeti simgelemektedir. Kırmızı, kompozisyonda dikkat çekicilik ve yeşil ile zıtlık sağlamaktadır. Siyah, kontrastı ve derinliği sağlamıştır. İllüstrasyonda sarı ve mor, dengeyi sağlamaktadır.</p>
Anlatıyla Uyumu	<p>İllüstrasyonda Umay'ın fiziksel özelliklerinin mitolojik anlatılarla uyumlu olduğu görülmektedir. Beyaz saçları ve aydınlık yüzü iyi niyetini, saçındaki üç bölmeli tacı ve kanatları ise göksel kimliği ile kutsallığını yansıtmaktadır. Oklar ve yay savaşı veya korumacı özelliğine değinir. Görselde yer alan bebeği koruduğu ve sahip çıktığı görülmektedir. Bu tasvir, mitolojik anlatılarla paralellik göstermektedir.</p>

Görsel 40: Esra İlter Demirbilek, Umay Ana illüstrasyonu, 2023
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/174751497/Umay-Ana-Mother-Umay>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Umay
Sanatçı Adı	Esra İlter Demirbilek
Mitolojik Özellikleri	Çocukların, hayvanların, doğurganlığın ve annelerin koruyucu kutsal ruhu / tanrıçasıdır. Fiziksel özelliklerinde genellikle beyaz veya gümüş saçlı, parlak ve nurani yönü ön plana çıkar. Elinde ok ve yayı bulunmaktadır. Saçında üç çentikli tacı veya boynuzlu betimlemeleriyle yer alır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Esra İlter Demirbilek'in çizmiş olduğu Umay Ana illüstrasyonunun genel görüntüsünde bezeme tarzı bitki motifler hakimdir. Umay Ana illüstrasyonunun fiziksel özellikleri, beyaz uzun saçlar, üç boynuz, beyaz büyük kanatlar ile zarif yüz ve vücut tipiyle tasvir edilmiştir. Umay'ın kucağında yavru bir hayvan bulunmaktadır. Kıyafeti uzun, etek

	kısımının ise kabarık biçimde olduğu görülmektedir. Umay Ana, vektörel illüstrasyon tarzı ile çizilmiştir.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonda yeşil, kırmızı ve siyah beyaz kontrastlığı oluşturulmuştur. Yeşil doğayı, yenilenmeyi çağrıştırırken, kırmızı ve sıcak tonlar dikkat çekiciliği arttırmıştır. Beyaz renk, saflığı ve aydınlığı; siyah renk otoriteyi ve gücü temsil etmektedir.
Anlatıyla Uyumu	İllüstrasyonda Umay üç boynuzu, beyaz uzun saçı, iyi niyetli görüntüsü ve büyük kanatlarıyla tasvir edilmesi mitolojik anlatılarla uyum göstermektedir. İllüstrasyonda bulunan yavru hayvanın, Umay'ın koruyucu ve yaşam sevgisi özelliğine değinilmektedir. İllüstrasyonda mitolojik anlatılarda yer alan, Umay'ın koruyucu niteliğini yansıtan ok ve yay bulunmamaktadır. Sanatçının bitki motiflerini kullanması Umay'ın doğa ile bütünlüğü ve kişisel çizim tarzı ile ilişkilendirilebilir.

5.1.3. Erlik

Erlik, yeraltında yaşayan kötü ilah veya ruh (şeytan) olarak anılmaktadır. Erlik sözcüğü bazı araştırmacılara göre kudretli manasına gelen “erklig” sözcüğünün değişmiş halidir. Altay Türklerine göre ise güçlü ve heybetli manasını taşır. Erlik'in başında bulunduğu kötü ruhlar topluluğu insanlara her türlü hastalığı, kötülüğü ve ölümü getirmektedir. Bu kötü ruhlar korkunç şekilli yaratıklar veya cinlerden meydana gelir. Erlik, insanlara hastalık göndererek onlardan kurban ister ve kurban verilmediği zaman öldürdüğü insanların ruhlarını yeraltına çekerek kendisine köle yapmaktadır. Erlik şaman dualarında canavar olarak tasvir edilir. Erlik'in fiziksel özellikleri; güçlü vücudu, çatal sakalı, kara göz ve kaşları, yaban domuzuna benzer dişleri, kıvrıkcık saçları, kana benzer sıcak tonlarda yüz rengi ve yaşlı olarak tasvir edilir. Erlik'in kara renkli öküze veya ata bindiği, elinde ise yılan kamçısı bulunduğu bilinmektedir (Çoruhlu, 2010: 53-54)

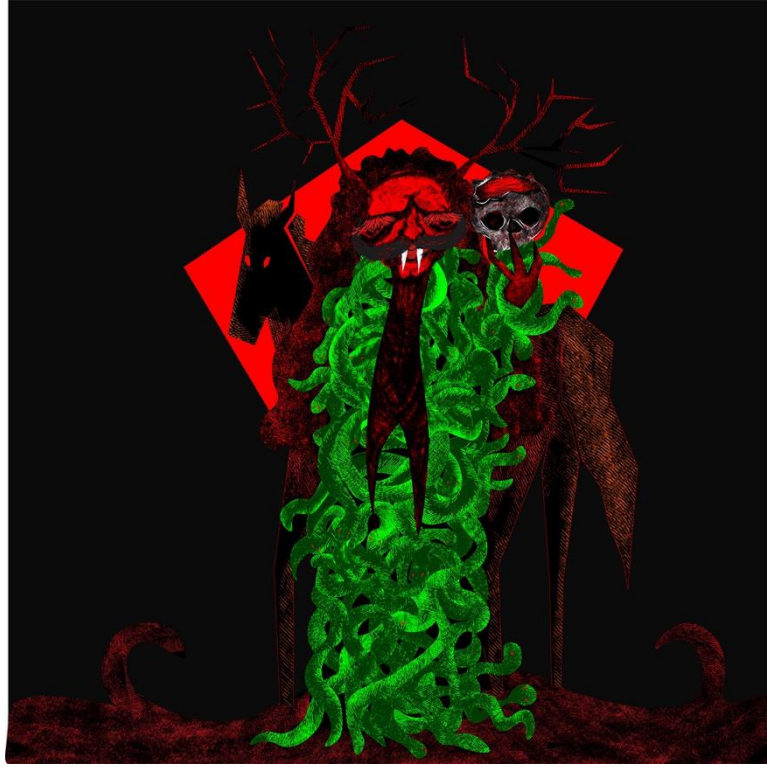

Görsel 41: Volkan Yenen, Erlik illüstrasyonu, 2011

Kaynak: <https://www.deviantart.com/volkanyenen/art/Erlikhan-206036511>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Erlık (şeytan)
Sanatçı Adı	Volkan Yenen
Mitolojik Özellikleri	Erlık, yer altının sahibi ilah veya ruh olarak adlandırılmaktadır. Erlık insanlara hastalığı, kötülüğü ve ölümü getirmektedir. Erlık güçlü, yaşlı, çatal sakallı, siyah göz ve kaşlara sahip, domuzun azı dişlerine benzer dişleri, sıcak tonlarda ve genellikle kırmızı ten rengi, siyah kıvrık saçları ile tasvir edilir. Demirden veya yılan şeklinde kamçısı vardır. Demir miğfer ve zırhının bulunduğu bilinmektedir. Siyah renkli at veya öküze bindiği anlatılarda yer alır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Erlık'in fiziksel özellikleri kuvvetli, yaşlı, uzun saç-bıyık ve çatal şeklinde sakalı, keskin yüz hatlı, iki boynuzu, uzun tırnakları, kırmızı gözleri ve sıcak tonlarda renk tonu güçlü ve kaslı vücuda sahip olarak betimlenmiştir. İllüstrasyonun diğer

	<p>öğelerinde kolunda bulunan zırhı ve dev kılıcı / kesici aleti, elinde alev topu, alev topunun içerisinde insan iskelet parçaları bulunmaktadır. Üst bacaklarına bağlı olarak öküz olduğu varsayılan kafatası bulunmaktadır. İllüstrasyonun arka planında dağ, kasvetli atmosfer ve kötücül ruhlar bulunmaktadır. İllüstrasyonda, fantastik ve gerçekçi unsurlar bir arada kullanılmıştır.</p>
Renk Bilgisi	<p>İllüstrasyonda, parlak turuncu ve kırmızı renkler kötülüğü, ateşi ve tehlikeyi simgelemektedir. Gri ve metalik tonlar, renk geçişlerini ve dengeyi sağlamaktadır.</p>
Anlatıyla Uyumu	<p>Sanatçının yapmış olduğu illüstrasyon büyük çoğunlukla Erlik'in mitolojik özelliklerine benzemektedir. Çatal sakalı, güçlü vücudu, kızgın ve korkutucu yüz ifadesi, tırnaklarının uzun, gözlerinin kırmızı renk ile tasvir edilmesi mitolojik anlatılarla uyumlu olduğunu göstermektedir. Elinde bulunan dev kılıç veya kesici alet, kolundaki zırh ile savaşçı özelliği yansıtılmıştır. Boynuzu olduğuna dair bir anlatıya literatürde rastlanmamıştır, fakat bu betimlemede şeytani yönüne değinildiği düşünülmektedir. İllüstrasyonda iskeletlerin bulunması, Erlik'in insanlara ölüm getirdiğini vurgulamaktadır. Domuzun azı dişlerine benzeyen bir detay ve anlatılarda görülen yılan şeklinde kamçısı illüstrasyonda bulunmamaktadır. Mitolojik anlatılarda Erlik'in öküz veya ata bindiği söylenmektedir. İllüstrasyonda doğrudan değinilmemiştir fakat dolaylı yoldan öküz kafatası ile gönderme yapılmıştır. İllüstrasyonda Erlik'in ön planda yer almaktadır. Arka planda ise kötücül ruhlar ve kasvetli hava bulunur. Bu kompozisyon diziliminde Erlik'in lider rolünde olduğu görülmektedir. Erlik'in kötücül ruhların lideri olduğu anlatılarla benzerlik göstermektedir.</p>

Görsel 42: Ebru Beyza Yel, Erlik illüstrasyonu, 2020
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/106316969/ERLK>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Erlik (şeytan)
Sanatçı Adı	Ebru Beyza Yel
Mitolojik Özellikleri	Erlik, yer altının sahibi ilah veya ruh olarak adlandırılmaktadır. Erlik insanlara hastalığı, kötülüğü ve ölümü getirmektedir. Erlik güçlü, yaşlı, çatal sakallı, siyah göz ve kaşlara sahip, domuzun azı dişlerine benzer dişleri, sıcak tonlarda ve genellikle kırmızı ten rengi, siyah kıvrık saçları ile tasvir edilir. Demirden veya yılan şeklinde kamçısı vardır. Demir miğfer ve zırhının bulunduğu bilinmektedir. Siyah renkli at veya öküze bindiği anlatılarda yer alır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Ebru Beyza Yel'in illüstrasyonunda Erlik'in uzun kirpikleri, büyük gözleri, uzun bıyığı ve çatal şeklinde uzun sakalı bulunmaktadır. Uzun sivri dişleri, ağaç dalı şeklinde boynuzu ve kırmızı renginde yaşlı, korkunç yüz ifadesi ile tasvir

	edilmiştir. Vücudunu saran parlak yeşil yılanlar, elinde tuttuğu kafatası ve hemen arkasında konumlandırılan at silüeti illüstrasyonun diğer detaylarıdır. Karanlık arka plan üzerine kırmızı renkli geometrik şekil tercih edilmiştir.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonda parlak kırmızı, kötülüğü ve tehlikeyi çağrıştırmaktadır. Yeşil, kırmızı ile kontrast oluşturarak dikkat çekici hale gelmiştir. Siyah; gizem, karanlık ve bilinmezliği çağrıştırmakla beyaz ve gri, kontrast ve denge için kullanılmıştır.
Anlatıyla Uyum	Sanatçının yapmış olduğu illüstrasyon, Erlik'in mitolojik özelliklerine benzer yönleri bulunmaktadır. Sanatçı Erlik' in kötücül ruha sahip olduğunu, kullandığı renkler ve ürpertici yüz ifadesiyle yansıtmıştır. Dalgalı saçları olduğu görülmektedir. Anlatıda yer alan kıvrıkcık saç az da olsa benzerlik göstermektedir. Erlik illüstrasyonunda dal şeklindeki boynuz herhangisi bir anlatıda rastlanılmamış, sanatçı kendi yorumunu katmıştır. Domuzun azı dişlerine benzer uzun ve keskin diş yapısı kısmen verilmiştir. Mitolojik anlatılarda yer alan siyah atı karakterin hemen arkasında yer alarak mitolojik anlatıyla uyum sağlamıştır. Erlik'in güçlü ve kuvvetli olduğu bilinmektedir fakat illüstrasyonda vücut yapısıyla ilgili net bir görünüm yoktur. Genellikle yeraltıyla bağlantısı olduğu bilinen yılanlar, Erlik'in vücudunu sarmış vaziyette tasvir edilmiş olup elinde bulunan kafatasıyla birlikte ölüm ve kötücül ruhuyla bağlantı kurulmuştur. Mitolojik anlatılarda yer alan Erlik'in kamçısı veya miğferi illüstrasyonda bulunmamaktadır.

5.1.4. Ülgen

Destanlar ve sembolik açıdan incelemeler doğrultusunda Ülgen, evrenin dengesini koruyan, doğanın güç temsilcisi ve insanları yaşanabilir bir hayata yönelmesini sağlayan bir kişilik olarak analiz edilmektedir. Ülgen şimşek, gök gürültüsü, rüzgar, su, güneş gibi doğal elementlerin kontrolünü sağlayarak ekolojik dengeyi kurar ve sürdürülebilir hale getirir (Çakır & Bulduk, 2024: 226).

Ülgen, Kayra Han tarafından iyiliğin sembolü ve insanların koruyucusu olarak yaratılmıştır. Evren ile birlikte var olarak evreni düzenleyen kişidir. Ülgen'in Türk mitolojisinde Kayra Han ile özleşerek iyilik ve merhamet yönünü yansıttığı düşünülür.

Bazı anlatılarda Kayra Han belirsiz hale gelerek Ülgen olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte Kayra Han'ın öfkesini Kızağan bilgelik ve hikmetini ise Mergen yansıtır. Ülgen'in insanları refah içerisinde yaşatmak gibi başlıca görevi vardır. Ülgen'in evrende mutlak üstünlüğü vardır. Düşmanı olan yeraltı tanrısı Erlik, yaptığı kötülöklere rağmen Ülgen'i alt edemez. Ülgen, insanlara taşları birbirine sürterek ateş yakmayı öğretmiştir. Ülgen'in yerdeki mekânı Altın Dağ'dır. Altın Dağ'da bulunan altın tahtında oturur. Şaman Ülgen' e ulaşmak için göğün katlarını aşarak ona dualar eder. Ülgen şamana yaklaşan kuraklığı, kabul olan ve olmayan duaları, kötü hasadı, yaşanabilecek kötü olaylar karşısında alınabilecek tedbirleri anlatır ve insanlara iletmesini sağlar (Çoban, 2013: 195).

Ülgen, gök, gök cisimleri ve meteorolojik durumların hakimidir. Dünyayı taşımaları veya destek olmaları amacıyla üç tane balığı yaratmıştır. Uzun saçlarıyla ve parlak, ışık saçan vücuduyla betimlenir. Kalkanı ve elinde şimşek gönderen bir yayı bulunmaktadır. Yıldırımlar ve şimşekler Ülgen ile bağdaştırılır. Yıldırım ile vurduğu yerin kutsallaştığı düşünölr. Göğün hâkimi olduğu için mavi renk Ülgen ile bağdaştırılır. Elinde yaşam ağacının dallarına ve köklerine benzer topuzu vardır. Sağında ve solunda iki güneş bulunur ve etrafında bulunan gök nesnelere Ülgen'e ulaşmak isteyen şamana engel olmaktadır. En güçlü olduğu düşünölen şamanın en fazla ulaşabileceği yer Altınkazık yani Kutup yıldızıdır (Karakurt, 2012: 790).

Görsel 43: Gushina Anna, Ülgen illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://www.artstation.com/artwork/zPZL22>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Ülgen
Sanatçı Adı	Gushina Anna
Mitolojik Özellikleri	<p>Ülgen, Türk mitolojisinde farklı şekillerde tanımlanır. Bazı kaynaklarda tanrı, bazı anlatılarda Kayra Han'ın oğlu olarak yer alır. Bir diğer görüşte ise kutsal ruh olarak adlandırılır. Erlik ile zıt karakterli olup üstünlüğü yakalayan kişidir. Ülgen, altın tahtında oturur. Şimşek, gök gürültüsü, güneş, su ve yağmur gibi göksel unsurların düzenini sağlamaktadır. Şimşek ve yıldırım ile bağdaştırılır. Yıldırımla vurduğu yerin kutsallaştığı düşünülür. Gök ile bağlantısı nedeniyle mavi ile sembolize edilir. Elinde yaşam ağacını andıran unsurlar bulunan bir topuzu, yay ve kalkanı vardır. Etrafında gök cisimleri ile betimlemelerde yer alır.</p>

Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Gushina Anna'nın illüstrasyonunda Ülgen, beyaz göz, uzun sakal ve bıyığı olan yaşlı biri olarak tasvir edilmiştir. Başında başlığı bulunmaktadır. Altın tahta oturur vaziyette elinde topuz ve yayı bulunur. Hemen yanı başında kalkanı yer almaktadır. İllüstrasyonun arka kısmında gezegenler ve parlak yıldızlar yer almaktadır. İllüstrasyon gerçekçi tarzda çizilmiştir.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonda lacivert otorite, bilgelik ve gökyüzünü temsil etmektedir. Sarı-altın rengi, ışığı ve gösterişi simgeler. Gri ve krem tonları, geçişleri ve dengeyi sağlamaktadır. Beyaz, parlaklık ve ışığı temsil etmektedir.
Anlatıyla Uyumu	Gushina Anna'nın yapmış olduğu illüstrasyon Ülgen'in mitolojik özellikleriyle büyük çoğunlukta benzerlik göstermektedir. Ülgen'in zamansız olarak adlandırılması onun tam anlamıyla yaşlı olduğunu ifade etmese de sanatçının kendi yorumudur. Yaşlı figür ile bilgelik yönüne gönderme yapılmak istenmiştir. Ülgen'in altın tahta oturması onun tanrısal otoritesini temsil eder. Elinde bulunan topuz, yay ve yanı başında duran kalkanı güç ve korumacı kişiliğine değinerek mitolojik anlatılarla paralellik göstermektedir. Ülgen'in gök ile bağlantısını ifade etmek amacıyla gezegenler ve yıldızlar illüstrasyonda yer almaktadır fakat şimşek ve yıldırım unsurları bulunmamaktadır.

Görsel 44: Mehmet Süleyman Sağlam, Ülgen illüstrasyonu, 2019
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/87966243/UElgen>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Ülgen
Sanatçı Adı	Mehmet Süleyman Sağlam
Mitolojik Özellikleri	Ülgen, Türk mitolojisinde farklı şekillerde tanımlanır. Bazı kaynaklarda tanrı, bazı anlatılarda Kayra Han'ın oğlu olarak yer alır. Bir diğer görüşte ise kutsal ruh olarak adlandırılır. Erlik ile zıt karakterli olup üstünlüğü yakalayan kişidir. Ülgen, altın tahtında oturur. Şimşek, gök gürültüsü, güneş, su ve yağmur gibi göksel unsurların düzenini sağlamaktadır. Şimşek ve yıldırım ile bağdaştırılır. Yıldırımla vurduğu yerin kutsallaştığı düşünülür. Gök ile bağlantısı nedeniyle mavi ile sembolize edilir. Elinde yaşam ağacını andıran unsurlar bulunan bir topuzu, yay ve kalkanı vardır. Etrafında gök cisimleri ile betimlemelerde yer alır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Mehmet Süleyman Sağlam'ın illüstrasyonunda Ülgen, genç görünümüne, siyah saç ve bıyığı ile tasvir edilmiştir. Ülgen'in

	<p>başında başlık, başlığın üst kısmında tüyler bulunmaktadır. Üzerinde siyah tonlarında uzun bir kıyafet, avucunun üzerinde portakal bulunmaktadır. Portakal detayı illüstrasyonun arka kısmında da kullanılmıştır. Ülgen'in hemen arkasında balık figürü bulunmaktadır. Arka planda dağın içerisinden ağaç dalları çıkan yapılar, gezegenler, bulutlar ve yıldızlar bulunmaktadır. İllüstrasyonun sol alt kısmında karakterin ismine yer verilmiştir. Ülgen, minyatürün modern illüstrasyon yorumlamasıdır.</p>
<p>Renk Bilgisi</p>	<p>İllüstrasyonda gri, durağan ve soğuk tonlara zıtlık olarak turuncu rengi kullanılmıştır. Turuncu, illüstrasyonun canlılık kazanmasına ve dikkat çekiciliğine katkı sağlamıştır. İllüstrasyonda kullanılan yeşil tonları kontrastı ve doğallığı sağlamaktadır.</p>
<p>Anlatıyla Uyumu</p>	<p>İllüstrasyonda Ülgen, genç ile orta yaş arasında betimlenmesi sanatçının yorumu olmuştur, anlatılarda kesin bir yaş aralığı belirtilmemiştir. Anlatılarda uzun saçlı ve sakallı olduğu belirtilmektedir, illüstrasyonda uzun saç ve sakal kullanılmamıştır. Ülgen'in nurani yönü olduğu belirtilir, fakat illüstrasyonda değinilmemiştir. Ülgen illüstrasyonunda altından yapılmış taht, kalkan, kopuz, yay bulunmamaktadır. İllüstrasyon, sanatçının tezinde uygulama bölümünde yer alan meyveli soda markası için tasarlanmıştır. Ülgen illüstrasyonunda kullanılan portakal, meyveli sodanın içeriğini yansıtır ve aynı zamanda güneş ile ayı temsil etmektedir. Bu sembolik anlatım ile Ülgen'in evreni ve doğa olaylarını düzenlemesine değinilmektedir. Ülgen'in hemen arkasında yer alan balık figürü, mitolojik anlatılarda yer alan Ülgen'in üç tane balığı yardım amaçlı yarattığına değinilmiştir. Göksel kimliğine değinilmek amacıyla arka planda gezegen ve yıldızlar kullanılmıştır. İllüstrasyonun alt kısmında bulunan isimle karakterin mitolojik kimliği hakkında bilgi verilmektedir.</p>

5.1.5. Kızagan

Kızagan, göğün dokuzuncu katında yaşadığı düşünülen, Türk ve Altay mitolojisinin savaş tanrısıdır. Kayra Han'ın oğlu olan Kızagan, çok kuvvetlidir ve savaşları kazanmada ve yönetmekte komutanlara yardımcı olmaktadır. Türk toplumlarında savaş ve feth önemli bir yer tutar. Erkekler ve kadınlar asker sayılırlar ve silah kullanmayı bilirler. Kızagan, mitolojide kızıl yularlı buğra (erkek deve) üzerindedir. Kızagan kızıl renk ile sembolize edilir. Elinde gökkuşağı renklerinden oluşan asası yer alır. Savaşçılara ve askerlere kuvvet vererek onların yenilmesini önler (Karakurt, 2012: 478).

Türk mitolojisinde, şimşekler çaktıran, sellerin oluşumunda etkili olan yağmurlar ile yakinen ilgisi olduğu düşünülen tanrıların ve bu doğa olaylarını yapma gücü olan gençlerin uçan deveye bindikleri ile ilgili çeşitli mitolojik anlatılara rastlanmaktadır. Savaş Tanrısı olan Kızagan'da uçan deveyi binek olarak kullanmıştır (Alptekin, 2021: 239).

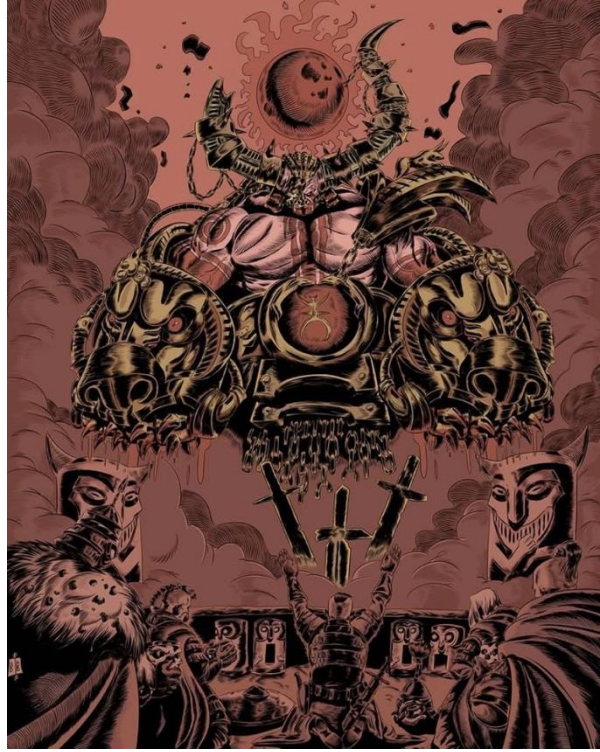

Görsel 45: Fatih Karaoğlu, Kızağan Han illüstrasyonu, 2025

Kaynak: <https://www.artstation.com/artwork/3E8BdE>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Kızagan
Sanatçı Adı	Fatih Karaoğlu
Mitolojik Özellikleri	Kızagan, Kayra Han'ın öfke ve intikamı temsil eden oğlu, aynı zamanda Savaş Tanrısı'dır. Kuvvetli ve kudretli yapısıyla savaş esnasında askerlere yardım ettiği bilinmektedir. Kızağan kızıl renk ile ilişkilendirilir. Bineğinin deve olduğu mitolojik anlatılarda yer alır. Elinde gökkuşağı renklerinden oluşan asası vardır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Fatih Karaoğlu'nun illüstrasyonunda Kızagan genç, güçlü, kuvvetli, kızgın ve savaş anından bir kesit kullanılarak tasvir edilmiştir. Elinde gökkuşağı renklerinden oluşan bir nesne bulunmaktadır. Saçları uzun arkadan bağlı ve uzun bıyığı bulunmaktadır. Vücudunda zırh korumalıkları ve sırtında kürk bulunur. Kızagan, savaş meydanında çarpışmanın etkisiyle oluşan kanlı ve yıpranmış bir savaşçı olarak betimlenmiştir. İllüstrasyon iskambil kâğıdı olarak tasarlanmıştır. Sol üst ve sağ alt kısmında maça sembolü yer alır ve orduyu temsil etmektedir. Sağ üst ve sol alt kısımda ise k harfi bulunur. K harfi papaz diye adlandırılmaktadır. Arka planda, fırça darbeleriyle oluşturulmuş geometrik form bulunmaktadır. İllüstrasyon, gerçekçi illüstrasyon tarzı ile çizilmiştir.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonda kırmızı ve kızıl tonlar, savaşı ve tehlikeyi simgelemektedir. Arka planda kullanılan yeşil renk kontrast oluşturmaktadır. İllüstrasyonda gri ve gökkuşağı renkleri bulunmaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Fatih Karaoğlu'nun Kızagan illüstrasyonu mitolojik anlatılarla benzerlik göstermektedir. Kızagan'ın savaş, intikam, güç ve kuvvet ile bağlantısı illüstrasyonda etkili bir biçimde verilmiştir. Üzerindeki kan lekeleri, zırhı, kuvvetli vücudu ile Savaş Tanrısı olduğu bilgisi desteklenmiştir. Elinde bulunan gökkuşağı nesnesinin kılıç veya asa olduğunu varsayarak mitolojik anlatılarla uyduğu görülmektedir. Kızıl ve sıcak tonlara vücudunun alt kısmında rastlanılmaktadır. Anlatılarda

yer alan Kızagan'ın bineği deve illüstrasyonda bulunmamaktadır. İllüstrasyon iskambil kâğıdı konsepti ile tasarlanmıştır. Orduyu temsil eden maça sembolünün anlatılarla bağlantısı olduğu düşünülmektedir. İllüstrasyonda yer alan k harfi papaz yani king (kral) olarak adlandırılır. Otoriteyi ve gücü temsil etmektedir.

Görsel 46: Bartu Bölükbaşı, Kızagan Tengri illüstrasyonu, 2021
Kaynak: https://www.instagram.com/share/_gYgHgVC7

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Kızagan Tengri
Sanatçı Adı	Bartu Bölükbaşı
Mitolojik Özellikleri	Kızagan, Kayra Han'ın öfke ve intikamı temsil eden oğlu aynı zamanda Savaş Tanrısı'dır. Kuvvetli ve kudretli yapısıyla savaş esnasında askerlere yardım ettiği bilinmektedir. Kızagan, kızıl renk ile ilişkilendirilir. Bineğinin deve olduğu anlatılarda yer alır. Elinde gökkuşağı renklerinden oluşan asası vardır.

Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Bartu Bölükbaşı'nın Kızagan Tengri illüstrasyonu, iki boynuzlu, kaslı, sinirli, üzerinde zırhı, kemerin alt kısmında zincirler ve devasa vücudu ile tahtta oturur vaziyette betimlenmiştir. Binek olarak iki tane boğa/kurt başı illüstrasyonda yer almaktadır. Kızagan'ın üst kısmında gezegen yer almaktadır. İllüstrasyonun alt kısmında 3 tane kılıç, tapınan ve durağan figürler bulunmaktadır. Kolunda ve belindeki kemer tarzı zırhında, çeşitli semboller yer almaktadır. İllüstrasyonun büyük kısmında aynı rengin farklı tonları hakimdir. Kızagan Tengri, fantastik illüstrasyon tarzı ile çizilmiştir.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonun genelinde kullanılan kıızıl / kahverengi tonları illüstrasyonda bütünlük oluşturur. Kıızıl ve kahverengi tonları, kaotik ve tehditkâr bir izlenim sunmaktadır. Siyah, kontrastı ve derinliği oluşturmaktadır. İllüstrasyonda sarı, figürleri arka plandan ayırarak dikkat çekiciliği arttırmaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Bartu Bölükbaşı'nın illüstrasyonun merkezinde yer alan kaslı, kudretli devasa Kızagan yer almaktadır. Kızagan'ın merkezi konumda bulunması otoritesini, göksel ruhunu ve savaşçı özelliğini ön plana çıkarmaktadır. Kızagan'ın iki savaş bineği üzerindedir ve anlatılarla kısmen uyumludur. İllüstrasyonun üst kısmında bulunan gezegen Mars gezegenini temsil etmektedir. Mars gezegeni, mücadelenin ve cesaretin sembolü olarak kullanılmıştır. İllüstrasyonun alt kısmında üç kılıç ve tapınan figürlerin yer alması savaş, koruyuculuğu ve kutsiyeti temsil ettiği düşünülmektedir. İllüstrasyonda, Kızagan'ın savaşçı ve yıkıcı özelliği ön planda yer alır, düzen sağlayıcı özelliği geri planda kalmaktadır.

5.1.6. Mergen

Mergen, Türk ve Altay mitolojisinde Pergen Han olarak da adlandırılan Akıl Tanrısıdır. Her şeyi bilir, zekayı ve akılı temsil etmektedir. Bilgeliği sayesinde gücü her şeye galip gelir. Elinde hedefi şaşmayan oku ve yayı bulunmaktadır. Felsefeyi ve bilgeliği simgeleyerek insanlara bilgelik verir (Karakurt, 2012: 549).

Kayra Han'ın oğullarından biri olan Mergen, akıl ve mantık tanrısıdır. Her şeyi bildiği ve karşılayabileceği bilinir. Mergen, göğün yedinci katında yaşamaktadır (Raimovna, 2021: 116).

Görsel 47: Alper Anayurdu Mergen Han illüstrasyonu, 2025
Kaynak: <https://www.artstation.com/artwork/vbYzYa>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Mergen Han
Sanatçı Adı	Alper Anayurdu
Mitolojik Özellikleri	Mergen Han, akıl, zekâ ve bilgeliği temsil etmektedir. Elinde ok ve yayı bulunmaktadır. Göğün yedinci katında yaşamaktadır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Alper Anayurdu'nun Mergen Han illüstrasyonu genç ve kuvvetli olarak betimlenmiştir. Yüzünün büyük kısmı iplik ile kapatılmış ve kürk başlığı bulunmaktadır. Giysileri kürk ve deriden oluşmaktadır. Belinde güneş motifli kemer bulunmaktadır. Kıyafetleri ve ayakkabıları sembol içermektedir. İllüstrasyonun arka kısmında ve okun ucunda ışık

	süzmesi yer almaktadır. İllüstrasyon, gerçekçi tarzda çizilmiştir.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonda kullanılan siyah arka plan derinlik sağlar ve beyaz renk ile kontrast oluşturmaktadır. Beyaz renk, ışığı, aydınlığı, parlaklığı yansıtır. Gri ve kahverengi tonları geçişi sağlarken, sarı dikkat çekiciliği arttırmıştır.
Anlatıyla Uyumu	Alper Anayurdu'nun Mergen Han İllüstrasyonu, karanlığın içerisinde aydınlık biçimde tasvir edilmiştir. Mergen'in yüzünün kısmen kapalı olması gizem oluşturmaktadır. Mergen Han'ın kıyafetleri, bozkır kültürünün yansıması olduğu düşünülmektedir. Belinde bulunan güneş motifi aydınlığı simgelemektedir. Mergen Han'ın elinde bulunan ok ve yayı anlatılarla doğrudan uyumaktadır. Okun ucunda bulunan ışık, isabet ettiği yeri düşünsel anlamda aydınlatmayı temsil etmektedir. Arka planın karanlık, Mergen'in ön planda aydınlık olarak yer alması onun yol göstericiliğini ve bilgeliğini işaret etmektedir.

Görsel 48: Mehmet Değirmenci, Mergen illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://pin.it/7DrSOGWCZ>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Mergen Han
Sanatçı Adı	Mehmet Değirmenci
Mitolojik Özellikleri	Mergen Han akıl, zekâ ve bilgeliği temsil eden tanrıdır. Elinde ok ve yayı bulunmaktadır. Göğün yedinci katında yaşamaktadır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Mehmet Değirmenci'nin Mergen Han illüstrasyonu, keskin yüz hatlarına sahip, genç ve ciddi yüz ifadesiyle tasvir edilmiştir. Kulağında aksesuar ve göz çevresinde Göktürk alfabesinden oluşan çeşitli harfler yer almaktadır. Sağ omuzunda baykuş, elinde ise, ok ve yayı bulunmaktadır. Yayda Göktürk alfabesinden harfler bulunur. İllüstrasyonun arka kısmında geyik, kurt, yıldız ağaç, güneş motifleri yer almaktadır. Mergen Han, gerçekçi illüstrasyon tarzı ile çizilmiştir.

Renk Bilgisi	İllüstrasyonda karanlık renklere karşıt olarak beyaz parıltılar kullanılmıştır. İllüstrasyonda kullanılan kahverengi, doğallığı temsil eder. Lacivert tonları bilgeliği, liderliği ve otoriteyi temsil etmektedir. Arka planda kullanılan gri tonları, geçişi ve dengeyi sağlamaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Mehmet Değirmenci'nin Mergen İllüstrasyonu anlatılarla benzer özellik göstermektedir. Mergen'in yaşı ile ilgili herhangi bir anlatıya rastlanılmadığı için sanatçı kendi yorumunu katmıştır. Ciddi ve sert bakışları otoriteyi çağrıştırmaktadır. Elinde bulunan ok ve yayı anlatılarla uyumludur. Bilgelik sembolü olarak sağ omuzunda baykuş yer almaktadır. Kol ve bacak bölgesinde zırh benzeri korumalıkların olması savaşçı ruhuna değinmektedir. İllüstrasyonda bulunan motif ve harflerin kimlik belirtisi olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

5.1.7. Ak Ana/Ağ Ana/Ak Ene

Altay Türklerine göre, varlığı ışıktan meydana gelen hayali bir varlık olan Ak Ana, yaratılış efsanesinde su yüzeyine çıkarak tanrıya yaratma ilhamını veren kişidir. Yer ve gök yaratılmadan önce hayali bir varlık niteliğinde gökte dolaşmaktadır. Ak Ana'nın yaşamın başlangıcında yaratılan her şeye ruh vererek yaşam döngüsünü oluşturduğu düşünülmektedir (Beydili, 2005:24).

Türk mitolojisinde ilham oluşturan işlevi doğrudan Ak Ene ile ilişkilendirilirken, dolaylı yoldan Ülgen'in çocukları olan Ak Kızlar ve Erlik'in çocukları olan Kara Kızlar'da ilham kaynağı olarak görülmektedir. Anne arketipinin yaratıcı ve ilham veren özelliğini Ak Ene üstlenirken, koruyan ve besleyen rolünü Umay ve dolaylı yoldan Yer-Su İyeleri kültüründe rastlanmaktadır (Fedakâr, 2014:11).

Ak Ana'nın taca benzeyen, gücü temsil eden boynuzları bulunmaktadır. Eski çağlarda da tanrıça heykelcikleri boynuzlu olarak tasvir edilmiştir. Ak Ana'nın belden altı deniz kızına benzer uzun balık kuyruğu bulunmaktadır. Çevresindeyse denizyıldızları yer almaktadır (Küçük, 2013:119).

Görsel 49: Ahmet Can Kahraman, Ak Ana illüstrasyonu, 2015
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/26902527/Ak-Ana>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Ak Ana
Sanatçı Adı	Ahmet Can Kahraman
Mitolojik Özellikleri	Ak Ana, ilham kaynağı, ruh veren ve yaşam döngüsünü düzenleyen kutsal ruh olarak adlandırılır. Su ile ilişkilendirilir. Ak Ana, taca benzeyen boynuzu, deniz kızına benzeyen uzun balık kuyruğu ve çevresinde deniz yıldızları ile betimlenir.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Ahmet Can Kahraman'ın Ak Ana illüstrasyonu, arkası dönük, bir elinde bebek diğer elinde parlak bir küre tutar vaziyette tasvir edilmiştir. Saçında, dallardan ve deniz kabuklarından oluşan tacı bulunmaktadır. Ak Ana'nın belden aşağı kısmında uzun kuyruğu bulunmaktadır. Ak Ana suyun içerisinde; mercanlar, yosunlar, balıklar, denizyıldızları ve denizanaslarıyla birlikte bulunmaktadır. Ak Ana illüstrasyonunda, fantastik ve gerçekçi özelliklerin yer aldığı çizim tarzı tercih edilmiştir.

Renk Bilgisi	İllüstrasyonun genel görüntüsünde, su yeşili ve mavi rengin farklı tonları bulunmaktadır. Mavi ve su yeşili tonları sakinlik, doğallık, huzur ve suyun yaşam kaynağı olduğunu çağrıştırmaktadır. İllüstrasyonda turuncu, sarı, gri ve mor renkleri kullanılarak doğallık ve denge sağlanmıştır. Siyah, derinliği ve kontrastı sağlamaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Ahmet Can Kahraman'ın Ak Ana illüstrasyonu, su içerisinde yer alarak yaşamın ilk formunu yansıtır. Suyun yüzeyi, Ak Ana'nın tanrıya yaratma ilhamını verdiği yer olarak bilinmektedir. İllüstrasyonun su altında bulunan mercanlar, balıklar, denizanaları ve denizyıldızlarıyla zenginleştirilmesi mitolojik anlatıları desteklemektedir. Ak Ana'nın uzun kuyruğu, başında bulunan ağaç dalı veya boynuz şeklindeki tacı anlatılarla uyumludur. Ak Ana, sol eliyle tuttuğu bir bebek ile bağ kurmaktadır. Sağ elinde ise bebeğe ruh vermek amacıyla olduğu düşünülen parlak bir küre tuttuğu görülmektedir. Mitolojik anlatılarda Ak Ana'nın yaşamın başlangıcında her şeye ruh verdiği bilinmektedir. Bu mitolojik anlatı, illüstrasyonda yer alan bebek ve parlak küre ile ilişkilendirilebilir.

Görsel 50: Ece Zeber, Ak Ana illüstrasyonu, 2014
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/21467525/AK-ANA>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Ak Ana
Sanatçı Adı	Ece Zeber
Mitolojik Özellikleri	Ak Ana; ilham kaynağı, ruh veren ve yaşam döngüsünü düzenleyen kutsal ruh olarak adlandırılır. Su ile ilişkilendirilir. Ak Ana, taca benzeyen boynuzu, deniz kızına benzeyen uzun balık kuyruğu ve çevresinde deniz yıldızları ile betimlenir.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Ece Zeber'in Ak Ana illüstrasyonu, mavi tonlarının bulunduğu uzun saç ve balık kuyruğuyla tasvir edilmiştir. Kuyruğu ve saçları deniz dalgasını andıran bir formdadır. Vücudunda hareketli dalga biçiminde semboller bulunmaktadır. Spiral formda tacı bulunmaktadır. Elleriyle temas ettiği, hemen hemen kendisiyle aynı boyutta balık başı formuna benzer, alt kısmı balık anatomisinden farklı olarak uzun gövdeye sahip iki figür yer almaktadır. İllüstrasyonun üst kısmında ahtapot bulunmaktadır. İllüstrasyonda, fantastik unsurlar bulunurken

	vektörel ve belirli alanlarda gerçekçi çizim tarzına yer verilmiştir.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonda kullanılan su yeşili, mavi, lacivert tonları huzur, dinginlik ve suyu temsil etmektedir. Kırmızı dikkat çekiciliği, beyaz ise sadeliği ve temizliği temsil etmektedir. İllüstrasyonda kullanılan gri tonları, doğal yapıyı ve dengeyi sağlamaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Ak Ana illüstrasyonunda yer alan dalga ve spiral formlar denizin dalgalı yapısını yansıtarak Ak Ana'nın su ile mitolojik ilişkisine vurgu yapılmaktadır. Uzun kuyruğunun bulunması ve başındaki boynuz şeklindeki mavi tacı anlatılarla uyumludur. İllüstrasyonda bulunan kısmen balık formuna yakın iki figürün yer alması Ak Ana'nın deniz canlılarıyla güçlü bir bağı olduğunu göstermektedir. Fakat mitolojik anlatılarda bu figürlerden bahsedilmez, bu sebeple sanatçı kendi yorumunu katmıştır. İllüstrasyonun üst kısmında bulunan ahtapotla Ak Ana'nın su canlılarıyla olan ilişkisine değinildiği düşünülmektedir.

5.2. Türk Mitolojisinde Doğa Varlıkları

Türk mitolojisinde “ıye” kültü, orta dünya ruhları içerisinde özel bir yere sahiptir. Sayıları bilinmeyen iyeler, birbirlerinden bağımsızdır ve aralarında herhangi bir hiyerarşik düzen bulunmamaktadır. Koruyucu ruh olarak da adlandırılan iyeler, iyilik sever özelliğinin dışında kızdırılıp saygısızlık gösterildiği zaman zarar veren kötü ruhlara dönüşebilmektedirler. İyeleri iyi, kötü veya kara iyeler olarak sınıflandırabiliriz. Ruhlar kültü, Türk mitolojisinde önemli bir yere sahiptir (Bayat, 2021: 137-139).

5.2.1. Arçura

Arçura, ormanda yaşayan kötücül varlık olarak adlandırılır. Arçura, vücudu kıllarla kaplı, kara görünümde ve uzun saçlarıyla betimlenir. Cinsiyeti tam olarak bilinmemektedir. Arçura'nın istediği şekle dönüşebilme yeteneği vardır. Kimi zaman ak sakallı dedeye veya yakışıklı bir gence kimi zaman ise herhangi bir hayvan kılığına girebilmektedir. Arçura'nın söylentilere göre bazen üç kolu, üç bacağı, kızıl renkte üç

veya dört gözünün olduğu betimlemelerde yer alır. Arçura, gece atıyla dolaşmayı sever (Uslu, 2014: 189).

Arçura, Çuvaş Türklerinin inançlarına göre Hristiyanlığın kabulünden sonra kötücül bir ruh olmuştur. Avin uğurlu olup olmayacağını Arçura belirler. Tokat sesine benzeyen ses tonuyla korkunç kahkaha attığı bilinmektedir. Ormanda rahatsız edici herhangi bir ses çıkartan kişi duyduğunda aklında tutar. Daha sonra gıdıklayarak ölümlerine sebep olduğuna inanılmaktadır. Bazen at sırtında bazen de su kenarlarında görülmektedir (Karakurt, 2012:108).

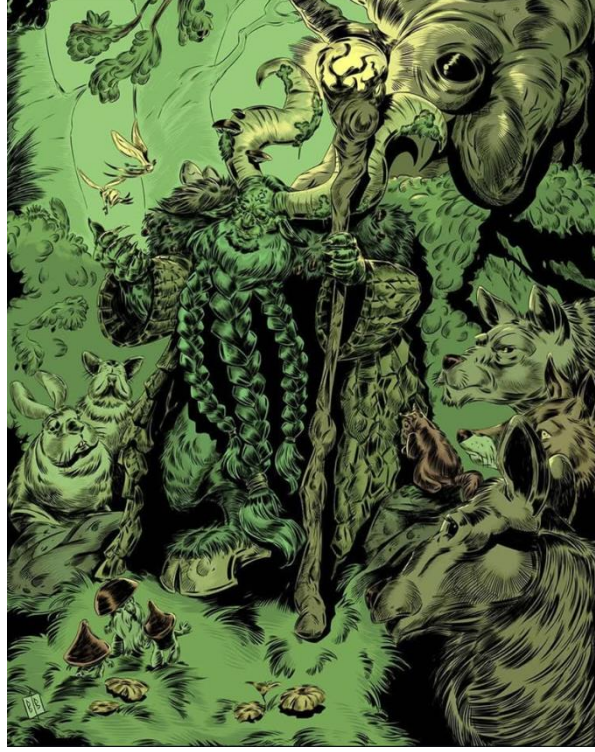

Görsel 51: Ahmet Oğuzhan Akkök, Arçura illüstrasyonu, 2024
Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Arçura,_Arçurı.png

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Arçura
Sanatçı Adı	Ahmet Oğuzhan Akkök
Mitolojik Özellikleri	Arçura ormanda yaşayan, ormanı koruyan, ormana zarar verenleri ise cezalandıran kötücül ruh olarak adlandırılır. Uzun

	<p>saçları, kıllı vücudu, üç kolu, üç bacağı ve birden fazla kızıl gözü olduğu anlatılarda yer alır. Farklı tiplerle karşımıza çıkabilmektedir. Arçura ak sakallı, genç veya herhangi bir hayvan kılığına girebilmektedir. Gece at ile dolaşmayı ve tokat sesine benzeyen sesi ile kahkaha atmayı sever. Avcıların avlanmasında etkilidir.</p>
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	<p>Ahmet Oğuzhan Akkök'ün Arçura illüstrasyonunda uzun saç, sakal ve kıllı vücuduyla, maskülen bir tarzda betimlenmiştir. Kıyafeti salaş olup, kıyafetinin alt kısmında yazı karakteri biçiminde stilize edilmiş grafiksel işaretler ve çeşitli aksesuarlar bulunmaktadır. Uzun tırnakları, elinde doğal yapıya sahip gövdesi ve tepe kısmında küresel formun yer aldığı asasını tutmaktadır. Kızıl gözleri, uzun kulakları ve iki boynuzu bulunmaktadır. İllüstrasyonda, fantastik unsurlar yer almaktadır. Arçura illüstrasyonunda detayların kullanıldığı, gerçekçi vektör tarzının ön plana çıktığı görülmektedir.</p>
Renk Bilgisi	<p>İllüstrasyonun genel yapısında doğal tonların hâkim olduğu yeşil, mavi ve mor renklerinin geçişlerine yer verilmiştir. Sarı ışığı, aydınlığı, canlılığı ve enerjiyi temsil etmektedir. İllüstrasyonda kırmızı, tehlikeyi ve öfkeyi çağırır. Kahverengi tonları, doğal dengeyi ve yapıyı oluşturmaktadır.</p>
Anlatıyla Uyumu	<p>Arçura illüstrasyonu anlatılarda yer alan kıllı ve uzun saçları ile benzerlik göstermektedir. Arçura'nın değişkenlik gösteren kişiliği sanatçının yorumuna açıktır. Sanatçı Arçura'yı maskülen görünümlü bir insan olarak tasvir etmiştir. İllüstrasyonda yer alan uzun kulakları, doğayla bağlantıyı ve keskin duyu becerilerini yansıtarak cin benzeri varlıklar ile ilişkilendirilir. Dolayısıyla, Arçura'nın karakteristik özellikleriyle uyumludur. İllüstrasyonda uzun tırnakları, boynuzları ve kızıl gözlerinin bulunması Arçura'nın kötücül ruhunu temsil etmektedir. Kıyafetinin rahat biçimi ve omuz kısmındaki kürk detayı, doğayla iç içe olmasına dikkat çekmektedir. Kıyafetinin alt kısmında Orhun Alfabesi kullanılarak "Arçura" yazılmıştır. Elinde organik formda gövdeye sahip asa, Arçura'nın doğa ile ilişkisine ve doğaüstü</p>

yetilerine gönderme yapıldığı düşünülmektedir. Fakat Arçura'nın asası ile ilgili doğrudan bir anlatı bulunmamaktadır.

Görsel 52: Bartu Bölükbaşı, Arçura illüstrasyonu, 2021
Kaynak: https://www.instagram.com/share/_hYg6M-hr

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Arçura
Sanatçı Adı	Bartu Bölükbaşı
Mitolojik Özellikleri	Arçura, ormanda yaşayan, ormanı koruyan, ormana zarar verenleri ise cezalandıran kötücül ruh olarak adlandırılır. Uzun saçları, kıllı vücudu, üç kolu, üç bacağı ve birden fazla kızıl gözü olduğu anlatılarda yer alır. Farklı tiplerle karşımıza çıkabilmektedir. Arçura ak sakallı, genç veya herhangi bir hayvan kılığına girebilmektedir. Gece at ile dolaşmayı ve tokat sesine benzeyen sesi ile kakkaha atmayı sever. Avcıların avlanmasında etkilidir.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Bartu Bölükbaşı'nın illüstrasyonunda Arçura, iri yapılı, büyük boynuzları ve uzun örülü sakalı ile betimlenmiştir. Vücudu

	<p>kıllı, el tırnakları uzun, ayağı ise at toynağı şeklindedir. Arçura'nın yüzünün yaşlı olduğu ve alnında bir dövme bulunduğu görülmektedir. Üzerinde uzun ayaklarına kadar uzanan palto vardır. Elinde, gövdesinin doğal bir yapıda olduğu, tepe kısmında ise küre formunun bulunduğu büyük bir asa bulunmaktadır. Arçura'nın etrafında farklı türden hayvanlar ve karakteristik özellik gösteren canlılar bulunmaktadır. İllüstrasyonda mekân olarak orman seçilmiştir. Bartu Bölükbaşı, Arçura illüstrasyonunda grafik roman estetiği taşıyan illüstratif yorumlamalara yer vermiştir.</p>
Renk Bilgisi	<p>İllüstrasyonun genel yapısında yeşil ve kahverengi kullanılarak doğanın tonları yansıtılmaktadır. İllüstrasyonda siyah renginin, kontrast, derinlik ve sınırları netleştirme gibi özelliklerinden yararlanılmıştır.</p>
Anlatıyla Uyumu	<p>Arçura, illüstrasyonda iri yapılı ve yaşlı olarak tasvir edilmiştir. Arçura'nın farklı tiplere yer aldığı bilinmektedir. Bunlardan birisi de ihtiyar görüntüsüdür. Vücudunun kıllı, kulaklarının büyük, tırnaklarının uzun olarak betimlenmesi Arçura'nın vahşi ve ürkütücü yönünü göstermektedir. Büyük boynuzunun üzerinde oluşan mantarlar ve bitki türleri doğa ile iç içe olduğunu vurgular niteliktedir fakat Arçura'nın boynuzunun olduğu anlatılarda doğrudan yer almaz. Elinde tuttuğu doğal formdaki asa onun doğa üstü yeteneklerini simgelediği düşünülmektedir. Anlatılarda at veya öküzü binek olarak kullandığına dair bilgi vardır. Sanatçı, Arçura'nın ayaklarını at toynağı formunda betimlemesi bu anlatıya dolaylı yoldan değindiğini göstermektedir. Ayaklarına kadar uzanan uzun paltosu görkemli duruşunu desteklemektedir. Ormanda çeşitli türden hayvan ve bitkinin yer aldığı zengin bir kompozisyonun oluşturulması Arçura'nın doğa ruhu yansıtmaktadır.</p>

5.2.2. Su İyesi

Türk mitolojisinde kutsal görülen her şeyin ruhu veya iyesi vardır. Su, temizliğin ve arınmanın kaynağı olduğu için Türkler tarafından kutsal sayılmıştır. Yerleşim yeri olarak çoğunlukla Selenga veya Orhun nehri çevresini tercih eden Türkler suya önem vermektedir. Su kutsal sayıldığı için suyu kirletmek yasaklanmıştır. Okyanus ve Deniz Tanrısı olarak bilinen Talay-Kan'a bağlı su iyeleri bulunmaktadır. Su iyeleri, genellikle balık görüntüsü ile tasvir edilmiştir. Görevleri suyu korumak, zarar verenlerin ise cezalandırılmasını sağlamaktır. Eski Türkler su iyelerine saygı duymaktadırlar. Suya girdiklerinde su iyelerine selam verirler, vermezlerse başlarına uğursuzluk geleceğine inanmaktadırlar (Köken, 2022:94).

Su İyesi, Türk mitolojisinde suyun koruyucu ruhu olarak adlandırılır. Her su kaynağının bir iyesi bulunmaktadır. Cisimsiz varlıklar olduğu için kuş ve yılan kılıfına girebilmektedirler. Bazılarının ise deniz kızı gibi uzun kuyrukları bulunur. Beyaz kıyafetleri ve kimi zaman boynuzları ile betimlenir. Çevresinde yüzen ve parıldayan mavi renkli balıklar bulunur (Karakurt, 2012: 667).

Görsel 53: Nuray Bilgili, Su Perisi illüstrasyonu, 2020
Kaynak: <https://x.com/NurayBLGL1/status/1275379932017942529>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Su Perisi
Sanatçı Adı	Nuray Bilgili
Mitolojik Özellikleri	Su İyesi, suyun kutsal ruhu ve iyesidir. Suyu korur, zarar verenleri ise cezalandırılmasını sağlar. Genellikle balık ve deniz kızı şeklinde betimlenir. Kuş ve yılan kılığına girebilmektedir. Beyaz kıyafeti, boynuzları ve etrafında mavi balıklar ile tasvir edilir.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Nuray Bilgili'nin Su Perisi illüstrasyonu, yılan derisi dokusuna benzeyen turkuaz renkli saç ve kuyruğu, başında kanat formunda boynuzu ve kahverengi tonlarında kıyafeti bulunmaktadır. Gözleri çekik, çene görünümü ise keskindir. Elinde kırmızı, mavi ve sarı renklerinden oluşan iki balık tutar ve etrafında stilize edilmiş dört adet balık bulunmaktadır. Kolunun üst kısmında spiral formda desenler bulunmaktadır. Arka plan siyah tercih edilmiştir. Gerçekçi vektörel illüstrasyon tarzının yanında fantastik unsurlar, stilize edilmiş formlar ve renk geçişlerine yer verilmiştir. Yüzünde bulunan şekil ile ilgili herhangi bir anlatıya rastlanılmamıştır.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonda kullanılan turkuaz ve lacivert renk geçişleri huzur, dinginlik ve suyu temsil etmektedir. Kahverengi tonları doğallığı ve uyumu sağlamaktadır. İllüstrasyonda kullanılan kırmızı ve pembe rengi dikkat çekiciliği arttırmaktadır. Arka planda kullanılan siyah renk, figürü ön plana çıkarmaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Su Perisi illüstrasyonu uzun kuyruk ile tasvir edilerek anlatılarla paralellik göstermektedir. Kuyruğu ve etrafındaki balıklar su ile olan bağına doğrudan değinir. Elinde tuttuğu iki balığın dengeyi temsil ettiği düşünülmektedir. Boynuz olduğu düşünülen kanat formu ve yılan derisi dokusundaki saç ile, anlatılarda bahsi geçen kuş ve yılan kılığına girebilme özelliğine dolaylı yoldan gönderme yapılmıştır. Kolunun üstünde yer alan spiral formların döngüyü temsil ettiği düşünülmektedir.

5.2.3. Etügen/Ötügen

Etügen, toprağa dayalı üretimi, hasadı ve tarımı temsil eden Yeryüzü Tanrıçası'dır. Toprağa dayalı bütün faaliyetlerin kontrolünü sağlar ve hayvanları korur. Göktürk Devleti'nin başkenti olan ve Türklerin yeryüzünde ilk var olduğu yer olarak bilinen Ötüken' de yaşamaktadır. Etügen son derece alçak gönüllüdür. Kimsenin bilmediği bir yerde kerpiçten yapılmış evinde yaşamaktadır. Kılan adında bir oğlunun olduğu bazı kaynaklarda geçmektedir (Uslu, 2014:238-239).

Türk, Moğol ve Altay mitolojisinde Yeryüzü Tanrıçası olan Etügen aynı zamanda Ütügen veya İtügen olarak da adlandırılmaktadır. Etügen, devleti, egemenliği ve toprak ile ilgili tüm unsurları korumaktadır (Karakurt, 2012: 323).

Görsel 54: Esra İlter Demirbilek, Ötügen Ana illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/200701475/Otugen-Ana-Mother-of-the-Earth>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Ötügen Ana
Sanatçı Adı	Esra İlter Demirbilek

Mitolojik Özellikleri	Etügen / Ötügen, Yeryüzü Tanrıçası'dır. Toprağa dayalı bütün faaliyetlerin kontrolünü sağlayarak onları korur.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Esra İter Demirbilek'in Ötügen Ana illüstrasyonu, uzun sarı saçları, zarif yüz hatları, tacı, yer ile bütünleşmiş ağaç köklerini andıran form ile tasvir edilmiştir. Kıyafetinin üst kısmında motifler bulunur ve yaprak benzeri kolyesi ile elinde tuttuğu buğday başaklarıyla betimlenmiştir. Arka planda stilize edilmiş siyah-beyaz ayçiçeği, buğday başağı, incir, mantar, zeytin, üzüm, armut, çiçek, palamut, nar, uğur böceği, elma, kiraz, şeftali ve birkaç doğal formdan oluşan şekil bulunmaktadır. Ötügen Ana'nın etrafını saran uzun sarmaşık biçiminde yeşil bitki bulunmaktadır.
Renk Bilgisi	Ötügen Ana illüstrasyonunda kullanılan yeşil ve turuncu renk, toprağın ve doğanın tonlarını yansıtmaktadır. İllüstrasyonda kullanılan sarı rengi, güneş ve aydınlığı simgeler. Arka planda bulunan gri-yeşil tonlarından oluşan renk, nötr bir görüntü sağlamaktadır. İllüstrasyonda siyah-beyazın kontrast ve zıtlığından yararlanılmıştır.
Anlatıyla Uyumu	Ötügen Ana illüstrasyonu, stilize ve sembolizmden yararlanılarak oluşturulmuştur. Ötügen'in fiziksel özellikleriyle ilgili doğrudan yargılar bulunmamaktadır. Yer ve toprak ile ilişkilendirildiği için sanatçının kendi yorumu doğrultusunda tasavvur edilir. Uzun sarı saçları bereketi ve doğurganlığı, kucığında tuttuğu buğday başakları ve bitki şeklinde tacı ile Ötügen'in tarım ve hasat ilişkisine değinilmektedir. Elbisesindeki motifler, doğal tonlar ve uzun kök salmış vaziyette tasvir edilen etek uçları yeryüzüyle bütünleşik bir varlık olduğuna gönderme yapılmaktadır. Arka planda yer alan stilize edilmiş siyah-beyaz buğday, ayçiçeği, zeytin, incir, mantar gibi bitkiler, çiçekler, meyveler ve hayvan figürü toprağın çeşitliliği, doğal döngüyü ve üretkenliği temsil etmektedir. Fonda bulunan tüm bu canlıların Ötügen tasviri ile bütünleşik halde bulunması illüstrasyonda zenginliğin yanında karmaşıklığa sebebiyet vermektedir.

Görsel 55: Maëva Corvest, Etügen illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/212241151/MOTIONTOBER-2024>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Etügen
Sanatçı Adı	Maëva Corvest
Mitolojik Özellikleri	Etügen / Ötügen, Yeryüzü Tanrıçası'dır. Toprağa dayalı bütün faaliyetlerin kontrolünü sağlayarak onları korur.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Etügen, mavi ve turuncu renklerinden oluşan, vektörel illüstrasyon tarzında çizilmiştir. İllüstrasyonun genel formunda simetrik bir kompozisyon görülmektedir. Başlığında detaylı motifler içeren ve daire formunda sarkan aksesuar bulunmaktadır. Gözleri çekiktir ve yüz hattı gerçekçi detaylardan uzaklaştırılarak stilize edilmiştir. Etügen'in üzerinde geleneksel Türk kaftanı tarzında kıyafeti bulunmaktadır. Kompozisyonda çiçek motifleri ve tüy bulunmaktadır. Etügen yazısı merkezin alt kısmında konumlandırılmıştır.

Renk Bilgisi	Etügen illüstrasyonu, turuncu, krem ve mavi renginden oluşmaktadır. Koyu mavi rengi dinginliği, turuncu sıcak tonları ise yaşam enerjisini ve toprağı yansıtmaktadır. Krem rengi kontrast renkler arasında dengeyi sağlamaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Etügen illüstrasyonunda oluşturulan stilize formların yanı sıra az renk kullanımı sade ama güçlü bir etki bırakmaktadır. Etügen'in ön cepheden görüntüsü kudretini yansıtmaktadır. Başlığında bulunan çiçek motifi ve doğal formlarlar ile bezelidir. Geleneksel Türk kıyafetlerinde kaftan ve başlığını andıran şekilde stilize edilerek kullanılmıştır. Kompozisyonda kullanılan çiçek motifleri doğayla olan bağına değinmektedir.

5.2.3. Od İyesi

Bazı Türk topluluklarında ateş kutsaldır ve bir ruhu olduğu düşünülür. Ateşin kötü ruhlardan ve hastalıklardan koruduğu düşünülerek ateşe kurban sunulmaktadır. Moğolların ve Altay Türklerinin tasvirlerinde ateş ruhunun dişi bir varlık olduğu ve otuz ayaklı olduğu ifade edilir. Az gelişmiş eski Türk toplulukları ateşe taparken, gelişmiş olan Türk toplulukları ateşe saygı duymuşlardır. İdil Türklerinde od ve ocak ruhundan bahsedilir. Bazı Türk topluluklarında ateş ruhu ihtiyar bir kadın bazı Türk topluluklarında ise eril özellikler göstermektedir (Çoruhlu, 2010:50-51).

Od İyesi, Türk mitolojisinde ateşin koruyucu ruhu olarak adlandırılır. Ateşle bağlantılı olan kor, duman, köz, alev ve kıvılcımın farklı farklı iyileri olduğu görüşüne inanılmaktadır. Bazı anlatılarda od, ay ve güneşin kardeş olduğu, yıldırımın ise babaları olduğu görülmektedir. İnanişaya göre ateş, kirli ve kötülüğü sevmez. İnsanları duyabilir, bilgiler verebilir, kömürü ve yardımcı olur. Tatar mitolojisinde bazen tek bir varlığa verilen Od Ata, Od Ana ve Od İyesi isimlendirilmeleri görülmektedir. Ararlarındaki fark ise Od İyesi'nin belirli bir ocağa veya ateşe bağlı olmasıdır (Karakurt, 2012:577).

Görsel 56: Joel Chaim Holtzman, Khazar (Hazar) Od İyesi illüstrasyonu, 2019
Kaynak: <https://cdn.artstation.com/p/assets/images/images/017/871/458/medium/joel-chaim-holtzman-progress.jpg?1557672667>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Khazar Od İyesi
Sanatçı Adı	Joel Chaim Holtzman
Mitolojik Özellikleri	Od İyesi, ateşin koruyucu ruhudur. Cinsiyeti ve fiziksel özellikleri anlatılarda değişkenlik göstermektedir. Od iyesi, ateşe ve ocağa saygı duyulmasını isteyen aynı zamanda koruyucu bir ruhtur.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Khazar Od İyesi illüstrasyonu, gerçek insan figürünü referans olarak özgün bir karakterin gelişim sürecini göstermektedir. Saçları uzun arkadan topuz şeklinde bağlanmıştır. Sakalında, kulağında ve parmağında aksesuar bulunmaktadır. Kıyafetinin çeşitli yerlerinde metalik koruyucular bulunur. Sırtında post, postunun üzerinde ise daire şeklinde rozet veya broş bulunmaktadır. Rozetin üzerinde Yahudiliği temsil eden menora (yedi kollu şamdan) ya da hayat ağacını temsil ettiği düşünülen sembol yer almaktadır. Ellerinde zincir ile birbirine bağlı ateşle dumanın hâkim olduğu kap ve meşale bulunmaktadır. Meşalede bulunan ateşin içerisinden bir el ve etrafında harf benzeri semboller bulunmaktadır. Od İyesi, suyun içerisinde merkezde konumlanmıştır. Arka kısmında ise

	kasvetli ve büyük kayaların bulunduğu ormanlık alanda tasvir edilmiştir. İllüstrasyonun sol alt köşesinde taş üzerine çizilmiş bir yaratık figürü, tarih ve sanatçının imzası bulunmaktadır.
Renk Bilgisi	Khazar Od İyesi illüstrasyonu, mavi, gri, kahverengi, beyaz ve turuncu tonlarından oluşmaktadır. Arka planda kullanılan soğuk tonlar ön kısımda bulunan sıcak turuncu tonlarını ön plana çıkartarak kontrastı sağlamaktadır. Kahverengi ile yeşil doğal bir görünüm sağlarken gri rengi, geçişleri ve dengeyi sağlamaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Od iyesinin fiziksel görüntüsü ve cinsiyeti hakkında net bir anlatım bulunmaz. Sanatçı, Khazar Od İyesi olarak adlandırdığı illüstrasyonunu erkek biçiminde tasvir etmektedir. Üzerinde bulunan kıyafeti, çeşitli bölümlerinde yer alan koruyucu zırhlar, sert bakışı ve belindeki kılıcı ile savaşçı özellikleri taşımaktadır. Fakat Od İyesi'nin doğrudan savaşçı olduğu söylenemez. Od iyesi evin düzenini sağlama görevinden çok, ateşin koruyucu özelliğini savaşçı kimliğiyle göstermektedir. Kıyafetinin üzerinde yer alan rozette stilize edilmiş çok kollu sembol bulunmaktadır. Bu sembolün ağaç veya menora olduğu düşünülmektedir. Rozetin üzerindeki sembol hayat ağacı olarak değerlendirilirse kökene, kutsallığa ve düzene gönderme yapılabilir. Fakat sanatçının Od İyesi adlandırılmasının önüne getirmiş olduğu Khazar ile Hazarlar'ın Yahudiliği benimsediği görüşüne değinilmiş olabilir. Yedi kollu şamdanın (menora) stilize edilmiş biçimi olduğunu varsayarsak bu düşünceyi desteklemektedir. Sanatçının elinde tuttuğu parlaklığı ve dikkat çekiciliği yüksek olan ateş dolu kap ve meşaleyle Od İyesi'ne doğrudan gönderme yapılmıştır. Meşaleden alevler içerisinde uzanan el, ateşin bir ruh taşıdığını göstermektedir. Etrafında harf benzeri semboller ise taşıdığı bilgiyi veya düşünceyi yansıtmaktadır.

5.3. Türk Mitolojisinde Öne Çıkan Mitolojik Kahramanlar ve Doğaüstü Varlıklar

5.3.1. Korkut Ata/Dede Korkut

Korkut Ata'ya "Dede" niteliğinin verilme sebebi, dini ve milli efsanevi kahramanlara, din büyüklerine, evliyalık katında olanlara verilen bir adlandırma olmasıdır. Selçuklular döneminde İslam'ı kabul etmiş ve Anadolu'da yaşayan Türkmenlerin, din büyüklerini "Baba" veya "Dede" olarak adlandırıldığı görülmektedir. Korkut Ata evliya olarak nitelendirilir ve Dede Korkut Kitabı'nda bazen "Korkut Ata" bazense "Dedem Korkut" olarak geçmektedir (Beydili, 2005: 150).

Korkut Ata, Oğuz ve Altay Türklerinin halk hikayelerinde, masallarında ve efsanelerinde adı geçen efsanevi ozandır. Dede Korkut olarak bilinen Korkut Ata, kopuz müzik enstrümanını bulan kişidir. Uzun yıllar yaşadığı, kuşların dilini bildiği ve gelecekte haber verdiği söylenmektedir. Pek çok efsanede ismi geçmektedir. Azerbaycan Türklerinin inancına göre dünyadaki her şeyin ismini Korkut Ata vermiştir. Dede Korkut'un kökeniyle ilgili farklı söylenceler bulunmaktadır. Bazı anlatılarda kordan çıkan bir kadının oğlu olduğu, bazılarında Bayat boyundan olduğu, bazı halk hikayelerinde ise peri kızından doğduğu söylenmektedir (Karakurt, 2012:489).

Dede Korkut'un Jelmaya (kanatlı deve) adlı mitolojik özellik gösteren bineği bulunmaktadır. Jelmaya, hızlı, güçlü, sahibini iyi anlayan ve yardıma hazır şekilde bekleyen bir hayvan olarak nitelendirilmektedir. Jelmaya'yı sadece evliyaların ve olağanüstü özellikleri olan kişilerin binek olarak kullandığı kaynaklarda yer almaktadır. Efsanelere göre Jelmaya'yı Dede Korkut'a dayısı hediye etmiştir. Dede Korkut Jelmaya'yı yavruyken yetiştirmiş ve bindiği zaman kanatlı kuştan bile hızlı, tehlikelerden kolaylıkla kurtulabilen, güvenilir bir kanatlı hayvanı olmuştur (Kalish & Terekbayeva, 2018: 59).

Dede Korkut Kitabı, Türk dilini ve Türk kültürünü yansıtan temel eserlerdendir. Milli destan özelliği göstermektedir. Türk toplumunu ve yaşayış biçiminin aynası niteliğinde bir eserdir. Dede Korkut Kitabı tüm Türk dünyasının ortak

milli kültür abidesidir. Dede Korkut Kitabı'nın içerisinde destani Oğuz hikayeleri anlatılmaktadır. Türk toplumlarının içerisinde yetişen bu eser 15. asrın sonlarında 16. asrın başlarında yazıya geçirilmiştir. Dede Korkut Kitabı'nın el yazması nüshasından biri Dresden şehrinde diğeri ise Vatikan'da bulunmaktadır. Vatikan'da bulunan nüshası 6, Dresden'de bulunan nüshası ise 12 hikâyeden oluşmaktadır (Ergin, 1964).

Görsel 57: Bartu Bölükbaşı, Korkut ve Arkadaşı Jelmaya illüstrasyonu, 2023
Kaynak: <https://www.artstation.com/artwork/QXor3d>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Korkut ve Arkadaşı Jelmaya
Sanatçı Adı	Bartu Bölükbaşı
Mitolojik Özellikleri	Dede Korkut / Korkut Ata, milli efsane özelliği taşıyan bilge ve ozandır. Korkut Ata uzun yıllar yaşayan, kuşların dilini bilen, kopuz denen müzik aletinin mucidi ve gelecekte haber verebilme özelliğine sahip olan kişidir. Korkut Ata'nın zorlukları kolaylıkla aşabilen, güvenilir, hızlı ve kuvvetli kanatlı devesi Jelmaya, (Yelmaya) mitolojik özellikler gösteren

	bineğidir. Korkut Ata, destani özellik gösteren Oğuz hikayelerinin yer aldığı Dede Korkut Kitabı'nın yazarıdır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Korkut ve Arkadaşı Jelmaya illüstrasyonu, grafik roman niteliği taşıyan illüstratif yorumlamadır. Korkut Ata, beyaz, uzun, örülü saç ve sakalı ile yaşlı olarak betimlenmiştir. Üzerinde çeşitli aksesuarlar elinde ise asası bulunmaktadır. Asasının üzerinde stilize edilmiş yüz şekli ve asaya bağlanmış kumaşlar bulunmaktadır. Kıyafetinde püsküller ve semboller yoğunluktadır. Korkut Ata bir eliyle yularından tuttuğu kanadı olan bir devenin üzerinde hareket halinde çizilmiştir. Devenin gözlerinde etrafa saçılan ışık, kafasında ise figür ve tüylerden oluşan başlık bulunmaktadır. Üzerinde ise püskül, nazar boncuğu, kumaş ve çanlar bulunmaktadır. Kompozisyonun arka planında dağlık bir mekân yer almaktadır. Sağ alt kısımda Korkut ve Jelmaya'nın gidişini izleyen çadırda yaşayan insanlar ve yanında koyunları bulunmaktadır.
Renk Bilgisi	İllüstrasyonun renk paletinde, mavi, yeşil, sarı, kahverengi, bordo, turuncu ve gri tonları bulunmaktadır. İllüstrasyonda yeşil ve mavi, doğayı ve sakinliği temsil etmektedir. Bordo rengi, olgunluğu ve otoriteyi temsil eder. Turuncu ve sarı ise, zıtlığı ve dikkat çekiciliği arttırmıştır.
Anlatıyla Uyumu	Korkut Ata, illüstrasyonda kudretli ve yaşlı olarak tasvir edilmiştir. Korkut Ata, Dede Korkut adıyla da anılmaktadır. Uzun yıllar yaşayan ve bilge bir karakter olan Korkut Ata'nın yaşlı olarak tasvir edilmesi anlatılarla paralellik göstermektedir. Elinde tutmuş olduğu asanın üst kısmında yer alan balbalları (mezar taşı) andıran yüz şekli ile Korkut Ata'nın ruhani yönüne gönderme yapılmış olabilir. Kıyafetinde bulunan püsküller ve asaya bağlanan kumaşlar ile sanatçının Korkut Ata'yı ruhlar ve tanrı ile bağlantısı olan şaman özellikleriyle tasvir ettiği düşünülmektedir. Korkut Ata kanatlı devesi Jelmaya ile birlikte betimlenmiştir. Anlatılarla uyumludur. Jelmaya'nın üzerinde bulunan zil, püsküller, tüyler ve nazar boncukları halk inançlarının göz önünde bulundurularak kötü ruhları uzaklaştırdığı düşünülmektedir. Bu semboller Jelmaya'nın güvenilir olduğuna ve tehlikelerden koruduğuna işaret eder.

Arka planda dağlık alan, adırdı göçebe hayat yaşayan insanlar ve koyunların yer alması Korkut Ata'nın bulunduğu dönem ve hitap ettiği toplum hakkında bilgi vermektedir. İnsanların ona bakmaları ise otorite ve bilge kişiliğini ortaya koymaktadır.

5.3.2. Tepegöz

Tepegöz, Dede Korkut Hikyeleri'nde peri kızı ve çobandan meydana gelen tek gözlü bir dev olarak bahsedilmektedir. Tepegöz, pınar veya bir eşme yakınında doğmuştur. Yer altından gelen suların yani pınarların yeryüzü ve yer altının bağlantı noktası olarak nitelendirilir (Ögel, 2020:78-79)

Tepegöz bazen erkek bazen ise dişi cinsiyet özelliği göstermektedir. Bedeni güçlü ve silah geçirmezdir. Sadece tepesinde bulunan tek gözünden vurularak öldürülebilir. Kaf dağında yaşadığı ve çobanlık yaptığı bilinmektedir. Parmağında büyülü bir yüzüğü veya tılsımı, elinde ise balyozu bulunur. Türk ve Nart mitolojisinin anlatılarında birebir aynı özellik gösteren bu deve rastlanmaktadır. Tepegzlerin insan eti yediği ve bazen her tarafı demirden kaplı kıyafetini giydiği anlatılır. Bazı anlatılarda tepesinde boynuzu olduğu söylenir. Dede Korkut Kitabı'nda Basat adlı kahraman tarafından gözünden vurularak öldürülmüştür (Karakurt, 2012:733).

Görsel 58: Mutlu Horasan, Tepegöz illüstrasyonu, 2023
Kaynak: <https://www.instagram.com/share/BAMHfwyyir>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Tepegöz
Sanatçı Adı	Mutlu Horasan
Mitolojik Özellikleri	Tepegöz, tepesinde tek gözü bulunan, güçlü, gözü hariç tüm vücudu silah geçirmeyen, cinsiyeti dışı veya erkek olan kötücül devdir. Parmağında büyülü yüzüğü veya tılsımı, elinde balyozu bulunur. Bazen demirden kıyafetleri ile tasvir edilir.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Mutlu Horasan'ın Tepegöz illüstrasyonu, karikatür özelliği taşımaktadır. Tepegöz büyük vücudu, tek gözü ve yırtıcı dişleri ile tasvir edilmiştir. Ellerinin duruş şekli ve yüzündeki ifade kızgın olduğunu yansıtmaktadır. Boynunda zincir kollarında kolluk bulunmaktadır. Ayağında botları, üzerinde pantolonu bulunur. Belden üstü çıplak ve kıllıdır. Tepegöz illüstrasyonun arka planında diyagonal biçimde mavi şerit kullanılmıştır. Kompozisyonun sağ bölümünde sanatçının imzası bulunmaktadır.

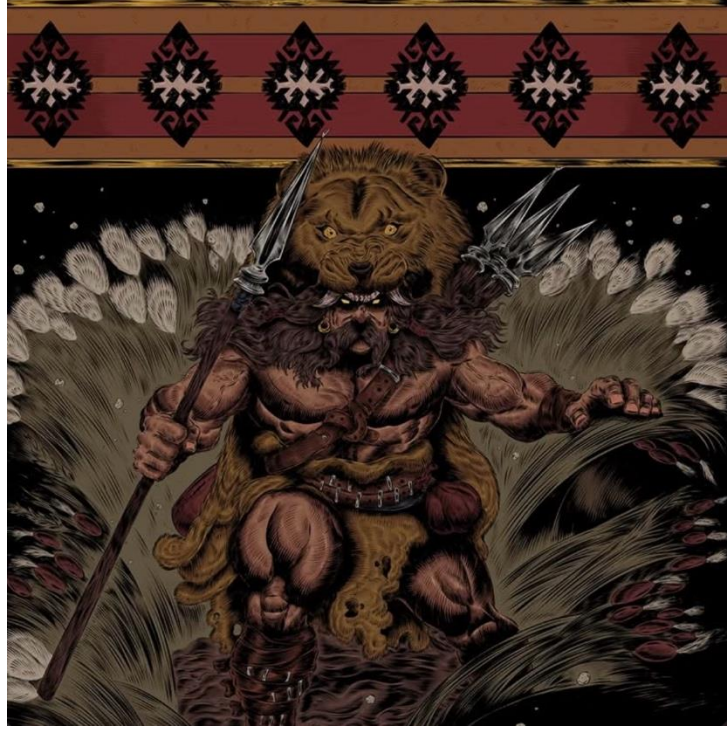
Renk Bilgisi	Tepegöz illüstrasyonunda, siyah renk kontrastı sağlamak, kontür çizgilerini oluşturmak ve derinlik kazandırmak için kullanılmıştır. Turuncu tonları, kompozisyona canlılık katarken mavi tonları ile zıtlık oluşturmaktadır. Kahverengi doğallığı ve uyumu sağlamaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Tepegöz, erkek bir dev olarak tasvir edilmiştir. Anlatılarda farklı cinsiyet özelliği gösterebildiği yer almaktadır. Sanatçı kendi yorumunu katmıştır. Kızgın vücut dili kullanılarak Tepegöz'ün kötücül yönüne vurgu yapılmaktadır. Boynunda bulunan zincir ile bir yerden kurtulmuş olduğu görülmektedir. Tek gözünün bulunması anlatılar ile paralellik göstermektedir. Tepegöz'ün elinde balyozu, tılsımı veya büyüğü yüzüğü bulunmaması kompozisyonda eksikliğe neden olmaktadır.

5.3.3. Basat

Basat, Dede Korkut hikayelerinde Tepegöz'ü öldüren kişidir. Basat, çocukken av sırasında ormanda kaybolmuş ve aslanlar ile yaşamaya başlamıştır. İnsanlardan uzak yaşayan Basat, insanlara karşı ön yargılıdır. Oğuz beylerinin aksine tek başına savaşı (Uslu, 2014:204).

Aruz Koca'nın oğlu ormanda kaybolduktan uzun bir süre sonra bulunur fakat o aslanlar ile yaşamaya devam etmek ister. Bu duruma çare olmak adına, Dede Korkut yanına giderek onun insan olduğunu söyler ve Basat ismini verir. Bu sırada Tepegöz meydana gelir. Tepegöz'ün babası çobandır. Çoban, çocuğunu görünce ürküp kaçar. O sırada oradan geçen Aruz Koca ilginç görünümlü bu çocuğu sahiplenir. Tepegöz çok vahşidir. Aruz Koca ona hiçbir şeyi yetiştiremez. İnsanlara kötülük yapar ve onları yer. Daha fazla dayanamayan Aruz Koca, Tepegöz'ü kovar. Bunun üzerine Tepegöz'ün peri annesi ona yüzük takarak onun korunmasını sağlar. Dede Korkut, herkese zarar veren Tepegöz ile anlaşma yapmak üzere yanını gelir. Bir süre Tepegöz anlaşmaya uyar fakat daha sonra aynı düzene geri döner. Oğulunu Tepegöz yüzünden kaybeden bir anne, durumu Basat'a anlatır. Savaş sırasında olduğu için Basat olaylardan habersizdir. Basat kardeşi Kıyan Selçuk'un da Tepegöz tarafından öldürüldüğünü duyunca sinirlenerek Tepegöz'e saldırır. Tepegöz'ün hassas noktasının gözü olduğunu öğrenen Basat Tepegöz uyurken onu gözünden yaralar fakat Tepegöz

ölmez. Basat ise hemen mağaraya koyunların yanına kaçar. Daha sonra Tepegözden kurtulur. Tepegöz, Basat'ı farklı şekillerde yakalamaya çalışır fakat Basat'ı yenemez. Birkaç denemeden sonra Basat Tepegöz'ü öldürür ve Oğuz halkı kurtulmuş olur (Köken, 2022:132-134).

Görsel 59: Bartu Bölükbaşı, Basat illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://www.instagram.com/share/BBOkRJa1SY>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Basat
Sanatçı Adı	Bartu Bölükbaşı
Mitolojik Özellikleri	Basat, aslanlar ile yetişmiştir. Tepegöz'ü öldüren ve halkını koruyan kahramandır. Tek başına savaşan güçlü ve zeki savaşçıdır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Basat illüstrasyonu, grafik roman özelliği taşımaktadır. Basat'ın vücudunu saran aslan postu vardır. Keskin bakışları, uzun saçları ve bıyığı, iri, kaslı vücut yapısıyla tasvir edilmiştir. Kulağında küpesi ve postu saran kemerleri bulunmaktadır. Elinde ve sırtında keskin mızrakları vardır. Basat, uzun bitkiler

	<p>arasında hareket halinde betimlenmiştir. Kompozisyonun üst kısmında Orta Asya Türk kültürüne ait motiflerin stilize edilmiş hali bulunmaktadır.</p>
Renk Bilgisi	<p>İllüstrasyonun renk paletinde, kızıl-taba, yeşil, siyah, sarı, krem, bordo, açık kahverengi ve gri renk tonları kullanılmıştır. İllüstrasyonda siyah derinlik, gölgelendirme ve kontrast oluşturmak için kullanılmıştır. Yeşil, doğayı simgelemektedir. Kızıl - taba, bordo tonları kompozisyona sıcaklık katarak yeşil ile zıtlık oluşturmaktadır.</p>
Anlatıyla Uyumu	<p>Basat'ın orta yaşlı ve güçlü vücuduyla tasvir edilmesi onun savaşçı özelliğine değinmektedir. Sert bakışları ve elinde bulunan mızrak ile savaş sahnesinden bir kesit alınarak kompozisyona hareket katılmıştır. Üzerinde bulunan aslan kürkü Basat'ın aslanlar ile yetişip büyüdüğüne, onlar gibi hırçın ve kuvvetli olduğuna, doğayla olan bağını vurgulamaktadır. Kompozisyonun üst kısmında bulunan stilize edilmiş motifler, Türk kültürünü yansıtarak kompozisyonun içeriğini güçlendirmiştir.</p>

Görsel 60: Fatih Güney, Tepegöz ve Basat adlı kitabın iç sayfa illüstrasyonu, 2018
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/60453751/Internal-page-designs-for-Basat-ve-Tepegöz-book>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Tepegöz ve Basat
Sanatçı Adı	Fatih Güney
Mitolojik Özellikleri	Tepegöz, tepesinde tek gözü bulunan, güçlü, gözü hariç tüm vücudu silah geçirmeyen, cinsiyeti dişi veya erkek olan kötücül devdir. Parmağında büyüdü yüzüğü veya tılsımı elinde balyozu bulunur. Bazen demirden kıyafetleri ile tasvir edilir. Basat ise aslanlar ile yetişmiştir. Tepegöz'ü öldüren ve halkını koruyan kahramandır. Tek başına savaşan güçlü ve zeki savaşçıdır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Tepegöz ve Basat, adlı kitabın bir sayfasından alınan kesit, mağara içerisinde geçmektedir. Kompozisyonda stilize edilmiş ve sadeleştirilmiş figürler ile vektörel illüstrasyon tarzı kullanılmıştır. Tepegöz'ün üst bölümünde stilize edilmiş büyük tek göz ve kirpik bulunmaktadır. Bir elinde doğal formda sopa/balyoz, diğer elinde ise bir koyun bulunmaktadır. Kolunda canım anam yazısı ve kalbin yer aldığı dövme bulunmaktadır. Basat ise, sakallı, deri kıyafetleriyle ve başında başlığı ile tasvir edilmiştir. Kolluklarında yıldız ve hilal sembolü bulunmaktadır. Tepegöz'e ok atar vaziyette betimlenmiştir. Yüz ifadesi durağandır. Basat ve Tepegöz'ün etrafında stilize

	edilmiş ve üzerlerinde geometrik şekillerin yer aldığı koyunlar bulunmaktadır. Basat'ın Tepegöz'e attığı ok ile kan aktığı görülmektedir. Kompozisyonda mağarayı aydınlatmak için meşaleler kullanılmıştır. Sağ üst kısımda metin yer almaktadır.
Renk Bilgisi	Tepegöz ve Basat illüstrasyonunda, yeşil ve kırmızı zıtlığı kullanılmıştır. Siyah, kontrastı sağlamak, kontür çizgilerini oluşturmak ve derinlik kazandırmak için kullanılmıştır. Turuncu tonları, kompozisyona canlılık ve sıcaklık katmaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Basat'ın Tepegöz'ü ok ile gözünden vurma sahnesinin yer aldığı illüstrasyon mitolojik anlatıya uygundur. Tepegöz'ün elindeki doğal yapıdaki sopa savaşçı özelliğine değinmektedir. Elinde annesinin ona verdiği büyülü yüzük bulunmamaktadır. Kolunda bulunan canım anam yazısı ve kalp şeklinin yer aldığı dövmesi illüstrasyonun taşıdığı mitolojik içeriğe çağdaş ve ironik bir yorumlama katmıştır. Bu dövmeyle Tepegöz'ün annesi ile olan bağına mizahi bir yaklaşım sergilenmektedir. Basat'ın deri kıyafetleri vahşi yaşama uygun şekildedir. Başındaki börk (başlık) Orta Asya kültürünün sembolüdür. Basat'ın kolunda bulunan Türk kimliğini simgeleyen ay ve yıldız sembolü etnik kökeni hakkında bilgi vermektedir. Basat'ın, Tepegöz'ü gözünden vurduğu sahne sadeleştirilmiş bir biçimde gösterilmektedir. Kompozisyonda bulunan koyunlar anlatıya uygun olmakla birlikte Tepegöz'ün çobanlık yaptığına değinilmektedir. Kompozisyonda yer alan metin görsel ile uyumludur.

5.3.4. Oğuz Kağan

Türk inançlarına göre hükümdar Gök Tanrı tarafından gönderilen yeryüzünün temsilcisidir. Tanrı, yeryüzünün temsilcisi olarak gönderdiği hükümdarlara kut ve güç vermektedir. Türk destanlarında ve mitolojilerinde gökten gelen veya Gök Tanrı'nın kızlarıyla evlenen kahramanlar bulunmaktadır. Bu kahramanların başında Oğuz Kağan gelmektedir (Çoruhlu, 2010:20).

Oğuz Kağan, Büyük Oğuz Boyu'nun kurucusudur ve kurduğu boya kendi ismini vermiştir. Doğaüstü olaylar ile tanıştığı iki kadından toplamda altı çocuğu

olmuştur. Kün, ay, yıldız, kök, dağ ve deniz ile altı Oğuz kolu oluşur ve bunlardan da yirmi dört Oğuz boyu doğmaktadır (Roux, 2011:102).

Doğumundan başlayarak olağanüstü olaylar silsilesi yaşayan Oğuz Kağan'a yaşamı boyunca Gökkurt (Börteçine) kılavuzluk etmiştir. Oğuz Kağan'ın yüzünün rengi maviye dönük, gözleri ise kızıl renklidir. Doğduğunda bir kez süt emip daha sonra karnını çiğ et ile doyurmuştur. Çok çabuk büyümüştür. Ormanda tek boynuzlu şeytan olduğu düşünülen gergedana benzeyen bir yaratıkla savaşarak onu öldürmüştür. Gücü temsil eden boynuzlu tacı bulunmaktadır (Uslu, 2014: 286-286).

Görsel 61: Alper Anayurdu, Oğuz Ata ve Kıyant illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/211426963/OGUZ-ATA-ve-KIYANT>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Oğuz Ata ve Kıyant
Sanatçı Adı	Alper Anayurdu
Mitolojik Özellikleri	Oğuz Kağan, Türklerin atasıdır. Doğan doğmaz yemek yiyebilmektedir. Gökkurt kendisine kılavuzluk eder. Yüzü maviye dönük gözleri kızıldır. Boynuzlu tacı bulunur. Gergedana benzeyen yaratık ile savaşarak onu mağlup etmiştir.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Alper Anayurdu'nun Oğuz Ata ve Kıyant illüstrasyonunda dijital boyama tekniği kullanılmıştır. İllüstrasyonda, fantastik özelliklerin bulunduğu epik bir anlatım bulunmaktadır. Oğuz

	<p>Kağan'ın tek boynuzlu gergedana benzer canavar (kıyant) ile savaş sahnesinden bir kesit yer almaktadır. Oğuz Kağan güçlü, atik ve savaşçı olarak betimlenmiştir. Kafasında boynuzlu kurt biçimindeki tacı / miğferi bulunmaktadır. Sert görümlü esmer yüzü ve hilal şeklinde bıyığı bulunmaktadır. Oğuz Kağan, bir elinde üzerinde kurt ve insan yüz şeklinin yer aldığı kalkanını tutmaktadır. Diğer elinde, sap kısmı kumaş bağlı, hilal şeklinde kavislenen ve uç kısmının ise baltaya benzer şekilde olan mızrağı yaratığa saplamaktadır. Kıyafetinde deri zırhı ve kürkü bulunmaktadır. Kıyant, devasa büyüklükte, anatomisi net olmayan, uzun tırnakları ve boynuzu bulunan yaratık biçiminde betimlenmiştir. İllüstrasyonda mekân olarak sisli ve kasvetli orman seçilmiştir.</p>
<p>Renk Bilgisi</p>	<p>İllüstrasyonda kullanılan, kahverengi, gri, koyu yeşil ve siyah renkleri dramatikliği arttırmaktadır. Beyaz renk, siyah renk ile kontrast oluşturmaktadır. Kırmızı renk, şiddeti ve tehlikeyi simgelemektedir.</p>
<p>Anlatıyla Uyumu</p>	<p>Oğuz Ata ve Kıyant illüstrasyonu, Oğuz Kağan Destanı'nda geçen bir bölümü canlandırmaktadır. Oğuz Kağan'ın boynuzlu kurt biçimindeki miğferi anlatılarla kısmen uyumludur. Miğferinde ve kalkanında bulunan kurt sembolü Oğuz Kağan'a kılavuzluk eden Gökkurt'a dolaylı yoldan bir göndermedir. Kalkanda bulunan yüz şeklinin ise ata figürünü temsil ettiği düşünülmektedir. İllüstrasyonda sembollerin çok sayıda kullanılması, izleyicilerin dikkatinin farklı odak noktasına dağılmasına neden olabilir. Hilal şeklindeki bıyığı ve hilal şeklindeki mızrak sapı Oğuz Kağan'ın kültürel aidiyetini sembolize etmektedir. Kıyafetinde bulunan zırhı ve kürkü savaşçı kişiliğini ve doğa ile uyumunu göstermektedir. Kıyantın (gergedan) anatomik yapısı net değildir. Vahşi ve devasa görüntüsüyle kötücül bir varlık olduğu anlaşılmaktadır.</p>

5.3.5. Tulpar

At, Türklerin bozkır yaşamını kolaylaştırmıştır. Yayan olarak zor kat edilen coğrafyada daha hızlı yol almayı sağlamıştır. At figürüne, Türklerin sanat alanında, mitlerinde, spor aktivitelerinde, destanlarında ve hikayelerinde sıkça rastlanmaktadır (Gürçay, 2019:47).

Türklerin destan, efsane ve hikayelerinde bulunan at, sahibinin en değerli varlığı ve zafer ortağıdır. Savaşta göstermiş olduğu gayret ile kudret ve kuvvetin temsilcisi haline gelmiştir. Atlara, çeşitli unsurlara göre anlam kazandırılmıştır. Su kökenli atların ve gök kökenli atların olduğu efsaneler bulunmaktadır. Göğe mensup atların kanatlarının bulunduğu düşünülmektedir. Beyaz atların üzerinde bulunan beneklerin ise uğur getirdiğine inanılmaktadır (Çoruhlu, 2010:162).

Tulpar, Kırgızların Manas Destanı'nda adı geçen kanatları olan at figürüdür. Kazakistan'da yapılan arkeolojik kazılarda keşfedilen Esik Kurganı'nda bulunan Altın Elbiseli Adam isimli elbisenin başlığında Tulpar figürü bulunmaktadır. Tanrı tarafından yiğitlere yardımcı olarak gönderilen Tulpar'ın, vücudunun beyaz veya siyah renkli, kanatlarının ise beyaz renk ile tasvir edildiği bilinmektedir. Tulpar, dünyanın en uzun destanı olan Manas Destanı'nda ünlü savaşçıların bindiği ve rüzgârdan daha hızlı koştuğu söylenen efsanevi attır. Bazı inanışlara göre Tulpar, kanatlarını yalnız karanlık ortamda, büyük engelleri ve mesafeleri aşarken açmaktadır. Karanlıkta kanatlarını açmasının sebebi kimsenin Tulpar'ı uçarken görmemesidir. Birisi tarafından görüldüğü takdirde Tulpar'ın kaybolacağına inanılır (Karakurt, 2012:751).

Görsel 62: Fırat Solhan, Tulpar illüstrasyonu, 2018

Kaynak: <https://cdna.artstation.com/p/assets/images/images/014/854/200/medium/firat-solhan-tulpar-white-final.jpg?1545920483>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Tulpar
Sanatçı Adı	Fırat Solhan
Mitolojik Özellikleri	Tulpar, Manas Destanı'nda adı geçen kanatlı attır. Tulpar'ın bedeni beyaz veya siyah renkli, kanatlarının ise beyaz olduğu anlatılarda geçmektedir. Rüzgârdan bile hızlıdır. Kanatlarını karanlıkta kimsenin göremeyeceği yerlerde açmaktadır.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Tulpar illüstrasyonu, yüksek bir bölgede bulutların hâkim olduğu gün doğumu ya da gün batımı sırasında beyaz ve kanatlı olarak betimlenmiştir. Büyük kanatlarında gri, kahverengi ve uçlarında parlak mavi renkleri bulunmaktadır. Baş kısmında, kanatlarında, ayaklarında ve gövdesinde altın zırhlar bulunmaktadır. Ayaklarında mavi ışık efekti bulunmaktadır. Tulpar illüstrasyonu, gerçekçi ve fantastik yaklaşımlar içermektedir.
Renk Bilgisi	Tulpar illüstrasyonunda, mavi, sarı, beyaz, gri, kahverengi ve turuncu tonları bulunmaktadır. İllüstrasyonda beyaz, saflığı ve kutsallığı temsil etmektedir. Turuncu tonları sıcaklığı ve mavi renk ise zıtlığı oluşturur. Mavi, gök ile ilişkilendirilmektedir. Altın sarısı tonu, gösterişi temsil eder. Kahverengi, doğayı

	temsil etmektedir. Gri rengi, kompozisyonda dengeyi sağlamaktadır.
Anlatıyla Uyumu	Tulpar'ın gökyüzünde bulutların arasında tasvir edilmesi onun gök ile bağlantısını vurgulamaktadır. Büyük kanatlarının ucunda bulunan mavi parlak alev şeklindeki efekt ise doğaüstü bir varlık olduğunu ve göksel gücünü yansıtmaktadır. Tulpar'ın gövdesinde, kanatlarında, ayaklarında ve başında bulunan altından yapılmış zırhla görsele zenginlik katarak Tulpar'ın savaşçı kişiliği vurgulanmaktadır. Tulpar'ın yüksekte, çevresinde insan bulunmaması ve kanatlarının açık vaziyette tasvir edilmesi anlatılarla kısmen uymaktadır.

3.5.6. Alper Tunga

Alper Tunga Destan'ı Türklerin yaratılış destanından sonraki bilinen ilk destanıdır. Saka hükümdarı olan Alper Tunga 7. yüzyılda yaşamıştır. Destanda Alper Tunga'nın yiğitlikleri ve Türk-İran savaşları anlatılmaktadır. Keyhüsrev tarafından öldürtülmüş olan Alper Tunga adına sagu yazarak halk, üzüntüsünü göstermiştir (Köken, 2022:46-47).

Alp Er Tunga, zengin bilgisi ve erdemli davranışlarıyla Türk beyleri içinde tanınan kutsal birisidir. İranlılar, Alper Tunga'ya "Efrasiyab" adını vermişlerdir. İran edebiyatının önemli eseri olan Şehname'de Alper Tunga'nın (Efrasiyab) kahramanlıklarından söz edilmektedir. Firdevsi' nin yazmış olduğu Şehname'ye göre Alp Er Tunga, ilk önce Turan ülkesinin şehzadesi daha sonra ise hakani olarak Turan-İran savaşları sırasındaki destansı Turan kahramanıdır. Alp Er Tunga, çok güçlü ve selvi gibi uzun boyludur. İranlıları yenerek hükümdarlarını esir almaktadır (Uslu, 2014:85).

Alp Er Tunga yiğit ve erkek sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmaktadır. Bazı kaynaklarda Alp Er Tonga veya İlber Er Tonga olarak geçmektedir. Tonga, yırtıcı bir hayvan olan leopar cinsindedir ve yiğitliği temsilen alplara isim olarak verilmektedir. Yiğitler Tonga'yı çağrıştırdığı için saçını uzatır ve yırtıcı hayvanların postlarını giyerler. Özellikle kaplan, aslan, pars ve tonga gibi hayvanların postunu tercih etmektedirler. Alp Er Tunga'nın sırtında bir post, başında ise postun dişleri görünür.

Yanında leopar (tunga) ile betimlenmektedir. Dîvânu Lugâti't Türk ve Kutadgu Bilig'de adı geçmektedir (Karakurt, 2012: 80).

Görsel 63: Hümevra Yorgancı, Alp Er Tunga illüstrasyonu, 2024
Kaynak: Dere, Kondal & Gündal, 2024, s.44

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Alp Er Tunga
Sanatçı Adı	Hümevra Yorgancı
Mitolojik Özellikleri	Alp Er Tunga, bilgili, erdemli, güçlü, uzun boylu ve saçlı olan kahramandır. Sırtında yırtıcı hayvan postu bulunur ve yanında leopar ile betimlenmektedir.
Tasvirde Kullanılan Unsurlar	Alp Er Tunga, el çizimi hissi verilerek organik fırça dokularıyla tasvir edilmiştir. Uzun boylu, güçlü ve sert bakışları ile betimlenmiştir. Saçları görünmemektedir. Başından omuzlarına doğru inen leopar postu bulunmaktadır. Kolunda ve belinde koruyucu zırh bulunur. Elinde tuttuğu uzun baltası, ayakta uzun çizmesi ve elbisesi ile tasvir edilmiştir.

Renk Bilgisi	Alp Er Tunga illüstrasyonunda, turuncu, sarı, kahverengi ve gri renkleri kullanılmıştır. Renkler, doğadaki görünüme sadık kalınarak yoruma yer verilmeden illüstrasyona aktarılmıştır.
Anlatıyla Uyumu	Alp Er Tunga illüstrasyonu, Köklerden Göklere Türk Mitolojisi adlı kitapta yer almaktadır. Alp Er Tunga'nın tanıtımı yapılmaktadır. İllüstrasyonda yer alan leopar postu mitolojik anlatılarla uyum göstermektedir. Uzun saçlarına dair net bir görüntü bulunmamaktadır. Alp Er Tunga'nın, kaslı vücudu, elinde tuttuğu baltası, kolunda ve belindeki zırhı ile savaşçı kişiliğine vurgu yapılmıştır.

3.5.7. Albastı/Al Karısı

Al, animist düşünceye göre iyi bir imge olarak nitelendirilse de daha sonraki süreçlerde olumsuz düşünceye dönüşerek şer'i ifade etmektedir. Al Karısı, Hal annesi gibi varlıkların doğum sırasındaki olumsuz rolleri nedeniyle al renginin kötü imge hali ortaya çıkmıştır (Aliyev, 2020:362).

Albastı, Türkler arasında Al, Al Karısı, Albis, Albız, Almis ve Albas isimlendirilmeleriyle tanınmaktadır. Albastı, lohusa kadınlara ve bebeklerine zarar veren kötücül ruhtur. Kazak, Başkurt ve Kırgızlar'ın inanışlarına göre Sarı Albastı ve Kara Albastı vardır. Sarı Albastılar hoca ve şamanların dualarıyla uzaklaştırılırken Kara Albastıların ağır başlı olduğu düşünülür. Sarı Albastı sözünde durmaz ve şarlatan olarak nitelendirilir. Sarışın bir kadın, tilki ve keçi kılığında insanlara görünmektedir. Lohusaların ciğerini söküp suya atar fakat şaman ve ocaklılar onu engellemeye çalışır. Albastı'nın Demirci ve ocaklı gibi bir hastalığı iyi edebilen kişilerden korktuğuna inanılır (Uslu, 2014:45-46).

Albıs, kızıl renkli, çirkin, gözleri kanlı, saçları dağınık, uzun tırnaklı, uzun boylu, iri gözlü, ayakları ters biçimde ve kuvvetli olarak tasvir edilmektedir. Bazı anlatılarda bir küpün içinde yaşadığı bazılarında ise boş ağaç kovuklarında ve ıssız ırmak kenarlarında yaşadığı söylenmektedir. Albıs'ın çok sayıda demirden yapılmış ağır takıları bulunmaktadır. Onu yakalamak için kendisine veya elbisesine büyük bir iğne saplanması gerekir (Uslu, 2014:177-178).

Görsel 64: Ege Büyükakın, Al Karısı illüstrasyonu, 2025

Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/223040239/Al-Kars-1-Yaratk-Tasarm>

TEMEL ÖZELLİKLERİ	
Karakter Adı	Al Karısı
Sanatçı Adı	Ege Büyükakın
Mitolojik Özellikleri	Al Karısı, lohusalara ve bebeklerine zarar veren kötücül ruhtur. Ürkütücü ve tehditkâr bir görüntüye sahiptir. Uzun boylu ve güçlüdür. Al Karısı'nın küpün içerisinde, ırmak kenarlarında veya ağaç kovuğunda yaşadığı bilinmektedir. Bazı inanışlara göre Sarı ve Kara Albastılar bulunmaktadır.

<p>Tasvirde Kullanılan Unsurlar</p>	<p>Al Karısı illüstrasyonu, uzun boylu ve ürkütücü şekilde betimlenmiştir. Yüzünün bazı bölümlerinin kanlı ve deforme olduğu görülmektedir. Gözleri kanlı ve yüzü kırışıktr. Başında sivri boynuzları, hayvan kafatası ve boncuklu aksesuar bulunmaktadır. Vücudunun bazı bölümleri açık ve bebekler ile birleşiktir. Kompozisyon dinamik kurgu ile oluşturulmuştur. Üzerinde salaş formda kıyafeti bulunmaktadır. Kompozisyonda dört bebek bulunmaktadır. Bebekler Al Karısı'nın üzerinde gezinti halindedir ve mutlu yüz ifadesi içerisindeyler. Bebeklerin ten rengi soğuk tonlu, kulakları sivri ve yüz görünümüleri ürperticidir. Al Karısı ve bebekler dağ gibi yüksek bir alanda sisli bir atmosferde betimlenmiştir.</p>
<p>Renk Bilgisi</p>	<p>Al Karısı illüstrasyonunda, kırmızı, gri, mavi, krem, kahverengi ve siyah renkleri kullanılmıştır. Kırmızı, şiddet ve tehlikeyi yansıtmaktadır. Gri-mavi tonları durağanlığı, kasveti ve kompozisyonda sıcak-soğuk zıtlığını oluşturmaktadır. Kahverengi, doğal yapıyı ve dengeyi sağlamaktadır. Siyah, kontrast ve derinlik oluşturmaktadır.</p>
<p>Anlatıyla Uyumu</p>	<p>İllüstrasyonda Al Karısı'nın fiziksel görünümü anlatılarla uyumlu, ürpertici ve tehditkâr vaziyettedir. Yüzündeki gülümseme bebekleri kaçırmanın zaferini ve mutluluğunu yansıtmaktadır. Başında bulunan doğal formdaki boynuzlar ve kafatası onun farklı şekilde insanlara görünme özelliğine vurgu yapıldığı düşünülmektedir. Vücudunun bazı bölümlerindeki açılmalar korkunç görünmesini sağlarken, bebekler ile bütünlük kazandırmıştır. Bebeklerin ten renginin soğuk renk tonlarında olması izleyiciyi yaşayan bebek algısından uzaklaştırmaktadır. Bebeklerin oyun alanındaymış gibi mutlu tasvir edilmesi, illüstrasyondaki çelişkiyi ortaya çıkartarak anlamsam kopukluk yaratabilir. Sanatçı görsel dilde bilinçli karşıtlık yaratmak istemiş olabilir. İllüstrasyonda kullanılan mekânın ıssız ve kasvetli olması anlatılarla uyum göstermektedir.</p>

SONUÇ

İllüstrasyon, görsel ifade biçimi olmasının yanı sıra sözlü ve yazılı anlatıların somutlaştırmasına olanak sağlayan sanatsal bir araçtır. Geçmişten günümüze, bireyin kendini ifade etme biçiminde, sosyal yaşamın ve kültürel değerlerin aktarımında önemli bir rol üstlenmiştir. Tarih boyunca kullanılan semboller ve stilize figürlerle oluşturulan duvar resimleri, illüstrasyon sanatının temellerini oluşturarak evrensel bir dil yaratmıştır. Günümüzde birçok tekniğe ve kullanım alanına sahip olan illüstrasyon sanatının önemli türlerinden biri de mitolojik illüstrasyonlardır. Bu tür illüstrasyonlar, efsaneler, destanlar, halk anlatıları ve farklı kültürlerin mitolojik öğelerinden etkilenerek kurgulanan, fantastik özellikler taşıyan anlatım biçimleridir.

Mitoloji, toplumların değer yargılarını, inanç sistemlerini, doğa ile insan ilişkilerini içererek kültürel kimliklerinin oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Mitolojik anlatılar, medeniyetlerin düşünsel yapısına dair fikir verirken, sanatçılar için zengin bir ilham kaynağı sunmaktadır. Bu anlatılar, illüstrasyonlar aracılığıyla izleyiciyle anlamlı bir bağ kurar ve görsel kültürle bütünleşerek hafızada kalıcılık sağlamaktadır.

Türk mitolojisi, semboller, tarihsel olaylar, hikayeler, destanlar ve sözlü ifadelerden oluşmaktadır. Türk mitolojisi bu çerçevede oluşarak çağdaş sanat dalları arasında yerini almaktadır. Geçmiş dönemlerde göçebe yaşam tarzını benimseyen Türkler, gittikleri yerin kültürünü hem etkilemiş hem de bu kültürlerden etkilenmiştir. Bu sebepten dolayı, kültürler arasında mitolojik benzerlikler ortaya çıkmaktadır. Türk inanç sisteminde görülen Gök Tanrı, Şamanizm ve Budizm gibi inanışlar mitolojinin ve kültürün gelişimine çeşitlilik katmıştır. Bozkır ve göçebe yaşam tarzı Türklerin doğa ve hayvanlar ile arasında güçlü bir bağ kurmasını sağlayarak yaşam biçimlerini şekillendirmiştir. Doğa unsurlarına yüklenen anlamlar Türk mitolojisinde ve inanç sisteminde imge haline gelmiştir. Türk kültürünün oluşumunda etkili olan destanlar, halk hikayeleri ve anlatılardan ortaya çıkan mitolojik karakterler geçmişten izler taşımaktadır. Günümüzde sanatçılar tarafından oluşturulan mitolojik eserlerde kompozisyon, renk, çizgi ve ifade biçimi gibi biçimsel faktörlerin kullanımı kültürel belleğin gelecek nesillere aktarımında önemli rol oynamaktadır.

Bu çalışmada, Türk mitolojisinde yer alan karakterlerin illüstrasyon sanatındaki kullanımı incelenmiştir. Araştırma kapsamında illüstrasyon sanatının, Türk mitolojik anlatılarını görsel dile dönüştürme potansiyeli analiz edilmiştir. Sanatçıların bu karakterleri nasıl yorumladığı ve anlatılarla olan uyumları değerlendirilmiştir.

İlk aşamada, illüstrasyon, mitoloji ve Türk mitolojisinin illüstratif temsilleri üzerine kapsamlı bir literatür taraması yapılarak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. İkinci bölümde, illüstrasyonun tarihsel gelişimi, teknikleri ve kullanım alanlarına yer verilmiş; geçmişin sanatsal anlatımlar üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde, mit ve mitoloji kavramı, mitolojinin tarihsel süreçteki yeri, sınıflandırılması ve Türk mitolojisi ile diğer bölgesel mitolojilere dair bilgiler sunulmuştur. Aynı bölümde ayrıca, Türk mitolojisinde hayvan ve doğa sembolizmi bağlamında, kültürel anlatılarda doğaya yüklenen anlamlar ele alınmıştır.

Son bölümde ise, Türk mitolojisinde yer alan karakterlerin illüstrasyon sanatındaki temsili üç alt başlık altında ele alınmıştır. Tanrı ve tanrıçalar (Kayra Han, Umay, Erlik, Ülgen, Kızağan, Mergen, Ak Ana), doğa tanrıları ve ruhları (Arçura, Su İyesi, Etügen, Od İyesi) ile mitolojik kahramanlar ve doğaüstü varlıklar (Dede Korkut, Tepegöz, Basat, Oğuz Kağan, Tulpar, Alper Tunga, Albastı) olmak üzere on sekiz karakter analiz edilmiştir. Bu karakterlerin illüstrasyonları, simgesel anlatım gücü, kompozisyondaki imgeler, renk ve sembolik öğelerin mitolojik anlatıyla olan uyumu çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu incelemeler sonucunda, illüstrasyon sanatının, Türk mitolojisinde yer alan karakterlerin görsel temsillerini güçlendirerek mitolojik anlatıyı desteklediği, sanatçıların biçimsel tercihlerinin ise mitolojik karakterlerin kimliklerini ve anlatıdaki yerlerini yansıtmakta etkili olduğu görülmüştür.

ÖNERİLER

Tez sürecince yapılan araştırmalar ve analizler, illüstrasyon sanatının güçlü bir görsel ifade biçimi sunduğunu ve Türk mitolojik karakterlerinin farklı sanatçılar tarafından çeşitli biçimlerde yorumlanarak kültürel aktarımda önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir. Seçilen karakterler üzerinden yapılan analizler, sanatçıların illüstratif anlatımda karaktere yükledikleri anlamların ve biçimsel tercihlerin estetik değer kadar kültürel yansıtıcılık açısından da anlam taşıdığını ortaya koymuştur. Bu durum, Türk mitolojisinin zengin anlatı dünyasının çağdaş görsel üretimlerle yeniden inşa edilebildiğini ve geleceğe aktarılabilirliğini göstermektedir.

Türk mitolojik karakterlerinin illüstrasyon sanatında temsili üzerine yapılan bu çalışmanın bulguları, illüstrasyonun mitolojik anlatılarla kurduğu ilişkiyi daha görünür kılmıştır. Literatürde bu alanda yapılan çalışmaların sınırlı olduğu, her mitolojik karakterin illüstrasyonunun bulunmadığı ve özellikle az bilinen karakterlerin görsel kültürde yeterince yer bulamamasına neden olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ileride yapılacak çalışmalarda illüstrasyon üretiminin yalnızca yaratıcı sanatsal bir ifade olarak değil, aynı zamanda kültürel hafızayı temsil eden bir araç olarak da ele alınması önemlidir. Sanatçıların, karakterlerin mitolojik kökenlerine ve anlatılardaki kimliklerine sadık kalarak yeni yorumlar üretmeleri, kültürel sürekliliğin sağlanması açısından desteklenmeli ve bu alandaki üretim çeşitliliği artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AĞAÇ**, Saliha & **SAKARYA**, Menekşe (2015). “Hayat Ağacı Sembolizmi”, **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 1(1), 1-14.
- AKÇAM**, Harun & **KÖSE**, Serkan (2022). “Mitolojik Ana Tasavvuru Bağlamında Toprak”, **Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi**, 38, 389-396.
- AKDEMİR**, Nihan (2016). “Moda İllüstrasyonunda Art Deco Etkisi”, **Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, 37, 183-197.
- ALP**, K. Özlem (2009). **Orta Asya’dan Anadolu’ya Kültürel Sembollere Giriş**, 1, Ankara: Eflatun Yayınevi
- ALPTEKİN**, Mehmet (2021). “Türk Mitolojisinde Hayvan Sembolizmi Çerçevesinde Deve”, **Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 6(2), 236-244.
- ALSAN**, Şenay (2005). **Türk Mimari Süsleme Sanatlarında Mitolojik Kaynaklı Hayvan Figürleri**, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- AR**, Gamze (2022). “Mythological Illustrations and Their Cultural Representations in Pieter Brueghel’s Paintings And William Carlos Williams’ Poems”, **Belgü**, 7, 59-66.
- ARSLAN**, Eylül (2019). “Çin, Japon ve Kore Mitolojilerinin Ortak Söylenceler Üzerinden İncelenmesi”, **Doğu Asya Araştırmaları Dergisi**, 2(1), 97-118.
- ARSLAN**, S. (2014). “Türk Kültüründe Ağaç Kültü Ve Hayat Ağacı”, **Uluslararası Sosyal Ve Eğitim Bilimleri Dergisi**, 1(1), 59-71.
- ATAN**, Ahmet, Bahadır **Uçan** & Çağatay **Bilsel** (2015). “Dijital Sanat Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi**, 7(26), 1-14.
- ATEŞ**, Mehmet (2001). **Mitolojiler ve Semboller**, İstanbul: Aksisede Matbaası.
- BALTACI**, Hasan (2020). “Türk Mitolojisinin Plastik Sanat Eserlerine Yansıması”, **Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat**, 5(10), 85-100.
- BANARLI**, Nihad Sâmî (1983). **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- BATUK**, Cengiz (2009). “Mit, Tarih ve Gerçeklik Sorunu Üzerine Notlar”, **Milel ve Nihal**, 6(1), 27-53.
- BAYAT**, Fuzuli (2007). **Mitolojiye Giriş**, 3, İstanbul: Ötüken Yayınları.

- BAYAT**, Fuzuli (2021). **Türk Mitolojik Sistemi 2 (Kutsal Dışı-Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İkel Mitolojik Kategoriler, İyeler ve Demonoloji)** 5, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- BECER**, Emre (2005). **İletişim ve Grafik Tasarım**, 4, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- BERBER**, Nildem & **BAŞAR** Mehmet Reşat (2019). “Tarihsel, Öyküsel ve İllüstratif Açından Varka ve Gülşah”, **Sanat Dergisi**, 33, 70-79.
- BEYDİLİ**, Celal (2005). **Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlüğü**, 1, Ankara: Yurt Kitap Yayın.
- BEYOĞLU**, Aylin (2015). “Sanat Eğitiminde Kolaj Tekniği ve Richard Hamilton’ın Eser Örneğinin İncelenmesi”, **Ege Eğitim Dergisi**, 16(2), 225-241.
- BOWSTEAD**, Hannah (2022). **Bir Solukta Dünya Mitolojisi**, (S. Köseoğlu Çeviri), 1, İstanbul: Say Yayınları.
- BOZDEMİR**, Oğuz (2024). “Orta Asya’dan Anadolu’ya Güneş Sembolizmi: Mezar Taşları Üzerine Bir İnceleme”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** (35), 79-104.
- BOZTEPE**, Duru Kader (2015). **İllüstrasyonun Tarihsel Süreci ve Gelişimi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- CAFEROĞLU**, Müge (2021). “İllüstrasyonda Sürdürülebilir Malzeme Önerisi: Yeryüzü Pigmentleriyle El Yapımı Sulu Boya Üretimi’ **Euroasia Journal of Social Sciences & Humanities**, 8(6), 28-45.
- CAN**, Şefik (1994) **Klasik Yunan Mitolojisi**, 3, İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- ÇAKIR**, Elif Merve & **BULDUK TÜRKMEN**, Banu (2024). “Türk Destanı Arketiplerinin Çağdaş Mitoloji Ekseninde Yeniden Tasarlanması”, **Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi**, (31), 215-228.
- ÇAMDERELİ**, Mete (2013). **Reklamın Görme Dediği**, İstanbul: Avrupa Yakası Yayınları.
- ÇELİKER**, Murat ve Serap **Yılmaz** (2017). “Tıbbi İllüstrasyonun Tıp Bilimine Katkısı”, **İdil**, 6 (34), 1855-1864.
- ÇOBAN**, Ramazan Volkan (2013). “Türk Mitolojisinde İyilik Tanrısı Ülgen’in İnanıştaki Yeri, Tasviri ve Kökeni”, **Bilim ve Kültür: Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi = Science and Culture: Journal of International Cultural Studies**, (1), 192-198.

- ÇORUHLU, Yaşar** (2010). **Türk Mitolojisinin Ana Hatları**, 3, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- ÇORUHLU, Yaşar** (2019). **Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi I**, 3, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- ELİADE, Mircea** (2001). **Mitlerin Özellikleri**, (Sema Rifat Çev.), 2, İstanbul: Om Yayınevi.
- ELİADE, Mircea** (2017). **Dinler Tarihine Giriş**, (Lale Arslan Özcan Çev.), 1, İstanbul: Alfa Yayınları
- ERMİŞ İPEK, Seçil** (2023). “Sözlü ve Yazılı Dile Eşlik Eden İllüstrasyonun Geleceği ve Yapay Zekâ”, **Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (34),168-185.
- ERTEKİN, Aydın** (2010). “Fantastik Yazın Nedir?”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 9(1), 35-46.
- FEDAKÂR, Pınar** (2014). “Besleyen mi Öldüren mi: Türk Mitik Tasavvurunda Anne Arketipinin Antropomorfik Görünümleri”, **Milli Folklor**, 26(103), 5-19.
- GÖĞEBAKAN, Yüksel** (2013). “Türk Mitolojisine Ait Unsurların Çağdaş Türk Sanatına Kaynaklık Etme Sorunu”, **Sanat ve Tasarım Dergisi**, 1(12), 41-57.
- GÜLENSOY, Baybars** (1997). “Kaya-Duvar Resimleri, Fresk ve Balballarda Eski Türk Tipi Figürler”, **Erdem**, 9(27), 1111-1118.
- GÜLTEPE, Necati** (2015). **Türk Mitolojisi**, 5, İstanbul: Resse Yayınları.
- GÜLER, Zülfi** (2014). “Şeyh Galib Divanında Anka-Simurg Sembolü”, **International Journal of Language Academy**, 2(1), 63-72.
- GÜRÇAY, Serdar** (2019). “Mitolojilerde Uçan At Motifi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, **Aydın Türklük Bilgisi**, 5(1), 37-54.
- GÜRLER, Zeynep, DOYRAN, E. Yıldız, & YILMAZ, Burhan** (2019). Özgün Baskı Resim Sanatı Üzerine Bir Araştırma. **Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi**, 4(6), 408-429.
- HAFIZOĞLU, Ayşegül** (2022). “Mitoloji ve İlahi Dinlerde İnsanın Yaratılışı”, **Marifetname**, 9(1), 217-244.
- KAEW-ON, Nawarat** (2017). **Formulations of Primer, Acrylic Paint and Pastel in Traditional Thai Style Colour**, Chulalongkorn Üniversitesi, Tayland.

- KALİŞH**, Amanzhol & **JAZİRA**, Terekbayeve (2018). “Kazak Türklerinin Folklor Kaynaklarına Göre Efsanevi ve Geleneksel Taşıtlar”. **Milli Folklor**, 30(117), 57-72.
- KARA**, Cem (2004). **Günümüz İllüstrasyon Sanatı**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- KARAÇEPER**, Sercan (2018). “Dijital Teknoloji ve Grafik Tasarımda Yenilikler”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi**, 4(8), 73-83.
- KARAKUŞ**, Gülay (2020). **Simurg Söyleni Üzerine Görsel Anlatılar**, Sanatta Yeterlilik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara
- KAYA**, Sefa Ersan (2021). “Paleolitik Dönemden Günümüze Medikal İllüstrasyonun Kısa Tarihi”, **Sanat Dergisi**, (38), 147-175.
- KAYNAK**, İbrahim Hakkı (2012). “İnsanın Anlam Arayışında Din ve Mit’lerin Rolü”, **Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi**, 1(1), 673-682.
- KINIK**, Mustafa & **TOPAKLI**, Asım (2012). “Levni Minyatürlerinde İllüstrasyon”, **Akdeniz Sanat**, 5(10), 71-85
- KIZILŞAFAK**, Elanur (2014). “Minyatürden İllüstrasyona Tarihsel ve Güncel Bir Bakış”, **Fine Arts**, 9(4),162-174.
- KOCA**, Selçuk Kürşad (2012). **Türk Kültüründe Sembollerin Dili**, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- KÖKEN**, Merve (2022). **Türk Mitolojisi**, 5, İstanbul: Karakarga Yayınları.
- KÜÇÜK**, Mehmet Alparslan (2013). “Geleneksel Türk Dini’ndeki ‘Ana / Dişil Ruhlar’a Mitolojik Açıdan Bakış”, **İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, (1), 105-134.
- MUTLU**, Oğuz (2017). **Mitoloji Nedir, Ne Değildir?**, 2, İstanbul: Gürer Yayınları.
- OCAK**, Ahmet Yaşar (2000). **Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri**, Tarayan (Gökhan Aydın) 1, İstanbul: İletişim Yayınları
- OKTAY**, J. Özlem (2009). “Erken Devir Türk Sanatı’nda Grifon Figürünün Sembolizmi”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, (183), 541-562.
- ORGUN**, Hazal (2023). “CANAN’ın Falname Serisi’nde Yer Alan Hayvan Tasvirlerinin Türk Mitolojisindeki Kökenleri”, **Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Belgü Dergisi** (Özel Sayı), 153-171.
- ÖGEL**, Bahaeddin (1971). **Türk Mitolojisi**, 1, Ankara: Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü Yayınları Türk Tarih Kurumu Basımevi

- ÖGEL**, Bahaeddin (2010). **Türk Mitolojisi: Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar**, 5, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÖGEL**, Bahaeddin (2020). **Türk Mitolojisi II. Cilt: Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar**, 8, Ankara: Altınordu Yayınları.
- ÖNCÜ**, Melda (2024). “Bilgisayar Teknolojilerindeki Gelişmelerin Çağdaş Sanattaki Etkisi”, **Sanat ve Yorum** (43), 26-33.
- ÖNDER**, Mehmet (1967). Kubâd - Âbâd Sarayı Harpı ve Sîmurg’ları, **Türk Etnografya Dergisi** (60), 5-18.
- ÖZDAĞ**, Didar Ezgi (2017). Çağdaş Türk Sanatında Gerçek Dışı Kuş Figürleri, **Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi**, 4(1), 17-32.
- ÖZDEMİR**, Muammer (2021). “Mağara Resimleri Bize Ne Anlatır? Paleolitik Çağ Mağara Resimleri Bağlamında Tarih Öncesi İnancına İlişkin Bazı Sorgulamalar”, **Tarih ve Gelecek Dergisi**, (4), 826.
- ÖZEL**, Nilüfer (2018). Grafik Bir Sembol Olarak Anadolu Selçuklularında Çift Başlı Kartal, **Turkish Online Journal of Design Art and Communication**, 8(3), 551-559.
- ÖZTÜRK**, Özhan (2016). **Dünya Mitolojisi**, 1, Ankara: Nika Yayınevi.
- RAİMOVNA**, Pardaeva Dilfuza (2021). “Mythology and Turkic Literature of the Middle Ages”, **Middle European Scientific Bulletin**, (19), 115-119.
- ROSENBERG**, Donna (2003). **Dünya Mitolojisi Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi**, 3, İmge Kitabevi.
- ROUX**, Jean Paul (2011). **Eski Türk Mitolojisi**, (Musa Yaşar Sağlam Çeviri), 1, Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- SAĞLAM**, Mehmet Süleyman (2017). **Türk İllüstrasyonuna Minyatür’ün Etkisi ve Çağdaş Bir Uygulama**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- SİVRİ**, Medine & **AKBABA**, Canan (2018). “Dünya Mitlerinde Yılan” **Folklor/Edebiyat**, 24(96), 53-64.
- SÜZEN**, Hatice Nilüfer (2017). “Temel Tasarım Eğitimi ve 20. Yüzyıl Sanat Akımları Çerçevesinde “Kolaj Tekniği” Örnekleri”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (-ERTE Özel Sayısı), 409-424.
- ŞAHİN**, Sait (2021). “Gök Tanrı İnancı ve Şamanizm’de Kullanılan Kartal Figürünün Kimliği Üzerine Bazı Düşünceler”, **Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi**, 3(2), 99-113.

- UYSAL, Saime (2021). The New Yorker Dergisinin Kapaklarında Kullanılan Vektörel İllüstrasyonların Gestalt Prensipleri Çerçevesinde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.**
- WİGAN, Mark (2012). Görsel İllüstrasyon Sözlüğü, 2, İstanbul: Literatür Yayıncılık.**
- WİLKİNSON, Philip (2010). Efsaneler & Mitler, 1, İstanbul: Alfa Yayınları.**
- YABAN, Nesli Tuğban (2012). “Sanat ve Görsel İletişimin Buluşma Noktası: Ekslibris”, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 1(1), 973-984.**
- YILDIRIM, Cemal (2000). “Eski Türk İnançlarının İzleri ve Ağrı”, Türk Dünyası Araştırmaları, (128), 175-184.**
- YILDIRIM, Merve (2022). Kültürel Mirasın Aktarımında İllüstrasyon Sanatının Önemi ve Minyatür Sanatıyla Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.**
- YÜCEL, Rıdvan (2017). Yazılı Kültür–Dijital Kültür Bağlamında Mesajın Değişen Yapısı (Örnek Olay: Ana Britannica Ansiklopedisi ile Ekşi Sözlük Karşılaştırması, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.**

SANAL KAYNAKÇA

- ALİYEV, Ramil (2020). Türk Mitolojisi,**
https://books.google.com.tr/books?id=6yv7DwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=twopage&q&f=false ,
 (Erişim Tarihi: 02.03.2025)
- BAYAT, Fuzuli (2007). Türk Mitolojik Sistemi 2,**
https://books.google.com.tr/books?id=CsxqDQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=twopage&q&f=false ,
 (Erişim Tarihi: 05.03.2025)
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2019). “Türk Halk Kültürü ve Mitoloji” Türk Edebiyatının Mitolojik Kaynakları,** Anadolu Üniversitesi (Ünite 1,2,3,4),
https://www.academia.edu/107926203/Turk_Edebiyatinin_Mitolojik_Kaynaklari_AÖF, (Erişim Tarihi: 08.03.2025)
- ERGİN, Muharrem (1964). Dede Korkut Kitabı,**
<https://www.scribd.com/document/654065003/Muharrem-Ergin-Dede-Korkut-Kitabi-Metin-Sozluk-TKAE-1964>, (Erişim Tarihi: 13.05.2025)
- KALAFAT, Yaşar (2009). Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri**
https://docs.google.com/file/d/0B_i-K1ZRx03BeWp6dUZzMjVVQWs/edit?resourcekey=0-xZsv1DI2mgS426EMVDKWrw, (Erişim Tarihi: 10.02.2025)
- KARAKURT, Deniz (2012). Türk Söylence Sözlüğü,**
<https://books.google.com.tr/books?id=JSDYBAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false>, (Erişim Tarihi: 19.02.2025)
- USLU, Bahattin (2014). Türk Mitolojisi,**
<https://archive.org/details/0357TurkMitolojisiBahatdinUslu2014355s/page/188/mode/2up>, (Erişim Tarihi: 08.05.2025)

GÖRSEL KAYNAKÇA

- Görsel 1:** Paleolitik dönem mağara duvar yazısı örneği
Kaynak: <https://www.sanatinyolculugu.com/paleolitik-donem-resim-sanati/>
(Erişim Tarihi: 01.10.2024)
- Görsel 2:** Çivi yazısı örneği
Kaynak: <https://fethidemir.blogspot.com/2019/01/civi-yazisi-bulunusu-ve-cozulmesi.html> (Erişim Tarihi: 01.10.2024)
- Görsel 3:** Hiyeroglif örneği
Kaynak: <https://pressbooks.nebraska.edu/surveywesternart1/part/ancient-egyptian-art/> (Erişim Tarihi: 03.07.2025)
- Görsel 4:** Uyгур resim sanatı, Arzhang kitabının bir yaprağı
Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Uyгур_resim_sanatı (Erişim Tarihi: 02.10.2024)
- Görsel 5:** Varka ile Gülşah minyatürlerinde yer alan savaş sahnesi
Kaynak: <https://www.ithafsanat.com/fars-ve-turk-edebiyatlarinda-bir-ask-hikayesi-varka-ile-gulsah/> (Erişim Tarihi: 02.10.2024)
- Görsel 6:** Mehmet Siyah Kalem, minyatür örneği
Kaynak: <https://tersdergi.com/cinlerin-ve-insanlarin-ustasi-mehmet-siyah-kalemle-tanisin/> (Erişim Tarihi: 03.10.2024)
- Görsel 7:** Priscilla Susan Falkner, botanik illüstrasyon çalışması
Kaynak: http://www.publicdomainfiles.com/show_file.php?id=13931436017319
(Erişim Tarihi: 26.10.2024)
- Görsel 8:** İhap Hulusi Görey, Piyale markası reklam afişi
Kaynak: <https://www.istanbulunsirlari.net/2016/11/23/turkiyeyi-markalastiran-usta-grafiker/> (Erişim Tarihi: 26.10.2024)
- Görsel 9:** Ethem Onur Bilgiç, Batman: Dünya adlı çizgi romanı
Kaynak: <https://ethemonur.com/batman-the-world-turkey-cover-and-story-the-cradle> (Erişim Tarihi: 26.10.2024)
- Görsel 10:** Pisanello, moda illüstrasyonu örneği
Kaynak: <https://www.frammentiarte.it/2016/22-cavaliere-e-dama/> (Erişim Tarihi: 29.10.2024)
- Görsel 11:** Kerem Beyit, Fantastik illüstrasyon örneği
Kaynak: <https://nevsepic.com.ua/en/art-and-hand-drawn-graphics/page,2,12599-digital-artists-collection--kerem-beyit-170-works.html>
(Erişim Tarihi: 29.10.2024)

- Görsel 12:** Tyler Miles Lockett, Athena mitolojik illüstrasyon örneği
Kaynak: <https://www.tylermileslockett.com> (Erişim Tarihi: 03.11.2024)
- Görsel 13:** Tıbbi illüstrasyon örneği
Kaynak: <https://pin.it/7H2FChp> (Erişim Tarihi: 03.11.2024)
- Görsel 14:** Albrecht Dürer, guaj boya çalışması
Kaynak: <https://bayaiyi.com/albrecht-durer/> (Erişim Tarihi: 04.10.2024)
- Görsel 15:** Fikret Mualla, karakalem çalışması
Kaynak: <https://wannart.com/icerik/8269-kendini-cizgiyle-tedavi-eden-bir-ressam-fikret-mualla> (Erişim Tarihi: 07.10.2024)
- Görsel 16:** Nazmi Ziya Güran, sulu boya çalışması
Kaynak: <https://artam.com/muzayede/289-degerli-tablolar-ve-antikalar/nazmi-ziya-guran-1881-1937-peyzaj> (Erişim Tarihi: 07.10.2024)
- Görsel 17:** Sedat Girgin, akrilik boya çalışması
Kaynak: <https://sedatgirgin.com/night-n1n2n3> (Erişim Tarihi: 15.10.2024)
- Görsel 18:** Avni Arbaş, lavi çalışması
Kaynak: <https://www.polartmuzayede.com/en/product/7840580/avni-arbas-1919-2003-karton-uzeri-lavi-28x20-cm-1982-imzali> (Erişim Tarihi: 09.10.2024)
- Görsel 19:** Müfide Kadri, pastel boya çalışması
Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Müfide_Kadri (Erişim Tarihi: 09.10.2024)
- Görsel 20:** Richard Hamilton, kolaj çalışması
Kaynak: <https://paisleypedlar.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/hamilton-cards1.jpg> (Erişim Tarihi: 10.10.2024)
- Görsel 21:** Marker tekniği kullanılarak yapılan illüstrasyon çalışması
Kaynak: <https://pin.it/7aDcImSf6> (Erişim Tarihi: 10.10.2024)
- Görsel 22:** Özgün baskı tekniği,
Kaynak: <https://www.istanbulsanatevi.com/resim-dunyasi/ozgun-baski-nedir/> (Erişim Tarihi: 09.07.2025)
- Görsel 23:** Vektör ve piksel karşılaştırma örneği
Kaynak: <https://pin.it/5CRaG5mZ9> (Erişim Tarihi: 15.10.2024)
- Görsel 24:** Fatma Günay, vektörel illüstrasyon çalışması (Kişisel Arşiv)
- Görsel 25:** Kaan Bağcı, piksel (bitmap) tabanlı illüstrasyon çalışması
Kaynak: <https://www.instagram.com/kaanbagci/> (Erişim Tarihi: 15.10.2024)

Görsel 26: Yakut şamanı

Kaynak: <https://ozhanozturk.com/2018/05/06/saman-ve-samanizm/> (Erişim Tarihi: 10.12.2024)

Görsel 27: Kahramanmaraş Domuztepe Höyüğü'nde bulunan Hayat Ağacı motifli kap

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/domuztepede-hayat-agaci-motifli-kaplar-bulundu/882247> (Erişim Tarihi: 31.01.2025)

Görsel 28: Okunev kültürüne ait taş oymasındaki güneş tasviri

Kaynak: https://www.researchgate.net/figure/The-woman-face-shaped-sun-figure-with-beams-on-an-obelisk-belonging-to-the-Okunev_fig1_314861488 (Erişim Tarihi: 03.02.2025)

Görsel 29: Batı Sibiryaya Samoyedlerine göre Hayat Ağacı ile ay ve güneş

Kaynak: Ögel, 1971, s. 91 (Erişim Tarihi: 19.02.2025)

Görsel 30: Doğu Türkistan'da bulunan, Koço Uygur Kağanlığı'na ait bir freskodan kurt başlı gönder (bayrak) tutan hükümdar figürü

Kaynak: Çoruhlu, 2010, s.156 (Erişim Tarihi: 19.02.2025)

Görsel 31: Türk Memluklu Minyatür, 13. yy.

Kaynak: <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/politik-sosyal-kulturel-arastirmalar-merkezi/turk-kulturunde-kozmik-at-mitolojisi-2> (Erişim Tarihi: 19.02.2025)

Görsel 32: Altay Şamanlarının efsanevi kartalları

Kaynak: Ögel 1971, s. 590 (Erişim Tarihi: 20.02.2025)

Görsel 33: Aslan - geyik mücadelesini gösteren duvar resmi, Azerbaycan Şeki Hanlar Sarayı

Kaynak: (Çoruhlu, 2010 s.104) (Erişim Tarihi: 22.02.2025)

Görsel 34: Şahmaran: Yılan gövdeli kadın görseli

Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Şahmeran> (Erişim Tarihi: 24.02.2025)

Görsel 35: Anka kuşu

Kaynak: <https://www.nlm.nih.gov/hmd/arabic/images2/p2187b.jpg> (Erişim Tarihi: 01.03.2025)

Görsel 36: Hun devrine ait hayvan üslubuyla yapılmış eyer kaplaması

Kaynak: <https://okuryazarim.com/anadolu-selcuklu-sanatinda-grifon-figuru/> (Erişim Tarihi: 01.03.2025)

Görsel 37: Hazar Çatak, Kayra Han illüstrasyonu

Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Hazar-catak-concept-art-kayra-han.jpg> (Erişim Tarihi: 04.03.2025)

- Görsel 38:** Mehmet Değirmenci, Kayra Han illüstrasyonu
Kaynak: <https://pin.it/5GrTEbXfC> (Erişim Tarihi: 04.03.2025)
- Görsel 39:** Yiğit Yerlikaya, Umay illüstrasyonu
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/122982357/Turkic-Mythology-Tuerk-Mitolojisi> (Erişim Tarihi: 05.03.2025)
- Görsel 40:** Esra İter Demirbilek, Umay Ana illüstrasyonu
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/174751497/Umay-Ana-Mother-Umay> (Erişim Tarihi: 21.03.2025)
- Görsel 41:** Volkan Yenen, Erlik illüstrasyonu
Kaynak: <https://www.deviantart.com/volkanyenen/art/Erlikhan-206036511> (Erişim Tarihi: 06.03.2025)
- Görsel 42:** Ebru Beyza Yel, Erlik illüstrasyonu
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/106316969/ERLK> (Erişim Tarihi: 07.04.2025)
- Görsel 43:** Gushina Anna, Ülgen illüstrasyonu
Kaynak: <https://www.artstation.com/artwork/zPZL22> (Erişim Tarihi: 13.04.2025)
- Görsel 44:** Mehmet Süleyman Sağlam, Ülgen illüstrasyonu
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/87966243/UElgen> (Erişim Tarihi: 11.03.2025)
- Görsel 45:** Fatih Karaoğlu, Kızağan Han illüstrasyonu
Kaynak: <https://www.artstation.com/artwork/3E8BdE> (Erişim Tarihi: 18.04.2025)
- Görsel 46:** Bartu Bölükbaşı, Kızagan Tengri illüstrasyonu
Kaynak: https://www.instagram.com/share/_gYgHgVC7 (Erişim Tarihi: 18.04.2025)
- Görsel 47:** Alper Anayurdu Mergen Han illüstrasyonu
Kaynak: <https://www.artstation.com/artwork/vbYzYa> (Erişim Tarihi: 23.03.2025)
- Görsel 48:** Mehmet Değirmenci, Mergen illüstrasyonu
Kaynak: <https://pin.it/7DrSOGWCZ> (Erişim Tarihi: 18.04.2025)
- Görsel 49:** Ahmet Can Kahraman, Ak Ana illüstrasyonu, 2015
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/26902527/Ak-Ana>. (Erişim Tarihi: 20.04.2025)
- Görsel 50:** Ece Zeber, Ak Ana illüstrasyonu, 2014
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/21467525/AK-ANA> (Erişim Tarihi: 27.04.2025)

- Görsel 51:** Ahmet Oğuzhan Akkök, Arçura illüstrasyonu, 2024
Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Arçura,_Arçuru.png (Erişim Tarihi: 18.04.2025)
- Görsel 52:** Bartu Bölükbaşı, Arçura illüstrasyonu, 2021
Kaynak: https://www.instagram.com/share/_hYg6M-hr (Erişim Tarihi: 02.05.2025)
- Görsel 53:** Nuray Bilgili, Su Perisi illüstrasyonu, 2020
Kaynak: <https://x.com/NurayBLGL1/status/1275379932017942529> (Erişim Tarihi: 18.05.2025)
- Görsel 54:** Esra İlter Demirbilek, Ötügen Ana illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/200701475/Otugen-Ana-Mother-of-the-Earth> (Erişim Tarihi: 18.05.2025)
- Görsel 55:** Maëva Corvest, Etügen illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/212241151/MOTIONTOBER-2024> (Erişim Tarihi: 18.05.2025)
- Görsel 56:** Joel Chaim Holtzman, Khazar (Hazar) Od İyesi illüstrasyonu, 2019
Kaynak: <https://cdna.artstation.com/p/assets/images/images/017/871/458/medium/joel-chaim-holtzman-progress.jpg?1557672667> (Erişim Tarihi: 20.05.2025)
- Görsel 57:** Bartu Bölükbaşı, Korkut ve Arkadaşı Jelmaya illüstrasyonu, 2023
Kaynak: <https://www.artstation.com/artwork/QXor3d> (Erişim Tarihi: 28.05.2025)
- Görsel 58:** Mutlu Horasan, Tepegöz illüstrasyonu, 2023
Kaynak: <https://www.instagram.com/share/BAMHfwwyir> (Erişim Tarihi: 28.05.2025)
- Görsel 59:** Bartu Bölükbaşı, Basat illüstrasyonu, 2024.
Kaynak: <https://www.instagram.com/share/BBOkRJa1SY> (Erişim Tarihi: 28.05.2025)
- Görsel 60:** Fatih Güney, Tepegöz ve Basat adlı kitabın iç sayfa illüstrasyonu, 2018
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/60453751/Internal-page-designs-for-Basat-ve-Tepegoez-book> (Erişim Tarihi: 10.06.2025)
- Görsel 61:** Alper Anayurdu, Oğuz Ata ve Kıyant illüstrasyonu, 2024
Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/211426963/OGUZ-ATA-ve-KIYANT> (Erişim Tarihi: 10.06.2025)
- Görsel 62:** Firat Solhan, Tulpar illüstrasyonu, 2018
Kaynak: <https://cdna.artstation.com/p/assets/images/images/014/854/200/medium/firat-solhan-tulpar-white-final.jpg?1545920483> (Erişim Tarihi: 10.06.2025)

Görsel 63: Hümevra Yorgancı, Alp Er Tunga illüstrasyonu, 2024

Kaynak: Dere & Kondal & Gündal, 2024, s.44 (Erişim Tarihi: 13.06.2025)

Görsel 64: Ege Büyükakın, Al Karısı illüstrasyonu, 2025

Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/223040239/Al-Kars-1-Yaratk-Tasarm> (Erişim Tarihi: 16.06.2025)

SANATÇI BİYOGRAFİLERİ

Hazar Çatak, Ankara merkezli bir konsept sanatçısı, illüstratör ve tasarımcıdır. Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümü'nden mezun olmuş ya da eğitimine devam etmektedir. Dijital illüstrasyon ve 2D sanat alanında üretimler gerçekleştiren sanatçı, özellikle konsept tasarım odaklı çalışmalar yapmaktadır. Portföyünde Türk mitolojisine dayalı illüstrasyonlar da yer almakta; bu kapsamda mitolojik karakterleri çağdaş görsel dil ve dijital tekniklerle yeniden yorumlamaktadır.

Mehmet Değirmenci, Grafik tasarım, karakter tasarımı, 2D animasyon alanlarında çalışmalar yürüten bir sanatçıdır. Adobe Photoshop, Illustrator ve After Effects gibi dijital tasarım araçlarını aktif olarak kullanmaktadır. Portföyünde, Türk mitolojisine ait karakterleri konu alan illüstrasyonlar da yer almakta, bu çalışmalarda geleneksel anlatıları çağdaş dijital tekniklerle yorumlamaktadır.

Yiğit Yerlikaya, 1993 yılında doğmuştur. İzmir Ekonomi Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü'nden lisans derecesi almıştır. Serbest (freelance) illüstratör ve tasarımcı olarak dijital illüstrasyon, 2D animasyon, karakter tasarımı ve grafik tasarım alanlarında çeşitli projeler yürütmektedir. Portföyünde, Türk mitolojisinden karakterleri konu alan illüstrasyonlar da yer almakta; bu eserlerde özgün karakterleri kurgularken hayal gücü temelli kompozisyonlar ile parlak ve kontrast renk öğelerini bir arada kullanmaktadır. Sanatçı çalışmalarını İzmir'de sürdürmektedir.

Esra İter Demirbilek, 1974 yılında İstanbul'da doğmuştur. Küçük yaşlardan itibaren çizime ilgi duymuş, ortaokul yıllarında çizgi hikayeler üretmiştir. Lise döneminde mizah dergileri hazırlamış, mühendislik alanında kariyer yaptıktan sonra sanat yoluna dönmüştür. Türkiye'nin önde gelen yayınevleri için çocuk kitabı illüstrasyonları yapmış; TRT Çocuk, Minika Çocuk gibi yayınlarla iş birliği sağlamıştır. Kendi yazıp resimlediği seriler Doğan ve Egmont Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır. Çocuklarla atölyeler düzenleyip sosyal sorumluluk projelerinde aktif rol almaktadır. Uluslararası illüstrasyon ajansları tarafından temsil edilmekte ve yurtdışında da çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca, Türk mitolojisi temalı

illüstrasyonlar üzerinde çalışmakta ve bu alanı çağdaş görsel anlatımla zenginleştirmektedir.

Volkan Yenen, 1989 yılında İzmir’de doğmuştur. Anadolu Üniversitesi Çizgi Film / Animasyon Bölümü’nden lisans derecesi almıştır. Konsept sanatçısı, illüstratör ve oyun tasarımcısı olarak faaliyet göstermektedir. Şubat 2014’ten beri Mobge firmasında sanat yönetmeni ve konsept sanatçısı olarak görev yapmaktadır. 4 kişilik ekibiyle geliştirdikleri “Oddmar” adlı oyun, 2018 yılında Apple Design Awards’ta tasarım ödülü kazanmıştır.

Ebru Beyza Yel, grafik tasarımcı, illüstratör ve nexhibit adlı çağdaş sanat platformunun kurucusudur. Akdeniz Üniversitesi Grafik Bölümü’nden mezun olmuştur. Kurumsal kimlik, logo, dergi, katalog ve sosyal medya içerikleri tasarlamakta; stop-motion ve animasyon teknikleriyle reklam ve video klipler üretmektedir. Ayrıca dergiler, kitap kapakları, posterler ve çeşitli medya projeleri için dijital illüstrasyonlar ve el çizimleri hazırlamaktadır. Türkiye ve Almanya arasında çalışmalarını sürdürmektedir

Gushina Anna, Animasyon ve Bilgisayar Grafikleri Bölümü’nden mezun olmuş bir sanatçı ve illüstratördür. İzmir’de yaşamaktadır. Animasyon filmleri ve dizileri için arka plan ve dekor sanatçısı olarak deneyim kazanmıştır. Çizgi romanlar çizmekte, kitaplara illüstrasyonlar yapmakta ve kapak tasarımları hazırlamaktadır. Ayrıca masa oyunu illüstrasyonları ve özel komisyon projeleri geliştirmektedir.

Mehmet Süleyman Sağlam, Ankara merkezli görsel sanatçı ve grafik tasarımcıdır. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Anasanat Dalı’nda yüksek lisansını tamamlamıştır. Yüksek lisans tezinde, "Türk İllüstrasyonuna Minyatür’ün Etkisi ve Çağdaş Bir Uygulama" başlıklı çalışmasını sunmuştur. Bu tezde, uygulama bölümünde minyatür ve illüstrasyon teknikleriyle Türk mitolojik karakterlerini yorumlamış ve görsel olarak çağdaş bir yaklaşımla yeniden tasarlamıştır. Mehmet Süleyman Sağlam’ın çalışmaları, Türk mitolojisi temalı çizimler ve grafik tasarım alanında özgün üretimleri kapsamaktadır.

Fatih Karaoğlu, Sakarya merkezli grafik tasarımcı ve illüstratördür. Karakter tasarımı, konsept sanat ve dijital illüstrasyon alanlarında uzmanlaşmıştır. Geleneksel

sanat geçmişini dijital tekniklerle harmanlayarak detaylara ve hikâye anlatımına odaklanan özgün ve etkileyici görseller yaratmaktadır. Türk mitolojisi temalı illüstrasyonlar ve farklı tasarım projeleri üzerinde çalışmaktadır.

Bartu Bölükbaşı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Çizgi Film-Animasyon Bölümü'nden mezun olmuş illüstratör ve araştırmacı yazardır. İstanbul'da yaşamaktadır. Çalışmalarını ağırlıklı olarak Türk tarihi ve mitolojisi üzerine yoğunlaştırmaktadır. Yayımlanan işleri arasında Ahmet Ümit'in Elveda Güzel Vatanım romanının çizgi roman uyarlaması, kendi mitolojik serisi Gesar adlı çizgi romanı, bir fantastik romanı ve özellikle geniş kitlelerce tanınmasını sağlayan Türk Mitolojisi Atlası yer almaktadır.

Alper Anayurdu, Ankara Üniversitesi mezunu bir illüstratördür. Ankara'da yaşamaktadır. Yaratıklar, korkutucu figürler ve güçlü karakterler çizmekten hoşlanır. Türk mitolojisi temalı özgün çalışmalar yapmaktadır.

Ahmet Can Kahraman, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü mezunu konsept sanatçısı ve illüstratördür. İstanbul'da yaşamaktadır. 2D sanat alanında çalışmakta olup, Türk mitolojisi karakterleri üzerine çalışmalar yapmıştır.

Ece Zeber, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Animasyon Bölümü mezunu, İstanbul'da serbest olarak çalışan illüstratördür. Çocuk kitapları için resimlemeler yapmakta olup, Türk mitolojisi karakterlerine dair bazı illüstrasyon çalışmaları da bulunmaktadır.

Ahmet Oğuzhan Akkök, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde yüksek lisans yapan illüstratör, grafik tasarımcı ve akademisyendir. İstanbul'da yaşamaktadır. Çalışmalarında Türk mitolojisi ve fantezi temalarını bir araya getiren görsel hikâyeler üretmektedir. Oyun ve grafik tasarım sektöründe deneyime sahiptir ve yaratıcı süreçlere, yeni beceriler öğrenmeye ve farklı projelerde çalışmaya ilgi duymaktadır.

Nuray Bilgili, Gazi Üniversitesi Resim Bölümü yüksek lisans mezunu sanatçıdır. Ankara'da yaşamaktadır. Türk mitolojisi üzerine kitaplar yazmış ve bu eserleri kendi illüstrasyonlarıyla resimlemiştir.

Maëva Corvest, E-Artsup mezunu grafik tasarımcı, illüstratör ve hareket tasarımcısıdır. 2020'den beri serbest olarak çalışmaktadır. İllüstrasyon ve animasyonlu videolarla dijital iletişim projeleri üretmekte; karmaşık veya mizahi mesajları fantastik ya da kurumsal görsellere dönüştürmektedir. Montargis, Fransa'da yaşamaktadır.

Joel Chaim Holtzman, Hollanda'nın Schiedam kentinde yaşayan illüstratör, konsept sanatçısı ve eğitmendir. Dünyaca ünlü oyun, film, edebiyat ve eğlence markalarıyla projeler yürütmüş; SAE Enstitüsü Amsterdam'da sanat ve tasarım alanında mentorluk yapmaktadır. Fantastik ve hikâye odaklı görsel tasarımlarda uzmanlaşmıştır.

Mutlu Horasan, Atatürk Üniversitesi Ağrı Eğitim Fakültesi mezunu olup sanat eğitimcisi, illüstratör, karikatürist, ressam ve karakter tasarımcısıdır. Çizgi roman, karikatür, illüstrasyon ve resim alanlarında üretimler yapmakta, sanatsal çalışmalarında karakter tasarımı ve görsel hikâye anlatımına odaklanmaktadır.

Fatih Güney, Anadolu Üniversitesi Grafik Tasarım Bölümü'nden mezun olmuştur. Öğrencilik yıllarından itibaren birçok yerel ve uluslararası marka için kurumsal kimlik, logo ve görsel tasarımlar gerçekleştirmiştir. Tasarladığı çalışmalar, markalar tarafından aktif olarak kullanılmakta olup, sanatçı aynı zamanda ekip çalışmalarına katkı sunarak yaratıcı süreçlerin gelişimine önem vermektedir.

Firat Solhan, Anadolu Üniversitesi Animasyon Bölümü mezunu, Eskişehir merkezli freelance illüstratör ve konsept sanatçısıdır. Oyun ve yayıncılık sektörlerinde uluslararası birçok marka için özgün illüstrasyon ve konsept tasarımlar üretmektedir.

Humeyra Yorgancı, 1995 İstanbul doğumlu yaratıcı illüstratör ve konsept sanatçısıdır. İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Tarih Bölümü mezunudur. Güzel sanatlara olan ilgisini profesyonel alanda ilerletmek için çeşitli atölyelerde eğitim almış, çocuklar ve yetişkinler için resim atölyeleri düzenlemektedir. Freelance olarak çocuk kitabı illüstrasyonları, konsept sanat ve 2D animasyon projelerinde çalışmaktadır.

Ege Büyükkakın, İstanbul merkezli genç sanatçı ve illüstratördür. Akademik eğitimine devam etmekte olup, yaratıcı üretimlerine odaklanmaktadır. Detaylı biyografik bilgileri sınırlı olmakla birlikte, çalışmalarını dijital platformlarda paylaşmaktadır.